

Stranački život i smrt
Kuća Velikog premijera

Intervju: Goran Ješić
Kako su sistemski uništili Skupštinu

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF **cena 200 RSD**

01305

9 770353 802002

VREME

broj
1354

15. decembar 2016.

INTERVJU: MARKO RELJANOVIĆ
O EFEKTIMA ZAKONA O RADU

CRNI DANI ZA RADNIKE

10% popusta za 4 i više dana
Deca do 7 godina borave gratis
Cena od 154 eur

Mini zimski odmor

Miladina Pećinara 26, 31315 Zlatibor
tel: +381 (0)31 841-021,
e-mail: hotel@monazlatibor.com,
www.monazlatibor.com

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević,
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Radoslav Čebić, Sonja Ćirić (kultura),
Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,
Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,
Tatjana Jovanović, Zoran Majdin,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković (foto),
Milan Milošević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić, Mirko Rudić,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić,
Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrda (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;

lektori: Katarina Pantić,
Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Ćuk Dragomirović,
Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Život i smrt opozicije:

Kuća Velikog premijera

09 Nuspojave: Mala čokoladna patologija

10 Igre oko izbora:

Vuk Jeremić i Topčider

12 Intervju: Goran Ješić

16 Hercegovačka ulica, osam meseci kasnije:

Traži se kompletan idiot

18 Intervju: Dr Marko Reljanović

22 Još o Predlogu zakona o stanovanju:

Projekcija vladajuće kaste

24 Evropske integracije Srbije (20):

Rasplitanje kosovskog čvora

26 Međureligijski dijalog:

Vera ne sme da se nameće

28 Izveštavanje o nasilju: Mediji i loše namere

30 Komunikacije: Kad reklama priča priču

33 Nordijski kreativci u Beogradu:

Tačka susreta severa i juga

35 Lisica i ždral: Utjehu, dajte im utjehu

36 Intervju: Dragana Ognjenović

39 Protest: Magacin u opasnosti

40 Mladi: Gde ste danas

41 Knjiga: U kovitlacu nasilja

42 Opera: Antidiva

43 Koncert: Amira Medunjanin

44 In memoriam: Esma Redžepova

Teodosijevski (1943–2016)

45 Laguna knjige

49 TV manijak: Robert Klajn (1965–2016)

SVET

50 Makedonija: Parlamentarni izbori

53 Nemačka: Kancelarka i CDU

54 In memoriam:

Džon Glen (1921–2016)

59 Navigator: Šuga

60 Strip: Negotin

62 Vreme uživanja: "Šampita"

Vuk Jeremić još je bio usred pakovanja za povratak kući, a već su mu spremili poziv za informativni razgovor. Zašto ga nisu dočekali na aerodromu? Jedino važno i najvažnije bilo je to što su Vuka Jeremića u odsustvu već bili izvikali za kandidata za predsednika Republike

PIŠE: MILOŠ VASIĆ

"Neophodno je da država zna šta je državna strategija, pa, ako nam strategija

nije tekstilna proizvodnja – u redu, potrebno je da znamo da ima nešto drugo. I šta je to. Ali mislim da bez proizvodnje ne možemo da opstanemo"

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

Grad Njujork, poznat po tome da nikom lako ne poklanja svoju dušu i srce, priredio je Glenu najveću paradu u istoriji Amerike, sa preko četiri miliona ljudi na ulicama. Najjači utisak su ostavili čuveni njujorški saobraćajci: u svojim velikim plavim kaputima stajali su nasred raskrsnica, nepomični kao spomenici, i ridali iz sve snage dok je kolona prolazila pored njih

PIŠE: DR SAŠA MARKOVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: Marko Rupena

KUĆA VELIKOG

Nema ni trunke sumnje da je premijerova partijsko-medijska mašinerija omogućila potpuno nakaradnu atmosferu u kojoj svaki potencijalni kandidat za predsednika Srbije koji nije ni Vučić ni Vučićev treba ozbiljno da razmisli da li mu se isplati da ga vezuju konjima za repove pa čereče po tabloidima samo dva ili sva tri meseca. Ili da ipak “u frku ne ulazi kad je slabiji”, jer svi već unapred znaju da pobjednik bilo kojih izbora u Srbiji može biti samo jedan – Aleksandar Vučić, jer tako kažu rejtinzi. A da li je baš tako

Naprednjaci na punoletne ljude koji žive u Srbiji gledaju isključivo kao na gledaoce prikovane uz TV – Njega da vide i birače koji čekaju u nedeljnim redovima – za Njega da glasaju. Skoro da čovek zažali za vremenima kad smo bili narod, a neki smo se i bunili što nas tako zovu! A tek ono posle građani, pa javnost! Pa su nas i rodno-ravnopravno osvestili: građani i građanke! Onda smo se preko noći pretvorili u birače. I mada smo i sami to naslutili, nije baš najprijetnije kad vam to i zvanično saopšte. A to je prošle nedelje vrlo spontano učinila

potpredsednica naprednjaka Marija Obradović, koja je dva puta za samo par minuta izgovorila “birači” potpuno van konteksta misleći na građane i građanke, ili narod ili šta god tome slično što bi bilo u najmanju ruku primenije od “birača”. Opravdavajući na TV N1 najkraći mogući rok koji je opozicija dobila od vladajućih da se spremi za skupštinsku raspravu o budžetu i pripremi amandmane, kazala je: “Ispada da je dobro što su imali (poslanici opozicije,

prim. Z.D.) malo vremena pa su mogli da se bave samo suštinom i onim što suštinski treba popraviti, a ne da zamajavaju i ministre i ostatak poslanika, a bogami i gledaoce koji prate tu celu priču, odnosno *birače*.” I ovo: “Moje je zaduženje bilo da detaljnije ispratim budžet za vojsku i policiju jer kao predsednica Odbora koji kontroliše rad vojske i policije trebalo bi da znam malo više detalja, odnosno da javnost i *birače* upoznam sa tim” (kurziv, Z.D.).

PREMIJERA

KUĆA VELIKOG PREMIJERA

Na stranu što s izjednačavanjem javnosti sa "gledaocima" i "biračima" koincidira i onaj nedavni ispad premijera Vučića da Srbija nikada neće biti civilno društvo, kao i novo premijerovo poigravanje navijanjem još jednih prevremenih parlamentarnih izbora u paketu s predsjedničkim. I dalje se teško razumeva zašto kao birači, a ne kao građani i građanke treba da slušamo skupštinsku raspravu o budžetu? Sem ukoliko i nismo samo to

– one ovce iz karikature Dušana Petričića koje sateruje na još jedne opšte izbore pastir Aleksandar Vučić: "Ajde, ajde, šta ste se ulenjili, od aprila niste birali" (NIN, 8. decembar).

Razume se, biračka pozicija – koju nam je i zvanično dodelila potpredsednica SNS-a – bila bi smešna da nije vrlo neprijatnog ukusa. U ovom trenutku, tri meseca pred izvesne predsedničke i neizvesne vanredne parlamentarne izbore, čiju mogućnost Aleksandar Vučić ne isključuje

**KOME ĆE VUČIĆ ZALUPITI VRATA
PREDSEDNIŠTVA: S. Jankoviću,
V. Jeremiću ili T. Nikoliću**
Fotografije: Milovan Milenković

nego je dobro gura u grlo opoziciji ne bi li je konačno udavio s njom, pojma nemamo ko će biti kandidati. Sve što znamo je da će se i na ovim kao i na izborima pre osam meseci glasati za i protiv Aleksandra Vučića, svedjedo da li će biti održani samo predsednički ili će se ići i na parlamentarne i beogradske izbore. I takvu je atmosferu razume se kreirao niko drugi do Aleksandar Vučić jer jedino šta on ume u životu jeste da organizuje nove izbore i pobeđuje na njima (malo li je?), a u međuvremenu, koje je sve kraće od izbora do izbora, sa sve više besa, nekontrolisanih uvreda i mora se reći uličarskih komentara na račun svojih političkih oponenta, ovaj je čovek političku scenu (pre svega Skupštinu i konferencije za novinare) pretvorio u najgledaniji rijaliti šou u Srbiji pored kojeg nijedna Farma, Parovi i ostali nemaju šanse. To je tipično američki trend političke borbe, tzv. cirkus politika sa svojim vrhuncem u nedavnim izborima na kojima je pobedio Donald Tramp. Iz te američke i perspektive avangardnog radikalskog skupštinskog aktivizma devedesetih i dveiljaditih današnja opozicija u Srbiji sem možda dva izuzetka – Dosta je bilo i Dveri – potpuno je démodé. Dveri i DJB kao nove opozicione stranke odmah su razumele jedini mogući način političke borbe u rijaliti društvenom uređenju i nisu gadjljive na performanse zato što znaju da u blokadi medija još jedino mogu da se nadaju da će biti viđeni u Skupštini, u kojoj ta ista vladajuća koalicija s premijerom na čelu blokira svaku vrstu dijaloga, kritičkog razmenjivanja mišljenja o bilo čemu, o budžetu, zakonu o stanovanju ili transportu opasne robe. U najboljoj radikalskoj tradiciji naprednjaci su, usavršeni činjenicom da su na vlasti, napravili od Skupštine – Kuću Velikog premijera u kojoj On odlučuje o tome koga će izbaciti a ko će preživeti od skupštinskih

ukućana. Razume se, kao i u kući Velikog brata i u kući Velikog premijera, ta se odluka donosi na osnovu glasova gledalaca – birača, upravo onih o kojima govori potpredsednica SNS-a Marija Obradović u citatima na početku ovog teksta. Samo je još trebalo da izgovori: "Linije za glasanje su otvorene!", poput voditeljki čuvenog TV rijalitija.

POTENCIJALNI KANDIDATI ZA RIJALITI

Nema ni trunke sumnje da je premijerova partijsko-medijska mašinerija omogućila potpuno nakaradnu atmosferu u kojoj svaki potencijalni kandidat za predsednika Srbije koji nije ni Vučić ni Vučićev treba ozbiljno da razmisli da li mu se isplati da ga vezuju konjima za repove pa čereče po tabloidima samo dva ili sva tri meseca. Ili da "u frku ne ulazi kad je slabiji", jer svi unapred znaju da pobednik bilo kojih izbora u Srbiji može biti samo jedan – Aleksandar Vučić, jer tako kažu rejtnizi. A da li je baš tako?

Neizjašnjavanje potencijalnih kandidata (pre svega ombudsmana Saše Jan-

promene događaju spolja a ne iznutra, i – razumljivo, kod birača, budući da je u predizbornoj kampanji, iz koje ne izlazi od 2012, osuđuje i najmanju pomisao da bi Saša Janković mogao biti taj – s podrškom. Zato se setio "vrhovnog autoriteta" Zapada kojem je on govorio "još pre godinu i po" ko je Janković, pa se Zapad evo sad baš – prizvao pameti u vezi s ombudsmanom.

Oduzimanje prvenstva u spoljašnjoj podršci Vučić, vidi se, doživljava kao najžešći udarac i u slučaju Vuka Jeremića, kod koga ga očigledno žulja činjenica da je dosta dugo bio u fokusu medija u Srbiji zbog svoje kandidature za generalnog sekretara UN, kada je izgubio od Portugalca Antonija Gutereša. Zato mu je verni "Informer" priskočio u pomoć diskvalifikujući Jeremića kao "NATO kandidata", a on je, besno ispaljujući bujicu osuda i diskvalifikacija na račun bivšeg ministra spoljnih poslova u vladi Mirka Cvetkovića, rekao kako je Jeremić "sebe zamišljao" da bude "predsednik sveta": "Tako smo znali da od toga nema ništa jer ga niko od velikih sila nije hteo zbog pre-

to predstavlja do kraja života. Nastaviću da radim svoj posao onako kako sam to, sa saradnicima, svih ovih godina i činio, dok ne bude vreme za nove odluke."

Kurtoazno i korektno, ali kad će biti to vreme za nove odluke kad ima još tri meseca do izbora? Ili to ne zavisi od njege nego od opozicije, demokratski i proevropski orijentisane, razume se, koja sada vaga rezultate istraživanja javnog mnjenja po kojima Vuk Jeremić bolje stoji od Saše Jankovića? A dok opozicija misli Vuk ili Saša, ili neko treći, Jeremić posle "toplog zeca" koji je prošao povodom poziva na saslušanje zbog smrti dvojice gardista u Topčideru 2004. godine, kaže da intenzivno razmišlja o kandidaturi za predsednika Srbije, da razgovara s umnim ljudima o tome, da podršku za to nije tražio od Aleksandra Vučića, ni posredno ni neposredno, i da će, ukoliko odluči da se kandiduje to biti najvažnija odluka u njegovom životu (12. decembar, TV N1).

GUSKE U MAGLI

Očigledno, Janković ili Jeremić, koji bi možda dobrom kampanjom imali nekakve šanse u drugom krugu predsedničkih izbora (ukoliko kandidat za predsednika ne bude sam Vučić), ne mogu sada da objave svoje kandidature jer, uistinu, nikakav dogovor ne postoji. Mada se tvrdi da svi razgovaraju sa svima. Zasad veće šanse i znatno bolji rejting ima Jeremić od Jankovića, ali treba sačekati, jer je tabloidni linč Vuka Jeremića tek počeo a i opozicija je podeljena oko dvojice kandidata baš kao i javnost okupljena oko proevropski orijentisane opozicije. Jedni su za Jeremića, drugi za Jankovića, treći nisu ni za koga jer bi želeli i sami da se kandiduju. Ukratko, opozicija je tamo gde je bila pred izbore 2016. Ne postoji nikakav dogovor o zajedničkoj saradnji na predsedničkim, ali ni na republičkim i beogradskim izborima ako ih i kada bude. I, čini se, sve su dalje od dogovora o zajedničkom kandidatu, bar kad je reč o predsedničkim izborima koji će biti održani na proleće iduće godine.

LDP, na primer, ne želi da podrži Vuka Jeremića za predsedničkog kandidata. "Ukoliko nema dogovora o zajedničkom kandidatu građanskih snaga u zemlji, a ja ga iz sveg srca želim... Ukoliko neko

■ U najboljoj radikalnoj tradiciji naprednjaci su napravili od Skupštine – Kuću Velikog premijera u kojoj On odlučuje o tome koga će izbaciti a ko će preživeti od skupštinskih ukućana

kovića i Vuka Jeremića) donekle je razumljivo, mnogi misle i opravdano. Prošli su prvu turu čerečenja, u "Informeru", na Pinku i iz usta samog premijera Vučića – ali uvek može i gore i jače. U stvari, Saša Janković je, podsetimo, preživio više tura medijskog izživljavanja i doslovne haranje kada mu je prišiveno ubistvo prijatelja 1993. godine. Pre neki dan je dobro prošao jer se premijer sa desetog sprata građevine "Beograda na vodi" samo očešao o njega komentarišući ombudsmanovu ocenu da je saslušanje Vuka Jeremića o pogibiji dvojice gardista u Topčideru 2004. politizacija: "Kad sam ja govorio pre godinu i po dana da je reč o političaru i politikanu, mnogi sa Zapada su mi govorili da nije tako. E sad i oni kažu da sam bio upravu."

Vučić ne voli ni ideju da bi još neko u Srbiji mogao imati podršku Zapada sem njega, poučen iskustvom da se u Srbiji

vrtljive politike." Možda, ko će ga znati, ali kad to kaže kralj prevrtljive politike u Srbiji, to je vrhunac besmisla.

Nego, o Jankoviću i Jeremiću kao mogućim kandidatima na predsedničkim izborima ne govori se danas i juče, njih dvojica su već izvesno vreme u nekakvim javnim promišljanjima ne samo zbog izmerene popularnosti, a i ugleda koji uživaju u različitim delovima različitih demokratskih javnosti, nego i kao ljudi na koje Aleksandar Vučić u najmanju ruku – vrlo nervozno reaguje. Posle apela 100 javnih ličnosti, krajem novembra, da se Saša Janković kandiduje za predsednika, ombudsman je na sajtu Zaštitnika napisao: "Ne nalazim dovoljne reči zahvalnosti za takvu vrstu podrške mom dosadašnjem radu, za osećanje koje pristojan čovek ima kada postane svestan imena koja su apel potpisala i za vrstu obaveze koju

CROWNE PLAZA®
BELGRADE

MESTO GDE SREĆA POČINJE

IZGOVORITE SUDBONOSNO DA U
NAJLEPŠEM HOTELU U BEOGRADU

Informacije i rezervacije:

T: +381 11 2204126, M: +381 64 8104015

A: Vladimira Popovića 10. 11070 Beograd, Srbija

WWW.CROWNEPLAZA.COM

misli da pojava Vuka Jeremića torpeduje Sašu Jankovića, kandidovaću se, kakve god šanse mi drugi davali", rekao je Čedomir Jovanović. Tadićev SDS žali što se u ovom trenutku pojavljuju glasovi poput Jovanovićevog: "U ovom trenutku, kada pokušavamo da napravimo dogovor svih koje vidimo na toj strani, mislim da ovo nije trenutak za tu vrstu isključivosti", kaže Marko Đurišić iz SDS-a. Pritom, u SDS-u kažu da im je drago što "Vuk Jeremić intenzivno razmišlja".

više o planu. To je predlog sličan onom pred izbore 2016: "Sve opozicione stranke od leve do desnice koje će imati svog jednog kandidata na predsedničkim a drugog na beogradskim izborima, trebalo bi da se okupe oko zajedničkog cilja, rušenja Vučićeve vlasti. Široka koalicija na parlamentarnim izborima bila bi slična onoj iz 2000. godine kada je srušen Milošević. Ovakva koalicija bi posle prevremenih izbora napravila vladu čiji bi rad bio oročen na godinu dana, tokom kojih bi njen po-

Vučić bi u oba istraživanja pobedio u prvom krugu izbora s natpolovičnom većinom (52–53 odsto). Tomislav Nikolić bi po ovim istraživanjima osvojio 32 odsto (Faktor plus) odnosno 36 odsto (ISM).

Po Faktoru plus, u slučaju drugog scenarija (kandidat vladajuće koalicije T. Nikolić), drugoplasirani bi bio Vuk Jeremić sa 19 odsto glasova, a trećeplasirani Vojislav Šešelj sa 17 odsto. Saša Janković bi imao 7 odsto glasova. Zanimljivo je čuti još neke rejtinge potencijalnih kandidata: Dragan Šutanovac bi imao osam odsto glasova, Boško Obradović sedam odsto kao i Janković... Stratedžik marketing je bio nešto izdašniji prema kandidatima opozicije bar kad je reč o Jankoviću i Jeremiću. Pa je tako u slučaju da Nikolić bude Vučićev kandidat, rejting Vuka Jeremića na 20 odsto, a Saše Jankovića 9 odsto. Primetno je da je rejting Dragana Šutanovca duplo manji nego u istraživanju Faktora plus – samo 4 odsto. Ali je zato Nenad Čanak na 8 odsto a Boško Obradović – na 6 odsto. U istraživanju Nove srpske političke misli, koje je objavljeno nekoliko nedelja pre ova dva istraživanja, rezultati su znatno drugačiji. U slučaju da se sam Vučić kandiduje, Vuk Jeremić bi bio drugoplasirani (Vučić – 43,9; Jeremić 18 odsto), dok u slučaju da Vučićev kandidat bude Tomislav Nikolić, a domaći geostratezi tvrde da to nije nemoguće posle posete Sergeja Lavrova Beogradu, Vuk Jeremić bi bio prvoplasirani sa 25,6 odsto glasova, a Nikolić 19,7. Saša Janković u istraživanju NSPM-a lošije prolazi nego u istraživanjima Faktora plus i ISM-a – ima rejting 4,8 odnosno 4,9 odsto.

U ovom trenutku opozicija ne deluje da je odmakla dalje od pregovora u kojima je bila pred izbore 2016. Mada se činilo da će 25. aprila ujutru imati dogovor o svemu, ne samo u prebrojavanju glasova gde su pokazali jedino i kratkotrajno jedinstvo, nego i o predsedničkom kandidatu i o čuvenom "paketu" za obračun s Aleksandrom Vučićem. U ovom trenutku oni izgledaju kao ljudi koji ne razumeju da se ovde glasa za one koji su na televiziji i da građani ne čuju zašto je "još rano" tri meseca pred izbore izaći s imenom ili imenima kandidata. Ili si pretendent ili nisi pretendent. U blato? U blato. Ovo je rijaliti Srbija.

ZORA DRČELIĆ

ZAŠTITNICI BEZ ZAŠTITE OD VLASTI: S. Janković i R. Šabić

Foto: M. Milenković

U DS-u nisu bili tako konkretni. Inistiraju na politici, mada ne preciziraju kakvoj, a ne na imenima. Šutanovac je rekao da je Saša Janković kvalitetan kandidat, ali da je važna politika, a ne ličnost, i da će se u okviru stranke o tome tek razgovarati, dok u članstvu DS-a ne kriju da bi voleli da vide Šutanovca kao svog kandidata.

Saša Radulović (DJB) ubeđen je da Vučiću ne treba davati municiju jer on ne zna šta će opozicija uraditi. Ipak, novinarima u Skupštini je rekao da je potrebno napraviti "paket" za predsedničke, ali i za parlamentarne i gradske izbore koji će verovatno biti održani na proleće sledeće godine: "Ako ne uspemo da napravimo paket koji će se odupreti Vučiću i načinu na koji vlada Srbijom, imaćemo četiri godine mraka. Moramo da sprečimo četiri godine mraka", rekao je Radulović, ponavljajući da se razgovara sa svim "kredibilnim kandidatima" i da su potrebni kandidati koji će se okupiti oko tog zajedničkog plana. Nekoliko dana ranije, Dušan Pavlović, narodni poslanik DJB-a, progovorio je nešto

sao bio uvođenje reda u državna preduzeća, transparentnost, vraćanje penzija ali i priprema sledećih izbora koji bi bili održani u fer atmosferi", objasnio je Pavlović. Deo plana je i da se sve razlike između leve i desnice zasad "zamrznu", tj. sve one teme oko kojih među njima nema saglasnosti: evrointegracije, NATO, Rusija, gej parada, porodična politika. Ukratko, da opozicione stranke dok ne sruše Vučića, prestanu da se bave politikom. Lider Nove stranke Zoran Živković nije imao problem s imenima. Rekao je da bi Saša Janković trebalo da bude kandidat opozicije za predsednika, a da se DS i DJB dogovore oko kandidata za premijera i gradonačelnika Beograda.

U BLATO? U BLATO

Istraživanja javnog mnjenja Ipsos Stratedžik marketinga i Faktora plus su, razumljivo, razmatrala dva scenarija. U prvom je kandidat vladajuće koalicije na predsedničkim izborima Aleksandar Vučić, a u drugom scenariju – Tomislav Nikolić.

Mala čokoladna patologija

Nacionalisti su naprosto psihološki zavisni od duševne hrane koju im svojim mahnitanjem obezbeđuju njihovi partneri s druge strane plota

Šta je bio najjuvnutiji *popkulturni* događaj prethodne nedelje? Svaka čast aferi "Lili Marlen", ali mislim da je "slučaj Čokolinda" ipak bez premca! Možda i zato što sam, kada je ta nebuloza izbila, bio u Hrvatskoj, takoreći na izvoru, a onda se vratio u Srbiju baš kada se stvar sasvim fino razgorela, taman da pokupim krestu talasa srećno sumasišavših odjeka i reagovanja.

Elem, svi znamo šta je bilo: predsednica Hrvatske podelila u Dubrovniku deci (i to ne bilo kojoj nego baš – "djeci hrvatskih branitelja") nekakve čokoladice, sve još njenom slikom garnirane, za uspomenu i dugo sećanje. Slika je fina, ali ni čokolada nije loša – osim što je proizvedena u Pioniru iz Subotice. Dobro, šta fali Pioniru, a i Subotici? Ništa, osim što se u poslednjih blizu sto godina nalaze u Srbiji, jebiga, tako im grah pao. Pa je onda, ko biva, čokolada srpska, a gde to ima da lično predsednica Hrvatske, i to *high class* domoljupka, deli srpske čokoladice i to nikom drugom nego potomcima branitelja, onih koji su rizikovali život u odbrani od velikosrpske aždaje? Zar smo se za to borili, drugarice i drugovi?!

Afera je, dakako, autentično zaumna, što je "pristojniji" način da se kaže: idiotska. Krenula je od nekog tipa, "zgroženog roditelja", koji je to mrzovoljno prokomentarisao na svom fejsbuku ili tako nekom banalnom i nevažnom mestu, onda su se za to uhvatili neki njemu slični – a toga se uvek nađe – i sve bi ostalo na nivou jedne od bezbroj sajber-bizarosti da se Kolinda G. K. nije našla ponukanom da se vadi i izvinjava, obećavajući da će taj *strašan propust* biti ispravljen, valjda će deca ritualno iskonzumirati provereno hrvatske čokoladice na predsedničim račun, šta li...

I prošla je gđa predsjednica s tom skudoumnom vadevinom kako je jedino mogla proći: nacionaliste i fašiste nije umirila (nego ih je dodatno razjarila), a one druge u Hrvatskoj nagnala je na niz reakcija, od duboke posramljenosti i zgražavanja do upravo brutalne sprdnje (koju je u potpunosti zaslužila). Osim predvidljivih reakcija dva-tri dežurna tvrdo desničarska komentatora, niko iole javno relevantan nije je podržao, naprotiv. Novinari portala Index.hr čak su po zagrebačkom Jelačić-placu delili prolaznicima te famozne "srpske" čokoladice u znak antičokolindastog protesta; nije zamijećeno da je neko odbio da se osladi muftu...

E sad: to da čokolade (ili bilo koje druge nežive stvari; ili, uostalom, biljke i životinje) imaju nacionalnost, to ne postoji ni u svetu iza ogledala u koji je zabasala ona radoznala Alisa. Radi se o duboko patološkom poremećaju u percepciji stvarnosti, karakterističnom za nacionaliste, uvek i svugde.

Utoliko je stvar negde i banalna, dostojna prezira za koji je i jedna gadljiva grimasa sasvim dovoljna. Zanimljivijom postaje tek kada je pogledamo kroz čađavi filter reakcija s "druge strane", tj. iz inkriminisane (i čokoladno diskriminisane) Srbije.

Tu se javlja *reaktivna patologija*: nacionalisti su naprosto psihološki zavisni od duševne hrane koju im svojim mahnitanjem obezbeđuju njihovi "partneri" sa druge strane plota. Njima su "incidenti" neophodni; ako se pojavi zastoj u njihovoj proizvodnji i distribuciji, sami će smisliti nešto, jer ta mašina ne sme da stane. Tako je bilo i s bizarnom čoko-aferom. Bilo je i dirljivo histeričnih predloga (recimo od leskovačkog odbora Vulinove nadristranke) da se proglasi "bojkot hrvatskih proizvoda" (uzgred, blažena li je ta naivnost koja misli da danas zaista postoje "hrvatski" ili "srpski" proizvodi!), ali nije to ono što mi izaziva stomachu reakciju. To jeste glupo i prosto, ali bar nije pokvareno. Pokvarenost je uvek rezervisana za tzv. uljudne nacionaliste, one koji uglavnom sebe i ne percipiraju kao takve: u njihovom čarobnom svetu, nacionalisti su uvek oni drugi. Zato tipična nacionalistička mantra ovog vremena glasi: "Nismo Mi nacionalisti, nego su to Oni"! Deluje paradoksalno, ali to je srednja linija malograđanskog nacionalizma današnjice: kako negde ipak zna da je nacionalizam nešto moralno i intelektualno bedno, ona ne ispoveda nacionalizam lično i neposredno, nego ga zamotava u celofan defanzive: ona se samo "brani" od tuđeg nacionalizma. Megjutoa, ne postoji kolektivni nacionalizam, kao što ne postoji ni kolektivni nenacionalizam. Ni jedno Mi nije manje niti više nacionalističko od bilo kojeg Oni! Zato je reakcija ritualizovanog zgražavanja i ibrećenja nad tim (pretežno imaginarnim) strašnim Hrvatima koji da eto neće srpske čokoladice nužno praćena dociranjem tipa: "kod nas nije tako, mi nismo takvi". Iza nje stoji beda trivijalnog, samougađajućeg narcizma koje poopštava stvari koje se ne mogu poopštavati, koje su individualne. Zato se i negativan publicitet koji je kod kuće zaradilo Kolindino prtljanje oko čokoladica u ovdašnjoj mejstrim javnosti de facto prećutkuje: "normalne" reakcije na drugoj strani moraju se prećutati ili se barem svesti na minimum i propuštati *preko granice* tek na kašičicu, jer bi u protivnom razbile ili razvodnile poželjnu sliku Drugog kao "kolektivnog nacionaliste", onog kod kojeg je nacionalizam pravilo, dočim je kod "nas" izuzetak. Samo što, avaj, već sama ta tvrdnja samu sebe poništava, to jest dokazuje suprotno: da je sopstveni nacionalizam svom nosiocu već do te mere inkorporiran u dominantnu predstavu sveta da ga više ni ne vidi, kao onog poslovičnog ružičastog slona u sobi.

Vuk Jeremić i Topčider

Još je bio usred pakovanja za povratak kući, a već su mu spremili poziv za informativni razgovor. Šta je to bilo toliko važno? Zašto ga nisu dočekali na aerodromu i priveli ga odmah, čim je sleteo? Jedino važno i najvažnije bilo je to što su Vuka Jeremića u odsustvu već bili izvikali za kandidata za predsednika Republike, pre nego što je bilo šta o tome imao da kaže. Posle je rekao, a bolje bi bilo da nije

Priča je lansirana, pa onda spinovana, na osnovu krajnje tanke premise: da je Vuk Jeremić, 5. oktobra 2004, bio prvi koji je načelnika Generalštaba, gen. Branka Krgu, telefonski obavestio da su u objektu "Karaš" u Topčideru ubijena dva vojnika Vojske SCG. To je gen. Krga izjavio u jednom trenutku i nema razloga da mu ne verujemo: zazvonio telefon iz kabineta ministra odbrane, on se javio i – ima šta da čuje. U tom trenutku – ako smo dobro razumeli – mladi Vuk Jeremić se, služeći civilni vojni rok, našao u kabinetu ministra odbrane Borisa Tadića kao savetnik, posilni, ađutant ili bilo ko koga je zapalo da se tog trenutka javi na telefon i tako čuje vest o topčiderskom zločinu. Naravno da je odmah o tome obavestio načelnika Generalštaba. Uostalom, detalje o toj komunikaciji Vuk Jeremić objasnio je u Službi za borbu protiv organizovanog kriminala (SBPOK) tokom kratkog informativnog razgovora u subotu, pa će i to izaći u javnost pre ili kasnije.

Odakle sada ta naduvana priča o Vuku Jeremiću i topčiderskom zločinu? Hoćemo li uskoro u Vučićevim medijima puštenih s lanca čitati i slušati o tome kako je Vuk Jeremić maltene sam ubio te gardiste, mada se i dalje tvrdi da su se pobijali između sebe? U tom pravcu ide priča: još malo pa će steći nadimak "Pozderac Kalašnjikov", na primer, kao "Sale Prangija" onomad. Naravno da su Vuku Jeremiću našli bošnjački gen, od Pozderaca (svih mogućih) i počeli da ga pljuju time – u nedostatku boljeg, sve je dobro.

TRÉĆE LICE

Podsetimo se malo: tog 5. oktobra 2004. začula se pucnjava u šumovitoj zoni zaštićenog tajnog objekta "Karaš" u Topčideru, na početku Drajzerove ulice. Patrole su našle jednog mrtvog i jednog vojnika na samrti koji je uspeo da procedi

POLITIKA I MISTERIJA: Vuk Jeremić nakon saslušanja u policiji i animacija forenzičke analize ubistava

Foto: Aleksandar Levajković / FoNet

samo reč "iznutra...". Obojica su bili ubijeni hicima iz automatske puške kalibra 7,62 X 39 mm sistema Kalašnjikova, Mihaila Timofejeviča, koja je službeno oružje vojske i policije; takve puške imali su pri sebi u trenutku pogibije; mi nemamo još konačan i pozitivan podatak o tome da li je iz tih pušaka u tom trenutku bilo pučano. Sada je, uostalom, prekasno za ekspertizu. Zašto? Zato što je na licu mesta vojna policija izvršila uviđaj za koji se postavilo da je aljkav i neuredan, puške su prošle kroz mnogo ruku; zato što je i prvi sudsko-medicinski nalaz bio isti takav; zato što je vojni istražni sudija Vuk Tufegdžić podneo krajnje sumnjiv nalaz iz koga se dadu izvući razni zaključci. Naravno da je to naišlo na glasno izrečene sumnje u javnosti, pa je uskoro osnovana i nezavisna komisija sa advokatom Božom Prelevićem na čelu, koja je počela od početka (i opet prekasno, kako će se videti). Ta je komisija utvrdila da se gardisti nisu pobijali međusobno, nego da ih je ubilo treće lice (ili lica: nije jasno, jer nisu nađeni ni čaure, ni projektili za moguća balistička veštačenja; ili jesu, ali mi to ne znamo).

Opšti utisak tada – ali i danas – bio je da tu nešto jako smrdi i da nisu čista posla. Pojavile su se dve radne hipoteze: da su gardisti ubijeni zato što su videli nešto

što nisu smeli da vide. Ili su videli nekog haškog optuženika koga je vojska skrivala u tim podzemnim tunelima i prostorijama objekta "Karaš"; ili su videli neka sumnjiva posla u vezi sa skladištenjem kontrolisanih supstanci, za šta je bilo osnova za sumnju. Nijedna pretpostavka nije – do sada barem – poduprta činjenicama. Sumnja je, međutim, bila poduprta sistematskim muljanjem i vrdanjem vojske i njenih vrhova. Bilo je jasno da tu nešto ne štima, da smrdi do neba i da nije u redu.

Zahvaljujući naporima porodica poginulih vojnika i njihovih advokata došlo je do ekshumacije, pa superveštačenja FBI i novosadskog Centra za kriminalistička veštačenja; sve ukazuje definitivno da ih je ubilo treće lice (ili lica).

Zanimljivo je da vojni establišment uporno odbija te nalaze, do dana današnjeg. Balistički veštak Vladimir Kostić nedavno je pokušavao da objasni da su se međusobno ubili, na osnovu krajnje neubedljivih argumenata (isto je činio i u slučaju smrti Dade Vujasinović). Tadašnji vojni istražni sudija Vuk Tufegdžić čuti (što mu je i pametnije); dr Aleksendrić, sudskomedicinski veštak, takođe se ne javlja (i za njega važi isto).

Ta je stvar, međutim, na daleko višem nivou od ovakvih i onakvih veštaka: ta je stvar u samom vrhu vojske i njenih službi. Razlog za to je ornitološki: vrana vrani oči ne vadi, kao što vidimo i iz suđenja o ubistvu Slavka Ćuruvije. Nikada niko iz vojske ili Državne bezbednosti neće propevati na sudu na temu ubistava i drugih krivičnih dela. Isuviše se oni dobro znaju između sebe i čvrsto drže jedni druge za jajca, kao da vam objasnimo... Dru-gim rečima: ako neko pisne nešto o ne-kome, ovaj i njegovi uzvratice mu iznoše-njem veoma neprijatnih podataka o nje-mu, ako ne i nešto gore. To je bratstvo po krvi; prolivenoj krvi, da budemo pre-cizni. *Mitgegangen mitgefangen, mitbe-hangen*, rekli bi Nemci: zajedno išli, za-jedno pohvatani, zajedno obešeni; s kim si – takav si. Bili su jedni s drugima – hte-li–ne hteli, sudu je svejedno – mogli su da ispričaju, ali nisu; od straha ili iz soli-darnosti, neka ih, ali nisu. Nisu do sada, a neće ni ubuduće, ne nadajte se, bez ob-zira na razne šuplje Vučićeve "komisije" koje bi, kao fol, trebalo da urade ono što policija, vojna i državna bezbednost nisu uspele da urade.

Dobro: gde tu sad spada mučeni Vuk Jeremić i zašto? Spada tamo gde i mučeni Saša Janković, zaštitnik građana, ni kriv, ni dužan kao ni Jeremić. Oni spada-ju u pokvarenu igru Aleksandra Vučića i njegovih spin-doktora i njegove medij-ske fekalne logistike. Ideja je zapravo jed-nostavna, mada je malo ljudi shvata: po-što nam slede neizbežni izbori za pred-sednika Republike, bolje je preventivno popljupati one ljude koje ćemo – po na-šoj proceni – takođe preventivno izvikati za predsedničke kandidate, još pre nego što oni o tome i razmisle, a kamoli nešto o tome kažu. U hladnoj i razumnoj analizi javlja se kao nesporna činjenica da nije-dan kandidat izvan vladajuće stranke ili njene podrške nikakvu šansu na predsed-ničkim izborima nema, niti imati može – ako se ne desi nešto baš epohalno, za šta ne vidimo šansu, ali ipak...

E, sad: igra se vodi ovako: Vučić će se praviti jako ljut na ljude koje je njegova propagandna mašinerija izvikala za bu-duće kandidate za predsednika Republi-ke. Ta njegova nabusita ljutnja i vređa-nja trebalo bi da ostave utisak da on te kandidate ozbiljno shvata kao pretnju,

pa da se oni na to prime i osokole, misle-ći da imaju neku šansu – čim se Vučić to-liko ljuti na njih. To je zamka koju im je Vučić namestio i sada treba videti ko će u nju ući. Čeda Jovanović već se naljutio na Jeremića, jer da on "torpeduje" zajed-ničke planove opozicije koja još i ne po-stoji, pa će se u tom slučaju on, Čedomir, to jest, kandidovati sam (sa istim šansa-ma za pobeđu, hvala lepo). Jeremić je re-kao da "duboko razmišlja" o svom "poli-tičkom angažmanu", što je lepo, ali nepre-cizno: hoćeš li ili nećeš da se kandiduješ za predsednika? Ko god se bude kandido-vao protiv Vučića ili njegovog kandidata u aprilu 2017, izgubiće i to je sasvim jasno. Vučićev kandidat može biti bilo ko: Toma Nikolić, Aleksandar Martinović, Marijan Rističević, Dragan Šormaz; svejedno.

U tom slučaju sasvim je svejedno iz čijeg se pištolja neko ubio u Loznici pre dvadesetak godina; sasvim je svejedno ko je telefonirao Krgi i kolika je čija plata i zašto. Jedinii cilj prljave kampanje je da se Saša Janković i Vuk Jeremić ohrabre da upadnu u Vučićevu zamku i kandidu-ju se. Pa neka vide šta će.

MILOŠ VASIĆ

PONUĐA TOLIKO DOBRA DA MENJA SVE

Kompletan TV užitak upola cene

Telekom Srbija

567
din

Ponuda važi do 31.12.2016. Ugovorna obaveza za mts TV Osnovni paket je 12 meseci i promena cene se odnosi na iznos mesečne naknade koja važi tokom trajanja ugovorne obaveze. Popust na mtsTV dodatne pakete i usluge se odnosi na iznos mesečne naknade dodatnih paketa i usluga aktiviranih u periodu od 01.10.2016. do 31.12.2016. mts zadržava pravo promene sadržaja paketa.

Uživajte u preko 100 kanala u mts TV Osnovnom paketu po 50% nižoj ceni! Sve je tu: svih 5 Arena sport kanala, kao i brojni filmski, zabavni, rijaliti, muzički, dokumentarni, dečiji i informativni kanali domaće i svetske produkcije.

Svoj TV ugođaj upotpunite dodatnim paketima tematski raspoređenih programa za svaki ukus, i dodatnim uslugama koje će doprineti vašem televizijskom uživanju sa 50% popusta na mesečnu pretplatu! Video klub i usluga 72 sata unazad su tu za svako vaše raspoloženje i sve što ste propustili da pogledate.

Televizija, baš kakva treba da bude.

www.mts.rs 0800 100 100

Kako su sistemski uništili Skupštinu

“U najvećem broju slučajeva niko ništa ne dobacuje. Ali, mikrofon je uključen samo Maji Gojković i vi u prenosu čujete samo nju. Sećam se kad je Bojana Pajtića premijer optužio da mu vređa dete. Za to vreme Pajtić sedi pored mene i čita neki dokument. Ne da mu nije vređao dete, nego reč nije rekao. Pajtić je onda čudno pogledao u njega, a Vučić na to kaže: ‘Da, da, sad mi ponovo dobacuješ!’ To su stvari koje se ni po seoskim kafanama više ne događaju”

U sred masovnog licitiranja ko će biti kandidati na predstojećim predsedničkim izborima i da li će ih pratiti i vanredni parlamentarni izbori, poslanik Demokratske stranke Goran Ješić izašao je sa zanimljivim predlogom: da na parlamentarnim izborima, ako ih bude, opozicija izađe sa jedinstvenom listom, kako bi svi prešli cenzus, a da se nakon izbora i formiranja parlamenta podeli u poslaničke klubove. Sve i da ne bude parlamentarnih izbora 2017, predsednički nam slede po Ustavu. Ješić ni u tom slučaju ne menja stav: opozicija treba da podrži jednog kandidata, a to, po njegovom mišljenju, treba da bude aktuelni zaštitnik građana Saša Janković.

“VREME”: Koje su prednosti ove vaše ideje?

GORAN JEŠIĆ: Ne mislim na čitavu opoziciju, jer sigurno ne mislim na radikale, ni na Dveri ili Demokratsku stranku Srbije, koja je pojedena iznutra. Pričam o DS-u, Dosta je bilo, Ligi socijaldemokrata Vojvodine, Liberalnodemokratskoj partiji i Socijaldemokratskoj stranci. To je ono o čemu pričam. Mislim da su parlamentarni izbori 2017. ili prinudna šansa za nas ili jedna potpuna ludost premijera. Pa ipak, ta šansa može da dovede do pobe predsedničkog kandidata koji ima sinergetski efekat i može da dobije podršku ovih partija. Ja mislim da je taj kandidat Saša Janković. On može da okupi deo naših birača. Hajde da budemo pošten: da li stvarno mislimo da će glasač DS-a, ako mu na predsedničkim izborima ponudimo lošeg kandidata, glasati za onog koga mi podržimo ili onako kako on misli? Naravno da će glasati kako on misli da treba. Dakle, treba nam neko za koga

vas nije sramota da glasate, ko ima lični kredibilitet, ko ima profesionalni kredibilitet – da je radio nešto u javnoj upravi, a da pritom nije bio poltron i ulizica, te da je imao svoj stav u teškim okolnostima. Zato bih ja voleo da, ako bi se Saša Janković kandidovao, on bude taj iza kog će stati stranke koje sam nabrojao.

Prostom matematikom sa prošlih izbora, tu imate 700.000 glasova, bez onoga što Jankoviću može da donese sama činjenica da ga podržava ujedinjena opozicija.

Ali mi još ne znamo ni datum predsedničkih izbora, a već imamo konfuziju u biračkom telu, jer je nejasno ko podržava Vuka Jeremića, a ko Sašu Jankovića, dok je bilo i odbora DS-a, koji podržavaju Dragana Šutanovca.

Glavni odbor DS-a se sastaje u nedelju, 18. decembra. Mislim da će sasvim sigurno o tome biti reči. Treba nam ličnost koja će privući “hard core” proevropske glasače, koji su nekada glasali za DS, a sada su podeljeni u tri divizije. Kad pogledate biračka mesta, jasno je da su “Dosta je bilo” 2016. godine uzeli naše glasače.

A šta sa Vukom Jeremićem?

Pa, ne znam. Svako ima pravo da se kandiduje. Ja ne mislim da je on bolji kandidat, niti da može da napravi bolji rezultat od Jankovića. Kad uzmete poslednja tri ili četiri istraživanja i kad saberete Šutanovca, Sašu Radulovića i Sašu Jankovića, imate 27 odsto.

Koliko možemo da se pouzdamo u istraživanja javnog mnjenja?

U principu – malo, naročito kada je reč o telefonskim anketama. I time sam se bavio. Nekada ste prosečno morali

da pozovete jednu i po osobu da bi vam jedna odgovorila na pitanje. Danas morate da pozovete troje da bi jedan pristao da bude anketiran. Ljudi se ili boje, jer ne znaju ko ih zove, ili prosto ne žele da daju odgovore.

Međutim, ako se bavimo rejtinima, bavimo se istim metodama kao Aleksandar Vučić. Ponavljam, nama treba kandidat za koga nas nije sramota da glasamo. Ja neću više da idem po Srbiji i da ubeđujem ljude da glasaju. Neću da ubeđujem ni suprugu ili rodbinu. Ni sam više neću da glasam tako da prvo sedim na ruci dok ne utrne pa da onda zaokružim neko ime. I ako se Janković kandiduje, ubeđen sam da ide u drugi krug. Zato i želim da moja stranka stane iza takvog kandidata. Drugo, lista koja prati takvog kandidata imaće 70 poslanika u parlamentu. Srbija je od tog trenutka potpuno drugačija zemlja. Vučić danas ne može da istrpi nas 20. Kako će sa nas 70?

U širokoj javnosti takođe vlada zabuna oko toga šta znači funkcija predsednika. Za vreme Borisa Tadića, najveća moć je bila u njegovim rukama, dok je sada, u mandatu Tomislava Nikolića, ona svedena na Ustavom propisanu meru. Dakle, to je tek nešto malo više od protokolarnе funkcije, a sada ispada da je pitanje predsedničkih izbora jako bitno. Zašto?

Mislim da ta funkcija treba da se promenom Ustava izuzme sa direktnih izbora i da se vrati u ruke parlamenta. Ali ovog puta imate percepciju javnosti da će taj pobednik *de facto* promeniti političku sliku Srbije. Nama na tom mestu treba neko pristojan, civilizovan, ko zna

Fotografije: Milovan Milenković

■ **Ja sam 2013. godine posle afere "aflatoksin" imao 144 naslovne strane u tabloidima. Koga god oni vide kao političkog protivnika, tako će da prođe. Pa do pre godinu dana tabloidi su bili puni svakakvih užasa o Draganu Đilasu i Bojanu Pajtiću. Kako je koji od njih odlazio sa funkcije predsednika DS-a, tako su napadi naprasno prestajali. Danas ih više niko ne pominje**

šta su ustavni okviri njegovog delovanja. Ono što je Boris Tadić radio bilo je sramota. To je radio Milošević, to radi Milo Đukanović. To je to "Putin-Medvedev" rotiranje na funkcijama. To su ti autoritarni režimi u kojima neko može da bude i predsednik mesne zajednice, pa da i dalje bude najmoćniji čovek u zemlji. Mislim da je strašno važno da budući predsednik bude neko ko razume demokratske procedure i ko može da promeni atmosferu u društvu.

U kom pravcu bi mogao da je promeni?

Društvena atmosfera je u ovom trenutku izuzetno napeta i ljudi su u strahu. Čak ni najblaža kritika ne može da prođe bez reakcije premijera. Recimo, ni u benignim oblastima poput sporta. Pametni ljudi su skloniji strahu jer su svesniji posledica. Tu ne mislim na ljude koji već učestvuju u javnom životu, nego na sve one pametne, stručne i sposobne kojima treba dati šansu da izađu u prvi plan.

A to je nemoguće ako se opšta društvena atmosfera ne relaksira, jer je trenutno pritisak potpuno nesnosan. Ovo društvo je zarobljeno, u kandže je stavljeno. Izvinite, ali u periodu od 2008. do 2012. to nije bio slučaj. Ljudi su govorili šta misle slobodno i bez posledica.

Na toj liniji pritisa, dešava se nešto nepojmljivo. Saša Janković je već prošao tabloidnu torturu u vidu optužbi za ubistvo. Sada, kao da se na primeru Vuka Jeremića ponavlja obrazac, pa pljušte optužbe za umešanost u smrt vojnika na Topčideru. Da li će svako ko pomisli da se kandiduje za predsednika, a nije po volji Aleksandra Vučića, biti osumnjičen da je umešan u neko ubistvo?

Ja sam 2013. godine posle afere "aflatoksin" imao 144 naslovne strane u tabloidima. Koga god oni vide kao političkog protivnika, tako će da prođe. Pa do pre godinu dana tabloidi su bili puni svakakvih užasa o Draganu Đilasu i Bojanu Pajtiću. Kako je koji od njih odlazio sa funkcije predsednika DS-a, tako su napadi naprasno prestajali. Danas ih više niko ne pominje.

Posle svega što se meni desilo, priča se svela na to da ja jednom nedeljno idem na sud, gde razni službenici Opštine Indija bivaju redom oslobođani optužbi koje su tresle tabloide.

Naravno, reći ćete da je tu praksu počeo DS. I verovatno jeste. "Kurir" je korišćen za obračune sa Mlađanom Dinkićem. Ali sad već imate uhodanu šemu. Prvo vas potkače tabloidi, a onda vas za vikend dohvati Pink. Posle onog cirkusa u Skupštini kad je ispalo da sam psovao majku predsednici parlamenta, a nisam, bio sam u kadru na Pinku na svakih deset minuta. A nisam joj psovao majku, jer jedno je kad opsuješ majku nekome u lice, a drugo kad sebi u bradu kažeš: no-site se svi.

Pored tog ludila koje gledamo u prenosima skupštinskih sednica, šta se dešava iza kulisa, u hodnicima, pre i posle sednica?

To vam je kao u onim kafanama na Ibarskoj magistrali, a mislim da takvih kafana ni tamo više nema, kad uđe neki pijani i iz čista mira viče na tebe: "Kome ti majku?" A ti reč nisi rekao. U najvećem broju slučajeva niko ništa ne dobacuje.

■ Treba nam neko za koga vas nije sramota da glasate, ko ima lični i profesionalni kredibilitet – da je radio nešto u javnoj upravi, a da pritom nije bio poltron i ulizica, te da je imao svoj stav u teškim okolnostima. Zato bih ja voleo kad bi se Saša Janković kandidovao

Ali, mikrofoni su uključeni samo Maji Gojković i vi u prenosu čujete samo nju. Sećam se kad je Bojana Pajtić premijer optužio da mu vređa dete. Za to vreme Pajtić sedi pored mene i čita neki dokument. Ne da mu nije vređao dete, nego reč nije rekao. Pajtić je onda čudno pogledao u njega, a Vučić na to kaže: "Da, da, sad mi ponovo dobacuješ!" To su stvari koje se ni po seoskim kafanama više ne događaju.

Ja sam u nekoliko mandata bio poslanik u vojvođanskom parlamentu. Tamo je poslovnik gori nego ovaj, ali je predsestavajući civilizovaniji. Tamo predsestavajući ima više simpatija za opoziciju i daje im više prilike da govore, jer na kraju dana, kad dođe red na glasanje, vi znate da imate većinu i da će biti izglasana odluka kakvu hoćete. A onda dođete u republički parlament, u kom imate svoje vreme kada možete da kažete nešto smisljeno i civilizovano, ali se tu igraju neke dečake igre. Svako od nas ima svog "flastera". To vam je poslanik vladajuće koalicije čiji je zadatak da dobacuje dok vi pričate, vređa vas, viče da ste lopov, bez ikakve reakcije predsestavajuće.

Drugo, mi ovde nemamo ono što postoji u vojvođanskom parlamentu: kolegijum predsestavajućeg sa svim potpredsednicima parlamenta i šefovima poslaničkih klubova. Oni se sastaju pred sednicu, dogovore se o dnevnom redu i trajanju sednice. Ja svakog dana putujem iz Novog Sada i ne znam kada ću se vratiti jer mi nemamo pojma koliko će sednica trajati. Kao da je vanredno stanje.

U petak uveče dobili ste dnevni red sednice za ponedeljak, a na njemu je šest novih zakona strpano u jednu tačku dnevnog reda. Da li je i to vid pritiska na opoziciju?

Jeste, ali to im omogućava Poslovnik, s tim što je taj poslovnik zaista usvojen u vreme naše vlasti. I sramno je što je tako urađeno. Vi morate imati plan aktivnosti parlamenta za određeni period.

Sad se desilo da mi u petak u 19 sati, dok rasprava o budžetu još traje, dobijemo 22 zakona, a sednica zakazana za ponedeljak u 10. I sad vi treba da za dva dana pročitate 22 zakona, da se pripremite, napišete amandmane i još da znate o čemu pričate. Pri tome je po nekoliko zakona spojeno u jednu tačku dnevnog reda, a imate dva minuta za amandmane. To obesmišljava parlament. Najčešće su u pitanju sistemski zakoni, a mi ne možemo da budemo eksperti za sve oblasti. Prirodno je da zovemo predstavnike resornih odbora, profesore univerziteta, itd. da nam daju mišljenje. A to je nemoguće uraditi od petka do ponedeljka. Pa budžet je stigao u petak posle podne, za nedelju u 10 sati su zakazani odbori, a sednica parlamenta je počela u nedelju u 15 časova. To je stvarno bespotrebno. Oni imaju dovoljnu većinu koja će na kraju dana da pritisne dugme "za" i da dobije ono što želi.

Sa druge strane, i DS je u svoje vreme imao jako lošu strategiju: mi smo samo čekali. Naš izvestilac nešto kaže, ovi iz opozicije nešto pričaju, mi čujemo i glasamo. Ne može ni tako, morate imati zdravu debatu u parlamentu. Glednost prenosa skupštine je dramatično porasla, verovatno zbog incidenata koji se tamo dešavaju.

Kao rijaliti, ako uzmemo u obzir premijerove ispade prema poslanicima "Dosta je bilo"?

Pa meni skupština liči na maloletnički dom za delinkvente. Poslanici DJB-a nemaju još dovoljno iskustva i onda stvarno, kao u popravnom domu, ovi koji su tu ko zna koliko dugo, maltretiraju ove nove i izivljavaju se na njima. Eto, to je naš parlament.

Imamo i podsmevanje građanima kad Zakon o sprečavanju nasilja u porodici obrazlaže Marijan Ristićević protiv kog postoje optužbe za porodično nasilje.

Meni je to bila jedna od najmučnijih sednica u životu. Rasprava je počela u utorak po podne... Počinje sednica, postavljaju se pitanja. Počinje tako što Vojislav Šešelj vređa one koji su stradali u Srebrenici, pa onda prelazi na vređanje Zorana Đinđića. Pazite, sve se to događa u okviru tačke dnevnog reda koja je Zakon o sprečavanju nasilja u porodici. Dakle, Šešelj koristi 20 minuta koje ima kao šef poslaničke grupe. Negde oko podneva, reč uzima Ristićević, to biće, jer ja stvarno ne znam kako drugačije da opišem Ristićevića, osim kao živo biće. On počinje da priča kako je on ugrožen, nisu ugrožene žene, nego on, u svojoj kući, i vadi neke opskurne slike koje nam pokazuje. Na jednoj slici je Dragan Šutanovac koji sedi u kafani, a devojkica pored njega daje pare muzici, da bi to dobilo takve razmere da Maja Gojković, predsednica parlamenta, drži konferenciju za novinare i pokazuje te slike. To okuraži Ristićevića i on uveče na Tviteru izvrša bolesno dete. Sutradan otac deteta uleti u parlament da ga bije. Cela javnost osudi Ristićevića. U četvrtak po podne vladajuća koalicija dobija nalog da mora da se brani Marijan Ristićević i tu kreće ono ludilo kad nas Maja Gojković sve poskida i ne da nam reč. Tad sam ja to, kao, opsovao. A iza svega stoji potpuno ludilo.

Da li predsednica parlamenta možda nije dorasla funkciji?

Ako je nedorasla, to nije njen problem, nego problem većine koja je tu ženu izabrala na tu funkciju. A izabrali su nekoga ko ima stalnu potrebu da vređa kolege, izmišlja, laže, da sa govornice gde je samo njoj uključen mikrofoni govori "ne psujte mi majku" poslaniku koji sve vreme čuti... To su sramne stvari. Ja to nikad nisam video. Prirodno mi je da u parlamentu opozicija bude zaštićena. Nezamislivo mi je da se predstavnik većine javlja na svakih 20 sekundi da nešto kaže. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

#MINI4YOU.

Jedinstvena ponuda u MINI salonu. MINI Countryman, MINI Cooper S i MINI ONE sa 5 vrata uz **uštedu do 4.000€ i 4 godine besplatnog redovnog servisa ili 60.000 pređenih kilometara.**

Zakažite test vožnju na **www.MINI.rs**

Akcija traje do isteka zaliha ili do 31.12.2016., a ponuda se odnosi samo na modele sa lagera koji su dostupni za isporuku.

Traži se kompletan idiot

Šta je sve premijer Vučić govorio o slučaju u kom je grupa maskiranih, nepoznatih osoba porušila čitav blok u centru Beograda

NA KROVU SVETA:
Aleksandar Vučić
i Siniša Mali

Foto: Tanja Valić/ Tanjug

Prilikom posete gradilištu kontrolnog projekta "Beograd na vodi", premijer Srbije Aleksandar Vučić i saradnici su se 11. decembra popeli na deseti sprat prve stambene zgrade ovog projekta – BW Residence. Tamo ga je novinarka Al Džazire Jelena Glušac pitala kako komentariše to što se tužilaštvo ne oglašava o slučaju rušenja u Hercegovačkoj ulici iako je on sam rekao da je za to odgovoran vrh gradske vlasti. Vučić je odgovorio: "Pa to što sam ja rekao ne znači da sam ja tužilac. To ja mislim, kao što sam i mislio..." I to je sve što je premijer Vučić rekao o nesposobnosti državnog aparata na čijem je čelu, koji već skoro osam meseci ne može da otkrije ko je srušio čitav blok u centru glavnog grada zemlje kojom upravlja. Odmah posle toga, Vučić je počeo da ispituje novinarku da li je Al Džazira katarska televizija, a onda je nekom, verovatno vlasnicima Al Džazire, poručivao "da se ne brinu" i "da je sve u redu ovde", molio novinarku, ili nekog drugog, da "nam ne ruši poslove", pomenuo da je njemu posao da radi za Srbiju, a ne za "muslimansku braću", itd...

Kad god se novinarska pitanja upućena premijeru odnose na slučaj Hercegovačke ulice, on po pravilu na njih odgovara kao na političke napade, direktnim,

često ličnim optužbama, raznim zamenama teza i drugim besmislicama kao što je ova o Kataru. Tokom predstavljanja rezultata nakon 100 dana Vlade, Vučić je, umesto odgovora na pitanje, verbalno nasrnuo na novinarku "Istinomera" Vesnu Radojević, koja je slučaj Hercegovačke ulice navela kao primer zastoja u razvoju pravne države u Srbiji, pored ranijeg priznanja premijera da je država nemoćna u borbi protiv huligana, kao i protiv ilegalne gradnje u Novom Pazaru.

"Vi ste ovde došli kao političar da mi držite političku tiradu, a ne da postavljate pitanja", započeo je Vučić i nastavio: "Vama smeta Savamala, a ne smeta vam ljudi koji su ubijeni, a ubice nisu pronađene. (...) Ja sam svoj sud dao odmah i bez ikakvih problema osudio najvažnije organe vlasti koji su u tome mogli da imaju učešće. Ali vama to nije dovoljno. (...) Zato što ne postoji ekonomska argumentacija kojom biste nas napali, zato što ne postoji ozbiljna politička argumentacija kojom biste napali politiku ove zemlje, i onda morate da se bavite protivpravno postavljenim barakama, na kojima su neki ljudi protivpravno zarađivali novac, da biste narod ubedili da je to najveći i najvažniji problem", i tako dalje.

FANTOMI I TAJKUNI

Podsetimo, nepoznati i fantomkama maskirani ljudi pojavili su se sa bagerima u noći između nedelje i ponedjeljka 25. aprila, usred haosa oko brojanja glasova na tadašnjim parlamentarnim izborima, i porušili čitav blok objekata između Hercegovačke i Mostarske ulice u beogradskom naselju Savamala. Nekoliko ljudi je, prema sopstvenom svedočenju medijima, bilo vezano i maltretirano, a rušenje je, kako su kasnije istraživači otkrili, snimila obližnja sigurnosna kamera. Zahvaljujući povereniku za informacije od javnog značaja Rodoljubu Šabiću, javnost je saznala da su građani te noći pozivali policiju, ali da je ona odbila da reaguje. Istovremeno, iz gradske uprave su odgovorili da "ne poseduju informacije ko je učestvovao u rušenju, niti je bilo koja od nadležnih gradskih službi bila uključena na bilo koji način". Isto je potvrdio i gradonačelnik Beograda Siniša Mali.

Prvog maja, prvi put o Hercegovačkoj govori tada tehnički premijer Vučić: "Ja ne znam šta se tačno dogodilo, ali se nadležni organi i nadležno tužilaštvo time bave... Pa, nismo uspeli da nađemo materijalne dokaze za ubistvo Jelene Marjanović, što je mnogo veći zločin nego rušenje bespravnih objekata, tako da se trudimo

da rešimo sve te slučajeve, kao što smo sve slučajeve rešili." Poverenik Šabić dobija pretnje da ako nastavi da se interesuje za "akciju ljudi pod fantomkama" biće u prilici da se sretne sa njima.

Deset dana nakon incidenta, Više javno tužilaštvo daje nalog policiji da istraži slučaj. Sutradan gradonačelnik Mali najavljuje uklanjanje šteta uz napomenu da su u pitanju "nelegalni objekti". Vlasnici porušenih objekata preko medija bezuspešno zapomažu objašnjavajući da se sa šutom uklanjaju i dokazi. Već 9. maja stiže prvi izveštaj zaštitnika građana Saše Jankovića koji sadrži transkripte snimaka policijskih operatera u noći rušenja u kome se potvrđuje da policija nije htela da pomogne građanima koji su je zvali već ih je, prema uputstvima "sa vrha policije", upućivala da zovu komunalnu policiju. Ombudsman zaključuje da je u pitanju unapred organizovan plan, a ne propust pojedinaca.

U polemiku se uključuju pojedini funkcioneri Srpske napredne stranke koji pozivaju na rasvetljavanje slučaja okrivljujući Zorana Živkovića i "njegove" da su pod fantomkama "hapsili Slobodana Miloševića, palili i pljačkali Skupštinu Srbije, izručivali Radovana Karadžića, pljačkali javna preduzeća i otimali novac iz njih". Narodni poslanik SNS-a Vladimir Đukanović u nekom autorskom tekstu zaključuje da je čitav slučaj u interesu "jednog tajkenskog lobija" i "stranog faktora koji na ovaj način stvara destabilizaciju zemlje uz neverovatno osećaj nesigurnosti kod građana".

Drugo obraćanje tehničkog premijera Vučića na temu Hercegovačke desilo se 10. maja. Tada je rekao da je u pitanju rušenje bespravnih objekata, u kome niko nije povređen i da policija radi svoj posao. "Dve nedelje je bilo potrebno da se uhapsu navijači koji su tukli ljude ispred stadiona. Pa ste pričali kako ih neko štiti pa ne znam ni ja šta sve. Tih sam se priča naslušao. Samo pustite nadležne organe da rade svoj posao. (...) Drugo, ako mene pitate, ja stvarno mislim da onaj ko bi to uradio, a da je želeo da uradi bilo ko iz vlasti, da je taj kompletan idiot, jer to je trebalo da uradi u po bela dana. (...) Dakle, mogli su mene da pozovu da ja stanem na to i da kažem, evo ljudi, mi ovde hoćemo da napravimo velelepni deo Beograda,

najlepši deo Beograda, nećemo da budu prljave udžerice kao što ste nam vi ovde napravili protivpravnim putem. Ono što je suprotno pravu napravljeno, pravno treba da se razreši, i to je tako trebalo da se uradi. Ovo ne razumem kome je palo na pamet, ali verujem da će nadležni organi da ustanove."

Istog dana Vučić je objasnio i da zaštitnik Janković nije u pravu kad tvrdi da je policiji bilo naređeno da ne reaguje već da je policija upućivala građane na komunalnu "zbog nestanka struje". Zatim je krenuo u obračun sa Živkovićem pitajući ga kako zna gde ima da se kupi fantomka, itd...

ZAKON I MRŽNJA

Sutradan je Vučić ponovio da je siguran da država ne stoji iza rušenja u Hercegovačkoj ulici i ponavlja da "ako stoji neko, taj je kompletan idiot i treba da odgovara". Takođe, on je tad smatrao da je nedopustivo da neko sa palicama i fantomkama "zavodi red" iako je reč o "rušenju objekata koji su bespravno podignuti". Pričao je još i o tome da niko ne pominje ko su vlasnici porušenih objekata, nego da je "važno samo da se nekom negde nešto napakuje". Usledili su talasi protesta u organizaciji inicijative "Ne da(vi)mo Beograd", reagovanje ministra policije Stefanovića da "rušenje tri nelegalna objekta ne treba da bude vest", kao i zahtev tužilaštva da unutrašnja kontrola policije izvrši proveru u vezi sa spornim događajima.

Vučić govori o Hercegovačkoj ponovo 19. maja, a pored ponavljanja da je rušenje trebalo biti obavljeno po danu, novost je da je sva porušena imovina "stečena kriminalom i korupcijom". Ton se delimično menja 24. maja kad premijer izgovara: "Taj slučaj će biti rešen. Da li jeste ili nije, nadležni organi će da reše taj slučaj, ne brinite. Mislim da ima i napretka. (...) Posebno bi bilo strašno da nešto negiram, a da istraga nije okončana. Mogu samo da izrazim svoju nadu, ali će sve biti završeno u skladu sa zakonom. (...) Brine me to što je neko pomislio da može da uzme pravdu u svoje ruke. Nisu napravili papir i došli u po bela dana da to sruše, ovo je protivzakonito i zato ćemo to da rešimo."

Mesec dana nakon događaja, Privredni sud je odobrio zahtev za obezbeđenje dokaza koje je podnelo preduzeće Iskra čiji

objekti su srušeni. Sutradan je na VMA preminuo Slobodan Tankosić, čuvar koji je svedočio da su ga ljudi sa fantomkama vezivali. Provladin tabloid "Informer" počinje kampanju protiv "žute ološ elite" u koju spadaju svi koji traže istinu o Hercegovačkoj: od poverenika i zaštitnika građana do demonstranata na protestima "Ne da(vi)mo Beograd". SNS nakon drugog protesta odgovara da je razlog svega "mržnja prema Vučiću".

"Slučaj rušenja objekata u Savamali biće rešen, ali će biti rešeni i svi drugi, teži slučajevi postupanja pod fantomkama u prošlosti", rekao je 27. maja Vučić. Dva dana kasnije, premijer najavljuje da će se uskoro sve saznati o Hercegovačkoj te da će biti i krivične i prekršajne, a ako treba, i političke odgovornosti. U istom govoru, za proteste građana koji traže istinu o Hercegovačkoj, okrivljuje "strane plaćenike", poimence nabrajajući aktiviste "Ne da(vi)mo Beograd". Još iznosi da ljudi nisu imali fantomke, da ih nije bilo 30 već 9, 10 ili 11.

Na konferenciji za novinare 8. juna premijer Vučić konačno izjavljuje ko je kriv za Hercegovačku: "Nesumnjivo je da iza onoga što se dogodilo u Savamali stoje najviši organi gradske vlasti u Beogradu. (...) Mislili su da rade u najboljoj nameri, za državu i grad, nisu ništa radili za sebe", rekao je Vučić, istakavši da će oni snositi krivičnopravnu, prekršajnu i svaku drugu vrstu odgovornosti. Još je rekao i da neće da govori o detaljima, da su za to nadležni policija i tužilaštvo, da će oni to da rade.

Nakon toga, interesovanje medija za rušenje u Hercegovačkoj polako opada. Tabloidi se na najbeskrupulozniji način bave aktivistima koji organizuju proteste i udarna tema postaje – politička borba motivisana "mržnjom prema Vučiću", a sa ciljem "destabilizovanja Srbije". Slučaj Hercegovačke nije postao deo godišnjeg izveštaja Evropske komisije o napretku Srbije. Ekspresno je započet sudski proces ministra policije protiv NIN-a koji je na svojoj naslovnici upravo Nebojšu Stefanovića imenovao za "glavnog fantoma", a svaki put kada na šikaniranje spreman novinar pita premijera o Hercegovačkoj, usledi odgovor da se čekaju rezultati istrage, da se time bavi – država.

MIRKO RUDIĆ

Crni dani za radnike

„Ubedljivo najbolje poređenje koje sam pročitao, ne sećam se više autora, jeste da se strani investitori u Srbiji osećaju kao britanski turisti na Zakintosu. Sve norme, socijalne, pravne i moralne su ukinute, i – idemo! Kako biste se vi osećali kada predsednik opštine izađe i hvali se time da je poslodavac toliko ozbiljan, da je uzeo zdravstvene kartone svih nezaposlenih na teritoriji opštine da bi procenio koji su najbolji radnici“

Kud se dedoše veća individualna i kolektivna prava zaposlenih? Šta bi sa boljom zaštitom radnika? Da li su izmene i dopune Zakona o radu (ZOR) pomogle u rešavanju problema nezaposlenosti? Da li je njime omogućeno veće zapošljavanje? Sve ove tvrdnje, i još poneke, izrekli su političari na vlasti pre nego što su sredinom 2014. usvojene izmene i dopune Zakona o radu – bilo je tu reči i o fluktuaciji zaposlenih, fleksibilnosti radnog odnosa, a u jednom trenutku ministar Vušin je izjavio da je u ZOR stalo “najviše što može od levece”.

Izuzev, možda, ovog poslednjeg, upravo su se tim pitanjima bavili Mario Reljanović, Bojana Ružić i Aleksandra Petrović u nedavno objavljenom istraživanju “Analiza efekata primene izmena i dopuna Zakona o radu”. O tome šta je urađeno, a šta je ostalo među obećanjima, za “Vreme” govori dr Mario Reljanović, vanredni profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta Union.

“VREME”: Na predstavljanju studije, u jednom trenutku ste rekli da se vidi jasna tendencija da se stvori novi ZOR, i šta bi trebalo dalje uraditi u radnom zakonodavstvu, ali niste dalje objašnjavali na šta ste mislili.

MARIO RELJANOVIĆ: Ceo taj plan je naopako postavljen. Imamo niz “bočnih” zakona koji bi trebalo da budu usvojeni u 2017: Izmene i dopune Zakona o mirnom rešavanju radnih sporova, još uvek neimenovani zakon o ustupanju (lizingu) zaposlenih, radi se na Zakonu o štrajku, Zakon o socijalnoj zaštiti je u najavi već dve godine... I tek nakon toga će se pristupiti pisanju novog Zakona o radu, koji bi trebalo da bude donesen na kraju 2017. ili početkom 2018. Tako da će ZOR morati da se prilagođava bočnim zakonima, umesto obrnuto. Ja često kažem da evolucija radnog zakonodavstva znači devoluciju prava zaposlenih. U našoj analizi iz 2014, u pregledu individualnih prava zaposlenih, jasno se vidi da ne postoji gotovo nijedno pravo koje nije makar malo smanjeno. Nijedno pravo nije ukinuto, jer nije ni moglo da bude, ali su mnoga manje kvalitetna, u manjem obimu, sa većim tendencijama mogućnosti zloupotrebe poslodavca. U mnogo odredbi ZOR-a iz 2014. očigledno je pojeftinjenje zaposlenih. Profesor Arandarenko je u svojoj studiji našao da je to tri odsto, sindikati kažu da je to šest-sedam odsto, ali je činjenica da su smanjena mnoga davanja koja je plaćao poslodavac.

Poslodavci su nagrađeni, radnici su uskraćeni, nekako je to novi “balans” koji je napravljen?

Jeste. Osnovna tendencija bila je da se ZOR uklopi u politiku koja se vodi, politiku privlačenja stranih investitora, gde se nudi jeftina, kvalifikovana radna snaga. To pojeftinjenje za poslodavca se ne meri samo zaradom, nego i obimom nekih drugih prava, naročito zaštitom nekih prava zaposlenih, i najcrnija slika je upravo u tom delu. Ukinuta je odredba o iznuđenom otkazu, koja je predviđala da i kada sam zaposleni da otkaz, zbog pritiska poslodavca, nezakonitih uslova rada, to bude tretirano kao nezakoniti otkaz, bez obzira na to što ga je dao zaposleni. To je 2014. ukinuto bez ikakvog obrazloženja. Rok za pokretanje radnog spora je sa 90 skraćen na 60 dana, uz banalno obrazloženje da se time ide na stvaranje pravne sigurnosti kod poslodavca. A stvar je u tome da se ljudi u praksi najčešće šetaju i lutaju od jedne do druge institucije, i za to vreme taj rok istekne. Taj rok je prekluzivni rok, što znači da, kad on istekne, koliko god nezakonito bilo to što vam je zakonodavac radio, ne možete više da pokrenete radni spor. Takođe, urađena je intervencija koja potpuno destimuliše zaposlene da pokrenu

Fotografije: Marko Rupena

radni spor. Prvi put u našem zakonodavstvu, a mislim i u svim zakonodavstvima, uvodi se malo i veliko kršenje zakona. Naime, odredba iz člana 191 kaže da ukoliko je otkaz nezakonit (zato što poslodavac nije poštovao pravila otkaznog postupka), a otkazni razlog je validan, zaposleni nema pravo da se vrati na rad. Ima pravo samo na naknadu štete u iznosu do šest zarada, bez obzira na to koliko dugo traje spor. Postoji više mišljenja sudija Vrhovnog kasacionog suda da je to neustavno. Za ovu odredbu je pokrenut postupak pred Ustavnim sudom, a druga odredba je već oglašena neustavnom. Reč je o otkaznom razlogu – ukoliko poslodavac proceni da je ponašanje zaposlenog predstavljalo radnju krivičnog dela, to je otkazni razlog, čak i ukoliko nema krivičnog gonjenja. To je fantastično. Imate javnog tužioca koji kaže, ovo nije krivično delo, odbaci krivičnu prijavu, a poslodavac kaže, nema to veze, ja mislim da je to radnja krivičnog dela, i sad ću da te otpustim. Još uvek nije izašla ta odluka Ustavnog suda, i mogu da zamislim koliko će prekršaja biti nabrojano samo za tu odredbu. Dakle, kako su izmene i dopune ZOR-a ciljano pisane, mislim da bar 80 odsto odredbi ide u korist poslodavca, odnosno protiv zaposlenog.

A kako stoje stvari sa smanjenjem nezaposlenosti?

Ono do čega smo mi došli, sa čime su se uglavnom složili sindikati, a naravno da se nisu složili predstavnici države, jeste da Zakon o radu ne može da utiče na povećanje ili smanjenje nezaposlenosti. Fleksibilnost radnog odnosa je relativno jasno vidljiva u zakonu, time što je institut radnog odnosa na određeno vreme potpuno istumban i može široko da se tumači. Otpuštanje je olakšano. Ali zapošljavanje, u smislu politike zapošljavanja, nije deo zakona o radu, postoji Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti. Zapošljavanje kao proces, postupak, jeste deo ZOR-a, međutim, ono je ostalo potpuno isto kao i pre 2014. Ja sam to uporedio sa čekanjem na šalteru – do 2014. ste imali zgradu sa malim ulazom, ogromnim holom i jednim šalterom – šalter je u toj simbolici poslodavac, tj. zapošljavanje, a hol je tržište rada. Do 2014. bilo je teško da postanete nezaposleni, ali, kad postanete, onda dugo čekate na zaposlenje. Od novog ZOR-a, mi smo razvalili taj "ulaz", sad su tu ogromna vrata, ali i dalje radi samo jedan šalter. Dakle, možete da istisnete mnogo više ljudi na tržište rada, ali će oni i dalje jednako čekati. Niste vi sa novim ZOR-om otvorili još

deset "šaltera", pa da se sada ljudi mnogo brže zapošljavaju. Fluktuacija je bila omiljeni izraz pre donošenja izmena zakona, a ona podrazumeva da poslodavac može lako da otpušta, ali i da zaposleni može lako da ode kod drugog poslodavca. A vi ovde imate zaposlenog koji se grčevito drži postojećeg poslodavca jer nema sledećeg u vidu, nema gde, osim retkih deficitarnih profesija. I to onda nije prava fluktuacija – samo sve više ljudi stavljate na tržište rada, a nemate nikakav mehanizam kako da ih odatle sklonite.

Postavlja se pitanje i koliko su tačne te statistike o padu nezaposlenosti.

Profesor Arandarenko je napravio detaljnu analizu tržišta rada od 2011, i on kaže da je najniža stopa zaposlenosti zabeležena u 2012. godini, nakon čega kreće lagani rast. Ta tendencija se nastavlja i od 2014. do danas. Ono što je on uspeo da zaključi kao statističku činjenicu jeste da od 2014. do danas ima veoma mnogo zaposlenih u nesigurnim oblicima angažovanja – rad na određeno vreme, rad po ugovoru o privremenim i povremenim poslovima, rad po ugovoru o delu. Više od 80 odsto novozaposlenih se nalazi u tim nesigurnim oblicima angažovanja. Rad na neodređeno vreme postaje izuzetak, a rad na određeno vreme postaje pravilo. Ovo je u skladu sa celom ovom pričom o stranim investitorima, jer oni, apsolutno protivno zakonu, imaju po 90 odsto zaposlenih na određeno vreme, što je izigravanje svrhe zakona. Osnovna dva instituta koja se uopšte ne primenjuju onako kako piše u zakonu su minimalna zarada i rad na određeno vreme. To je potpuno iskrivljeno u praksi i država to toleriše.

Ne znam da li ste čitali radove Fiskalnog saveta o ovoj temi, oni u suštini kažu da se snažan rast zaposlenosti od 2012, koji se nastavlja i danas, po svemu sudeći nije ni desio, kao što se nije ni desio onoliki pad od 2008. I upravo se sa profesorom Arandarenkom, između ostalih, spore oko toga. Druga stvar je prosečna plata, koja je u pojedinim mesecima išla i preko 50.000, a onda vidimo da Republički zavod za statistiku (RZS) u svoj obračun ne ubacuje ni preduzetnike ni zaposlene kod njih, a možda čak ni mala preduzeća.

Ja sam gledao podatke RZS-a, i kada je reč o zaradama, tu ste apsolutno u pravu. Ono što je uključeno u prosek zarada jesu zarade u javnom sektoru i u velikim kompanijama. Izričito piše da su mala i srednja preduzeća i preduzetnici obuhvaćeni na nivou statističke greške. Oni kažu da ima 1,7 miliona zaposlenih u Srbiji, a kada obračunavaju zarade, onda navode tek nešto više od milion zaposlenih. Prema podacima iz marta 2016. godine, navodi se 1.012.935 zaposlenih lica. Direktor NSZ-a Martinović je nedavno izjavio da zaposlenih ima oko 2,6 miliona, ali realno zaposlenih (dakle, ne prema anketi radne snage, nego onih koji imaju neki oblik ugovora o radnom angažovanju) ima oko 1,7 miliona. Ti ljudi koji nedostaju su ljudi koji bi spustili prosečnu zaradu drastično ispod one koja je zvanična. Takođe, po toj statistici 30.000 zaposlenih uopšte ne dobija zaradu, a po statistikama sindikata taj broj je 150.000. Nisam ni ekonomista ni statističar, ne znam zašto je to tako, ali je vrlo jasno da ta prosečna zarada nije realna.

A onda, povrh toga, imamo predsednika vlade koji izađe i kaže, ma, mi bre imamo 500 evra u proseku, nemoj da se lažemo.

To je takođe nepotkrepljeno. Ako je po toj statistici prosečna zarada oko 400 evra, realno bi ona bila oborena bar za stotinak evra, jer oni koji nisu uračunati primaju minimalnu zaradu ili je ne primaju uopšte. To je nabildovana statistika, ne znam kako da je nazovem. Isto je i sa nezaposlenošću. Ne mislim da su Fiskalni savet i Arandarenko na različitim stranama, oni samo malo drugačije gledaju na iste stvari, mislim da su u pravu i jedni i drugi. Anketa o radnoj snazi je potpuno nepouzdana, čak i RZS kaže da su to samo indikativni podaci. A po njima se stalno utvrđuje taj procenat nezaposlenosti. Zaposleni su, po toj metodologiji koja jeste međunarodna, svi oni koji rade najmanje jedan sat nedeljno, bez obzira da li su plaćeni u novcu, naturi itd. Znači, ja pomognem komšiji da ošiša živu ogradu, dobijem pivo kao nagradu, popijem s njim, i ja sam radio te nedelje. Sa druge strane, postoji veoma precizna zakonska definicija nezaposlenog lica – ono koje nije u radnom odnosu, ne ostvaruje prihode, radno je sposobno, i, a

tu je i "kvaka", nalazi se u evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje (NSZ). Na evidenciji NSZ-a se nalazi 700 hiljada nezaposlenih. Imamo i 1,7 miliona zaposlenih, to je 2,4 miliona. A postoji skoro pet miliona radno sposobnih građana. Gde su ti ljudi? Oni su ili samo formalno tu, a faktički su otišli u inostranstvo, ili su klasična izdržavana lica, koja uopšte ne traže posao i nisu u evidenciji, ili se nalaze u sivoj i crnoj zoni. Ti ljudi se ne vide u sistemu. Trenutno najpouzdaniji podaci su iz Centralnog registra obaveznog socijalnog osiguranja, koji potvrđuju podatke iz PIO fonda – da se broj pojedinačnih ljudi koji plaćaju osiguranje povećava. To znači da se broj zaposlenih zaista povećava, i to je rezultat one tendencije laganog rasta. Na kraju 2015. imali smo 85 odsto broja zaposlenih u odnosu na 2003. Znači, ne u odnosu na 1989, koja se često uzima,

zaposlenih. Drugo objašnjenje je sledeće – ako vam BDP stoji ili se neznatno povećava, a broj zaposlenih se povećava osetno, znači da ti ljudi ne utiču na povećanje BDP-a. A kako je to moguće – tako što rade na neproizvodnim mestima: u državnoj upravi, javnim preduzećima, dakle, u javnom sektoru.

Ali javna preduzeća nisu neproizvodna?

Zavisí o kom preduzeću pričate. Postoji niz javnih preduzeća koja pružaju samo usluge. Te usluge se obavljaju sa 10 zaposlenih. Onda zaposlite još 200 ljudi, pa tako ostane ista količina usluga koje pružaju, ili ista količina proizvodnje, a sa daleko većim brojem zaposlenih. Uzмите EPS – on proizvodi struje toliko koliko proizvodi. Ali, ako u centralu EPS-a u Beogradu zaposlite hiljadu novih ljudi, imaćete 1000 novih zaposlenih, a istu količinu

■ **Rad na neodređeno vreme postaje izuzetak, a rad na određeno vreme postaje pravilo. Ovo je u skladu sa celom ovom pričom o stranim investitorima, jer oni, apsolutno protivno zakonu, imaju po 90 odsto zaposlenih na određeno vreme, što je izigravanje svrhe zakona**

nego u odnosu na 2003, koja ni po čemu nije bila posebna. Dakle, još uvek nije završen trend vraćanja broja zaposlenih na nivo koliko ih je radilo 2003. To je poenta.

Dobro, tada je još bilo dosta državnih i društvenih firmi, koje su imale formalno zaposlene, ali koji u suštini nisu skoro uopšte radili.

E, tu dolazimo do sledeće nelogičnosti, a to je: zašto broj zaposlenih raste brže nego što raste BDP? Mogu da postoje samo dve situacije. Jedna je da je reč o prevođenju zaposlenih iz "crnog" u "beli" sektor, pa je BDP ostao isti jer su oni samo nastavili da rade ono što su već radili i do tada, samo što su sad legalni. To jeste tačno u odnosu na nekoliko hiljada ljudi, jer je inspekcija rada dosta radila na tome u poslednje dve-tri godine, i beleže dobre rezultate. Pretpostavljam da oni godišnje prevedu oko pet-šest hiljada ljudi u legalne tokove, što je pet puta više nego u periodu pre toga. Međutim, to je i dalje mala brojka za toliki rast broja

nu proizvodnje. To su dva realna objašnjenja, od kojih je jedno kvantifikovano – možemo tačno videti od inspekcije rada koliko je ljudi prešlo iz "crne" u "belu" ekonomiju – a ovo drugo nije kvantifikovano, ali ostaje da je ogroman broj zaposlenih ušao u javni sektor. Ono što je realno jeste da je kroz te direktne strane investicije otvoreno desetak hiljada novih radnih mesta, možda i više. To je jedino mesto gde se BDP realno povećava – oni koji su prešli iz nelegalne u legalnu ekonomiju već su proizvodili to isto, ovi drugi koji su zaposleni ne proizvode ništa, i ostaje samo taj treći deo gde se rast BDP-a ogleda u tome što su nešto počeli da rade od nule. I ja bih rekao da nam BDP raste onoliko koliko je realno, a da nezaposlenost opada više nego što je realno.

Kad smo već kod inspekcija i stranih investicija, pisali ste dosta o tome na "Peščaniku", o Juri, a pretpostavljam da takvih primera ima i više, imamo situaciju da za pojedine

■ Prošle godine je donet Zakon o ulaganjima, ali je i on prilično čudan – strani poslodavac može najveći deo svog profita legalno da iznese iz zemlje, domaći ne može; strani poslodavac je oslobođen carina za uvoz opreme koju koristi u proizvodnji, a domaći nije. Koja je to logika?

investitore praktično ne važe zakoni ove države. Jura je poklonila dva automobila inspekciji koja posle treba da ih kontroliše. A onda još dođe i premijer i kaže, pa dobro, prekovremeno, neplaćeno, nema veze, važno da se radi.

Inspekcija rada nije u Juri pronašla nezakonitosti u poslovanju, ali pravo pitanje koje se postavlja jeste sledeće: da li su inspektori rada u nadzor u Juru išli automobilima koje im je poklonila upravo Jura? U tim porukama koje se šalju vide se pravci daljeg delovanja kako bi možda ZOR mogao dalje da izgleda. Jer, ako vam premijer kaže da nema veze što radite 24 sata dnevno, to znači da će verovatno biti prihvaćena preporuka Saveta stranih investitora da se mi harmonizujemo sa direktivom EU, koja dozvoljava mogućnost da prekovremeni rad traje i duže od osam sati nedeljno – ukoliko se zaposleni i poslodavac tako dogovore. Sad, možete da zamislite u našim uslovima kako bi to izgledalo. Više puta smo čuli da bi trebalo da se pauza u toku radnog vremena više ne računa kao radno vreme, da to ne treba da bude plaćena pauza. Ali, kada je reč o stranim investitorima, ja ne volim da ih sve poistovećujem, pošto ima dosta onih koji rade dobro i pošteno. Pre tri godine sam sa koleginicom radio studiju o društveno odgovornom poslovanju, i shvatili smo da

se to ne vezuje za nacionalnu opredeljenost poslodavca – ima i domaćih poslodavaca koji masovno krše prava zaposlenih, a ima i stranih koji veoma dobro posluju, imaju zaključene kolektivne ugovore, plaćaju dodatno zdravstveno osiguranje... Ono što mene buni jeste količina novca koja se izdvaja tim stranim investitorima. Imate primer Paraćina, gde je lokalnoj samoupravi rečeno ne samo da obezbedi zemljište investitoru, nego da izgradi i halu od 10 miliona evra. I onda je gradonačelnik rekao, pa to su socijalna davanja na lokalnom nivou za tri-četiri godine, odakle nama toliko novca? Postavlja se pitanje zašto bismo to nekome dali, odnosno zašto to ne bismo usmerili na domaće poslodavce, ili imali neku utakmicu, pa ko ponudi bolje uslove da dobije. Prošle godine je donet Zakon o ulaganjima, ali je i on prilično čudan – strani poslodavac može najveći deo svog profita legalno da iznese iz zemlje, domaći ne može; strani poslodavac je oslobođen carina za uvoz opreme koju koristi u proizvodnji, a domaći nije. Koja je to logika?

Daju se ogromne subvencije za koje niko nikada nije objasnio zbog čega su tolike i čemu služe. Time dobijate poslodavca koji bez troškova posluje u Srbiji, prikuplja profit, ali mu ni to nije dovoljno. Zakon ima dosta dobru definiciju o tome kada se zaključuje ugovor na određeno vreme – kada je potrebno zameniti

odsutnog radnika, prilikom privremenog povećanja obima posla, rada na projektu... I onda inspekcija ode u pomenutu Juru i kaže, sve je u redu, svi imaju ugovore. A to što 90 odsto ljudi ima ugovor na određeno vreme, to nikog nije briga. To se uopšte ne gleda, pošto, očigledno, on po zakonu može šta god. A ne može, taj proces se zove izobičajavanje, kada neku normu svi tumače drugačije nego što piše u zakonu, tako da na kraju uopšte ne znate šta piše u zakonu, nego samo ono što je u praksi. To postaje običaj, a ono iz zakona se izobičajava, nigde se ne primenjuje. Ne možete da imate 90 odsto zaposlenih na određeno vreme, jer bi to značilo da imate 90 odsto proizvodnje planirano samo tri meseca unapred. A nemate, jer ste dobili subvenciju za tri ili pet godina. Ti ugovori ne služe tome, već da radnike drže na kratkom lancu – nema osnivanja sindikata, ne tražimo pauze, ne tražimo plaćanje prekovremenog, imamo sedmodnevnu radnu nedelju... U Geoxu su se zaposleni žalili da se ne koriste nikakva zaštitna sredstva, pa na kraju dana ljudi izlaze sa zelenim rukama, objavljene su čak i neke fotografije na portalu *masina.rs*.

Na osnovu dokumentacije koju sam dobio da je prokomentarišem iz stručnog ugla, a za potrebe jednog novinarskog istraživanja, moglo se zaključiti da Geox ne uplaćuje doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Idemo na to što ja zovem eksteritorialnost, pošto se faktički derogira pravni sistem jedne zemlje. Ubedljivo najbolje poređenje koje sam pročitao, ne sećam se više autora, jeste da se strani investitori u Srbiji osećaju kao britanski turisti na Zakintosu. Sve norme, socijalne, pravne i moralne su ukinute, i – idemo! Kako biste se vi osećali kada predsednik opštine izađe i hvali se time da je poslodavac toliko ozbiljan, da je uzeo zdravstvene kartone svih nezaposlenih na teritoriji opštine da bi procenio koji su najbolji radnici?

Na kraju je potvrđeno da se to nije dogodilo, da se Čučković malo "zaigrao".

Ali, nema veze, dao bi on! U tome je problema, on to shvata kao nešto pozitivno, a to bi bilo flagrantno kršenje zakona za koje se čak i krivično odgovara.

◀
RADMILO MARKOVIĆ

Projekcija vladajuće kaste

Jednom smrknje, drugom osvane: to je ono što se sada događa s rešenjima stambenog pitanja ljudi koji su ceo život odvajali od svojih plata za stambeni fond, a na kraju su ostali golje, bez stana i bez para

O čito je da je država – ne treba sumnjati da će za to vladajuća većina poslušno podići ruke ovih dana – odlučila da jednu nepravdu razriješi drugom: Prijedlog zakona o stanovanju i održavanju zgrada koji je ovih dana u hitnoj proceduri, naime, nije samo vlasnička prava stanara proglasio državnim (partijskim) interesom, nego je ponudio rješenje po kojem će hiljade ljudi po kratkom postupku i bez efikasne pravne zaštite iseliti iz njihovih stanova. Riječ je o stanovima u privatnom vlasništvu ili vlasništvu zadužbina i fondacija, uglavnom po gradovima Srbije koji se posljednjih godina uglavnom vraćaju originalnim vlasnicima ili njihovim nasljednicima sudskim putem, a sad valja i da one još preostale država iz stambenih kvadrata izjuri na brzinu, iako sami nisu ništa krivi. Nekadašnje vlasti su te stanove oduzele, dale stanarsko pravo ljudima koji su pak sve ove godine (od druge polovine 40-ih prošloga vijeka) te stanove održavali i plaćali doprinose iz svojih plaća za stambenu izgradnju, a da nikada nisu dobili društveni stan. Uz to, svi ti nosioci stanarskog prava na nečijem stanu koji su dobili od države, od početka 90-ih godina plaćaju ne samo naknadu stvarnim vlasnicima (s obzirom na ekonomsko stanje u zemlji, sve više nezanemarive iznose), već i porez na stanove koji, nota bene, stvarni vlasnici ne plaćaju.

STATISTIKA

Brojke kažu – prema Udruženju korisnika stanova u privatnom vlasništvu Srbije – da je otprilike oko dvije hiljade takvih stanova; točnije, zvanični podaci kažu da je registrirano, do 2015. godine, 1489 stanova s ukupno oko 68.000 kvadratnih metara, ali Udruženje

pretpostavlja da je još trećina takvih stanova ostala neevidentirana.

Pitanje je koliko su prethodne procjene da je takvih stanova oko deset hiljada do danas smanjili sudovi sa svojom sudskom praksom, koji su listom stanove – ne obazirući se na postojeće propise i dokaze – vraćali starim vlasnicima. Evo primjer: tri generacije u stanu u zgradi građenoj za rentiranje, kupljenoj 1945. godine na sumnjiv način, u kojem nakon smrti djeda i potom roditelja u drugoj polovini 2000-ih ostaje sin. Sudski spor završava konstatacijom suda da taj sin, koji je u vrijeme kad je donesen novi Zakon o stanovanju 1992. godine bio maloljetan (1974. je rođen), nije bio prijavljen na datoj adresi: nije kao maloljetnik u tom trenutku imao ličnu kartu, a ništa nije vrijedilo što su mu roditelji (i starija braća) bili decenijama tu prijavljeni, niti to što je pohađao obližnje škole, što mu je država – kad je naćeo punoljetnost – sve naredne godine uredno slala pozive za glasanje.

Čak i po prethodnom zakonu, sin iz treće generacije stanara imao bi pravo naslijediti stanarsko pravo, ali nije. Činjenica je da, na primjer, taman i da ga sud nije lišio stanarskog prava, njegova potencijalna supruga ne bi imala nikakva prava u toj priči, kao što je činjenica i to da novi Prijedlog zakona još više sužava krug osoba iz istog porodičnog domaćinstva koje bi mogle pretendirati na to pravo.

Spominjano Udruženje, čiji je predsjednik Vlastimir Dedović, konstatira: "Koncept predlagača ovog zakona je da se obaveza države, prividno priznata konceptom dodele zamenskih stanova za preseljenje, značajno i nesrazmerno umanji postavljanjem ograničavajućih i

VELIKA SEOBA: Stambeno pitanje

Foto: M. Milenković

eliminacionih kriterijuma i desetogodišnjim razvlačenjem rešenja kojim se biološki i socijalno smanjuje broj korisnika prava i njihova potraživanja. Celokupna ušteda države na ovaj način ostvariće se na štetu ranije stečenih prava samo jedne jedine kategorije građana – nosilaca stanarskih prava / zakupaca na neodređeno vreme na stanovima u vlasništvu građana, zadužbina i fondacija."

Dedović još navodi da se rješavanje njihovog prava odlaže (s jasnom namjerom da ih se sve iseli iz takvih stanova), da im se umanjuje kvadratura na koju imaju pravo, da se ograničavaju ili isključuju po raznim osnovama, kao i da se zakonskim rješenjima odlažu rješenja o preseljenju do momenta osiguranja stana, što "mnogi od njih, imajući u vidu sadašnju njihovu prosečnu starost, neće doživjeti".

"Iz svega proizlazi da predlagač, svesno ili ne, nepravdu koju je država učinila pre 50 ili 60 godina prema vlasnicima stanova davanjem stanarskog prava na tim stanovima drugim licima, namerava da ispravi na način koji nije u skladu sa savremenim civilizacijskim dostignućima – činjenjem nove nepravde, tako što će račun za svoje greške naplatiti nosiocima stanarskog prava i zakupcima tih stanova", kaže Dedović.

PROTERIVANJE

E sad, što je ostalo od one ionako teorijske obaveze iz Zakona iz 1992. godine da općina mora osigurati zamjenski stan za zaštićene stanare koje iseljava? "Odgovarajući stan" kao pojam više ne postoji, već su stanari izjednačeni sa "socijalnim" stambenim slučajevima (22 metra kvadratna za jednočlano do 64 metra za šestočlano domaćinstvo), pa ih se može iseliti i u višestruko manje stanove na periferiju gradova, ili čak da ih se izbaci iz stana a da im se ne osigura bilo kakav smještaj ukoliko su u međuvremenu stekli, naslijedili ili bilo kakvu nekretninu na području Srbije, makar to bila i štala ili neko davnashnje "vjekovno ognjište" predaka, neuslovno za stanovanje.

"Ovo praktično znači kaznu proterivanjem iz Beograda u slučaju nasljeđivanja bilo kakve nekretnine na teritoriji Srbije", kažu u Udruženju.

Ima još: ako se svi ti programi Vlade Srbije o raseljavanju ove kategorije stanara ne završe na vrijeme, do 31. decembra 2026. godine, zakupci odnosno nosioci stanarskog prava mogu biti iseljeni iz stana isplatom novčane naknade, u visini prosječne cijene odgovarajućeg stana na što nema mogućnosti žalbe, ali niti određenja što je to "odgovarajući stan". Vlada

tu uvodi uredbe, a znamo da se uredbama može odrediti bilo što, pa još kad nema prava žalbe...

Ujedno, posve suprotno zakonima i međunarodnim dokumentima koji su dio domaćeg pravnog poretka, za sve sporove nadležnost je data lokalnim vlastima, prvostepene i drugostepene, da bi građani tek nakon što ih općinski organi isele, presele i isplate, kad je dakle cijela stvar već gotova i oni ostali bez stanarskog prava, mogli pokrenuti sudski spor. Znajući koliko dugo sudski sporovi traju, oni – uglavnom građani starije dobi – pravdu doživjeti neće, a kako se u općinama pravda dijeli, znamo, po političkim kriterijima, a ne pravnima. Jer, Predlogom je ukinuta sudska zaštita takvim stancima, suspendirani su Ustav, Evropska konvencija o ljudskim pravima i Zakon o upravnom postupku, jer općinski ili gradski činovnici odlučuju o iseljenu po ubrzanom postupku, prije osiguravanja stana za preseljenje, bez saslušanja stanara, bez mogućnosti "prave" žalbe (žale se istima koji ih iseljavaju), a i rok za takvu žalbu je osam, umjesto 15 dana.

Ako i ostanu u "svojim, a tuđim" stanovima u narednih 11 godina, stanari će imati još mnogo muka: prvo, da im nekadašnji vlasnici dvaput godišnje slobodno vršljaju po stanovima, iako ne

plaćaju porez, ali dobijaju kirije. Te kirije pak uskoro dobijaju veći koeficijent, po kojem se one približavaju tržišnim cijenama. "Time se zakupci, već osiromašeni smanjenjem plata i penzija, na ovaj način materijalno iscrpljuju i prisiljavaju da se zbog neizdrživih troškova stanovanja isele iz stana. Za desetogodišnju zakupninu zakupac gotovo da može sam sebi da kupi stan", kažu u Udruženju.

Jednom smrkne, drugom osvane: to je ono što se sada događa s rješenjima stambenog pitanja ljudi koji su cijeli život odvajali od svojih plaća za stambeni fond, a koji su na kraju ostali potpuni golje, bez stana i bez para. Njima nitko nije obračunao te doprinose, niti im je ponudio za bagatelnu otkupe stanova kao režim 90-ih. Jednako tako nitko nije obračunao izgubljenju dobit onih koji su prije šezdesetak godina ostali bez svojeg vlasništva, ali je činjenica da otad nisu niti ulagali u svoju imovinu, niti su na nju plaćali porez (bilo bi i glupo, barem do 1992, s obzirom na to da s tom imovinom nisu mogli raspolagati).

DRŽAVA I POSLEDICE

Sve što danas imamo to su dvije grupe gubitnika u situaciji kad će jedni ipak dobiti, a drugi izgubiti sve, i sve to zacementirano još jednim lošim zakonodavnim rješenjem, još jednom odlukom države – svejedno koje, bila je zajednička – koja i više od 70 godina pokazuje da ne postoji ona zbog građana, nego građani postoje da bi nečije alave ideje mogli zadovoljiti. Inače, država bi popisala vlastitu imovinu, iselila građane s danas nepostojećim stanarskim pravom i zakupom i izjednačila ih sa većinom ostalih građana, pritom vrativši imovinu onima kojima je državnim odlukom desetljećima sporila da je njihova.

A ovaj Predlog zakona? Bit će usvojen bez obzira što o njemu mislili svi stanari u zemlji Srbije, on je tek luda projekcija vladajuće kaste koja će, sve dok i njih i njihove ne lupi po glavi, vjerovati da su premudri političari mislili samo na nas, a ne i na stotine hiljada njih koji su se učlanili u stranku.

Pa dok nekad u budućnosti ne osjete posljedice na svom slučaju i na svom džepu...

TATJANA TAGIROV

Rasplitanje kosovskog

Šta u stvari znači normalizacija odnosa Beograda i Prištine

Poslednje pregovaračko poglavlje, pod brojem 35, u dokumentima Evropske unije nosi oznaku "razno", što je zamišljeno kao način da se ostavi prostor za pitanja koja nisu obuhvaćena ostalim poglavljima. U slučaju Srbije, međutim, ovo poglavlje je vezano za Kosovo, odnosno za proces normalizacije odnosa Beograda i Prištine koji se već više od pet godina odvija u okviru Briselskog dijaloga pod pokroviteljstvom EU.

Ovo poglavlje ne predstavlja zamenu za dijalog, već instrument praćenja procesa normalizacije. Koliko je taj proces važan za EU govori i činjenica da je poglavlju 35 dodeljen "superstatus" kakav imaju samo poglavlja 23 i 24 (osnovna prava i pravosuđe). Dakle, ovo poglavlje ne samo što se otvara među prvim i zatvara među poslednjima, nego zastoj u procesu normalizacije, ukoliko bar jedna trećina članica Evropskog saveta proceni da je do njega došlo, može da blokira celokupan proces evropskih integracija, kako Srbije tako i Kosova, u zavisnosti od procene ko je odgovoran za tu situaciju.

Iako se u domaćoj političkoj javnosti povremeno čuju glasovi da je Srbija zbog ove stvari diskriminisana, jer nijedna druga država kandidat nije tokom pristupnih pregovora morala da vodi dijalog sa predstavnicima dela teritorije koji se otepio i proglasio nezavisnost, uvršćivanje Kosova "pod razno" predstavlja zapravo odraz važnosti koju u EU pridaju kosovskom pitanju. Spor oko statusa Kosova, čiju su nezavisnost priznale 23 od 28 zemalja članica, u Briselu sagledavaju kao tempiranu bombu koja u svakom trenutku može da eksplodira. Oni proces normalizacije stoga doživljavaju kao način da se ta bomba demontira, to jest da joj se izvadi detonator, a za to joj je potrebna saradnja Beograda i Prištine.

S obzirom na to da je kod obe strane uočen nedostatak političke volje da se problemi rešavaju, EU je odlučila da ih na to prinudi kroz politiku uslovljavanja. Zvaničnici EU su u bezbroj navrata javno poručili i Beogradu i Prištini da njihova

evropska perspektiva zavisi prvenstveno od napretka u dijalogu i da bez normalizacije nema ništa od članstva.

Ubacivanje Kosova u poglavlje 35, dakle, ne predstavlja ništa drugo nego instrumentalizaciju tog stava, a oni koji se žale da to nije fer (a ima ih i u Beogradu i u Prištini) obično dobijaju odgovor da ih niko nije sprečavao da se sami, bez pokroviteljstva EU dogovore o spornim pitanjima, ali da oni više od deceniju nisu na tome ništa radili.

BEZ PRESEDANA

Sam proces zamišljen je kao niz malih koraka i dogovora o realnim problemima, što bi na kraju dovelo do situacije u kojoj spor oko statusa Kosova ne bi više bio problem za takozvane obične ljude, i koji bi na kraju bio krunisan "uzajamno obavezujućim dokumentom". Iz Brisela, ali i ostalih evropskih prestonica uključujući i Berlin, dosad je više puta naglašeno da taj dokument nije zahtev da Srbija prizna Kosovo, nego da se obe strane obavežu da će i ubuduće poštovati ono što je dogovoreno.

Ono što dodatno otežava poziciju Srbije jeste to što je poglavlje 35 bez predsedana, odnosno ne postoji model po kome bi se pregovori vodili. Kada su u pitanju sva ostala poglavlja, srpski pregovarački tim ima na raspolaganju iskustva drugih zemalja iz kojih može da uči i da ih primeni. Kosovo je, međutim, jedinstven problem koji samo površno liči na pitanje Kipra ili Severne Irske, tako da Srbija nema "mapu puta" koja bi je vodila kroz pregovore.

Takvu mapu, međutim, ima EU, i ona je sadržana u pregovaračkoj platformi koju je Savet EU usvojio početkom prošle godine. U njoj je sadržan ne samo ceo tekst Briselskog sporazuma sa svim aneksima nego i neka vrsta kalendara po kome ono što je dogovoreno treba da se sprovede.

Kao ni pregovaračke platforme koje je EU izradila za ostala poglavlja, taj dokument iz razumljivih razloga nije dostupan javnosti, ali su neki delovi procu- rili u medije. Tako je srpska strana bila

POD TAČKOM "RAZNO": Regulisanje odnosa Srbije i Kosova

Foto: Reuters

neprijatno iznenađena kada je saznala da su u platformu unesena pitanja o kojima u dijalogu još nije postignut sporazum.

Jedan od takvih problema je elektrana i akumulaciono jezero Gazivode, koje kao i sistem snabdevanja električnom energijom obuhvata teritoriju sa obe strane administrativne linije. Trenutno tim sistemom upravlja Srbija, ali prištinska vlada traži da se Gazivode, kao i sva druga infrastrukturna postrojenja na Kosovu, prevedu u njeno vlasništvo. Premijer Aleksandar Vučić je u nekoliko navrata izjavio da na tako nešto nikada neće pristati.

A šta kaže evropska pregovaračka platforma? Tamo piše da Srbija treba

čvora

da osnuje posebnu firmu za snabdevanje strujom na Kosovu ("Elektroserver") koja bi radila po zakonima Kosova, u skladu sa sporazumom iz Brisela, dok bi se pitanje uprave nad tim preduzećem (uključujući i hidroelektranu) rešilo u dogovoru sa Prištinom.

Ovo pitanje dobro ilustruje pristup EU normalizaciji, koji se svodi na to da se iskorači iz "ili/ili" situacije i zađe u zonu u kojoj obe strane mogu da kažu da su ostvarile deo svojih interesa. Ukoliko se plan iz platforme ostvari, Gazivode neće biti ni isključivo srpsko ni isključivo kosovsko vlasništvo, već će obe strane imati udeo u upravljanju sistemom.

KAKO SMO SE NADALI

I pored svih nejasnoća, poglavlje 35 otvoreno je prvo, u paru sa poglavljem 32 (javne finansije), u decembru prošle godine. Od tada, Evropska komisija svakih šest meseci sastavlja izveštaj o toku dijaloga i primeni dogovorenog, a delovi tog izveštaja su prvi put ove godine uvršćeni i u "veliki" godišnji izveštaj o napretku Srbije u evropskim integracijama.

Prema proceni Komisije, Srbija je u velikoj meri ispunila ono što je dosad dogovoreno u okviru dijaloga. Beograd je posebno pohvaljen zbog početka građevinskih radova na mostu koji spaja

severnu i južnu Mitrovicu, a koji je već dugo zatvoren za automobilski saobraćaj. Prema dogovoru iz dijaloga, kada radovi budu gotovi, vozila koja pređu preko mosta umesto kroz centar severne Mitrovice biće preusmerena u kružni tok, dok će sam centar biti pretvoren u pešačku zonu. Ovim se otklanja strah lokalnih Srba da bi Albanci sa juga u motorizovanoj koloni mogli da masovno upadnu u njihov deo Mitrovice, dok se otklanja prigovor da blokada koju su Srbi podigli u vidu "Parka mira" na mostu predstavlja kršenje principa o slobodi kretanja. Dakle, još jedno tipično evropsko kompromisno rešenje.

Sem toga se konstatuje da se u dobroj meri sprovode dogovori o katastrima, diplomama i registarskim tablicama, kao i da je nedavno rešeno i pitanje međunarodnog pozivnog broja za Kosovo. Pitanje snabdevanja električnom energijom, što uključuje i Gazivode, tek treba da se reši, piše u izveštaju, a nije u potpunosti sproveden ni dogovor o integrisanim prelazima (IBM), jer treba izgraditi još dva zajednička kontrolna punkta.

Kao jedan od ključnih problema navodi se oklevanje kosovskih vlasti da usvoje status Zajednice srpskih opština (ZSO). To pitanje je već mesecima izvor ozbiljnih političkih problema u Prištini, jer veliki deo opozicije smatra da se uspostavljanjem ZSO krše suverenitet i integritet Kosova i spreman je da se protiv toga bori i nasilnim metodama. Odgovornost za takvu situaciju je, prema jasno izraženom stavu Komisije, isključivo na Prištini.

Sve u svemu, izlazi da poglavlje 35, premda teško, nije onoliki bauk kao što je to u javnosti predstavljeno i da neće predstavljati problem za evropske integracije Srbije sve dok se briselski dijalog o normalizaciji nastavlja i dok se ono što je dogovoreno primenjuje. Uprkos povremenim zastoјima i razmeni teških reči, zasad nema naznaka da se dosadašnja dobra praksa neće nastaviti.

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Projekat "Pristupni pregovori sa Evropskom unijom: 35 koraka do cilja" sufinansiran je iz budžeta Republike Srbije – Ministarstva kulture i informisanja. Izneti stavovi ne izražavaju nužno stavove organa koji je dodelio sredstva.

Vera ne sme da se nameće

Zašto je neophodno za vernike, ali i za čitavo društvo, da religije odnosno njihovi pripadnici međusobno razgovaraju? Zašto religija ne sme da se nameće? Šta znači autentični dijalog? Koliko smo od njega daleko? Lakše je razumeti da "ja" ne može bez "mi", ali nešto teže da je to "mi" grupa onih koji nam nisu slični

U Jevandelju po Luki stoji kako je neki pravni stručnjak onog vremena upitao Hrista: "Učitelju, ko je moj bližnji?" Priču o dobrom Samarićaninu koja stiže kao odgovor verovatno znaju mnogi (i to ne samo među vernicima), ali je izgleda češće i zaboravljaju: Nekog čoveka, Jevrejina, koji je išao iz Jerusalima za Jerihon presreli su razbojnici koji su ga pretukli i ostavili polumrtvog na putu. Slučajno je tuda naišao sveštenik, zatim Levit, i obojica su ga samo pogledala i nastavila dalje ne obazirući se. Nešto kasnije, istim putem prošao je i Samarićanin koji je ranjenome pomogao koliko je mogao, odneo ga do obližnje gostionice i platio gostioničaru da se oko nesretnika dalje pobrine.

Jasan je odgovor na pitanje ko je od one trojice bio bližnji povređenom čoveku. Iako priča ima više tumačenja i slojeva, jedan je vrlo očigledan. Samarićani su bili narod srodan jevrejskom, ali su po judejskom učenju bili otpadnici od vere koji su izvitoperili učenje i udaljili se od saveza sa Bogom. Jevreji su ih do te mere prezirali da nisu hteli da ulaze u mesta gde su bili naseljeni Samarićani. Današnjim rečnikom, Samarićanin je za Jevrejina bio tipičan Drugi – neprijatelj, strano telo, a opet komšija, sličan, a opet drugačiji. Zvuči poznato, zar ne?

Međutim, šta hrišćanstvo poručuje: upravo je taj Samarićanin, jeretik i stranac, u stvari Bližnji.

Tokom prve u nizu međureligijskih tribina nedavno održane u Beogradu pod nazivom "Ono šta nas povezuje, ono šta nas spaja: Međureligijski dijalog kao šansa", na ovo je između ostalog prisutne podsetio mitropolit zagrebačko-ljubljanski Porfirije (SPC). Osim njega, u razgovoru su učestvovali nadbiskup beogradski Stanislav Hočevar (RC) kao i reis-ul-ulema Islamske zajednice u Srbiji (IS) Sead Nasufović. Sama tribina deo je projekta "Svidalište a ne svađalište", čiji

su organizatori Islamska zajednica Srbije i Fondacija "Konrad Adenauer".

Prethodnih decenija, a pogotovo devedesetih godina prošlog veka, ovdašnje crkve i verske zajednice su neretko zaboravljale na osnovne postulate sopstvene vere, pa su se tako, na primer, pojedini verski velikodostojnici za vreme rata ponašali pre kao generali nego kao pastiri. I mnogi su se prioriteta, čini se, prevrnuli naglavačke. Zašto je neophodno za vernike, ali i za čitavo društvo, da religije odnosno njihovi pripadnici međusobno razgovaraju? Zašto religija ne sme da se nameće? Šta znači autentični dijalog? Koliko smo od njega daleko? Lakše je razumeti da "ja" ne može bez "mi", ali nešto teže da je to "mi" grupa onih koji nam nisu slični.

AKO JE JEDAN SUDIJA...

Sead Nasufović govorio je kako ljudi plivajući u moru neznanja, a uvereni da mnogo znaju, zatrpani informacijama koje im ne daju da dođu do sebe, čak i kada se sete Boga naučeni su da ga se pogrešno sećaju i veličaju: "Mi, kao verujući, gledamo kako oni koji bi želeli da budu vernici druge odvrćaju od vere zato što bi želeli da nametnu svoj osećaj i svoje mišljenje." Istakao je da nema razloga da čovek čoveku bude neprijatelj, jer svi delimo istu prirodu, udišemo isti vazduh, tragamo, patimo, molimo... a najpre ne postoje razlozi da se vernici sukobljavaju i da žele da drugog nema kada svi već veruju da je konačan sud na onom svetu i da će taj sudija biti Bog.

Poruka koju ljudi šalju treba da inspiriše i da bude iznad onih koji čine zlo: "Ne tako davno, naša džamija je gorela i tad su starog muftiju Hamdiju Jusufspahića pitali novinari da li zna ko je zapalio džamiju, a on im je odgovorio: 'Ne znam ko je palio, znam ko je gasio.' Vidite šta znači reč produhovljenog čoveka, koja smiruje i pomaže."

Međutim, današnje vreme Nasufović

je opisao kao vreme u kojem niko nikoga ne sluša, već svi hoće sebe da istaknu u prvi plan, i dodao da tu autentična vera mora da nastupi kao zaštitnik dobra: "Da li istorija vere pamti da je ijedan od božijih poslanika odbio razgovor bilo kome? Pa sam Bog nije đavolu odbio razgovor... a mi danas odbijamo i oca i majku i sestru..." Ali ta vera ne sme da bude prazna ljuštura, a reis-ul-ulema se setio reći jednog profesora koji je poručivao studentima: "Ako budete učili, a ne budete moralno sebe popravljali, vi ćete biti najveće zlo koje će se vratiti svom narodu. Ako budete samo pamtili teološke misli, obrede i molitve, a pritom se ne budete usavršavali i moralno postojali bolji, vi ćete biti, ponavljam, najveće zlo koje će se vratiti svom narodu i svom gradu."

IMATI NEPRIJATELJA JE IZBOR

Mitropolit Porfirije je, govoreći o svom odlasku u Hrvatsku, kazao kako je otišao sa pretpostavkama, pa i izvesnim predrasudama: "Ali brzo sam shvatio da su predrasude moja lična stvar, kao i to da li ću ja doživeti nekoga kao stranca, neku zemlju, narod kao sebi stran, a nadalje ih možda idući tragom nepoverenja videti i kao neprijatelje, to isključivo i samo zavisi od mene... I ako je neko prema meni grub i nepravedan i vidi me kao neprijatelja, od mene zavisi da li je on meni neprijatelj... Ako u našem srcu nema mesta za takozvanog daljnjeg, onda sam potpuno siguran da nema mesta i za one koje zovemo prijateljima."

Mitropolit je takođe naglasio da odnos sa drugim zavisi i od odnosa u porodici, društvu, u javnosti, ali kod vernika je uvek u taj odnos uključena i vertikalna. Ako je vernik u dijalogu i ljubavi sa Bogom, onda je neminovna posledica toga da je i u dijalogu sa svakim čovekom. "To podrazumeva da drugoga prihvataмо kakav on jeste jer dijalog nije razmena informacija gde svi sede za stolom i

POVEZIVANJE KAO ŠANSA: Mitropolit zagrebačko-ljubljanski Porfirije, reis-ul-ulema Islamska zajednica u Srbiji Seat Nasufović i nadbiskup beogradski Stanislav Hočevar

Foto: Danko Strahinić

ostaju pri svome. Mogu ostati pri svome u nekom stavu, ali ako u ljubavi ostaješ pri svome i ne menjaš se, onda taj dijalog nema smisla. Ja te prihvatom kakav jesi i volim te kao brata jer si ikona Božija i Bog te je postavio da se kroz tebe spašavam, kao što se i ti spašavaš kroz mene.”

Boraveći ovog septembra u Asiziju, gde su prisustvovala stotine hiljada predstavnika najrazličitijih religija iz celoga sveta, mitropolit kaže da je odatle otišao sa osećajem i mišlju: činjenica da se ti moliš Bogu i da to radiš na svoj način mene treba da raduje.

“Kada govorimo o međureligijskom dijalogu, sigurno je da vera može biti ideologija, ali to znači da veru ili crkvu stavljamo u službu nekih drugih ciljeva, stranih samom biću crkve, koji mogu biti socijalni, politički, državni, psihološki. Ako od vere pravimo ideologiju, onda je zaista i namećemo drugome a ne kažemo ‘hajde dođi i vidi kakav je moj način života, i

ako sebe pronalaziš, onda je to to’. Ako mi autentično živimo svoju veru, a jevanđelje ne vidimo kao ideološku knjigu, onda ne samo da nam je dijalog sa drugim moguć, već naše postojanje nije moguće bez dijaloga, jer naše postojanje nije moguće bez ljubavi. A tamo gde je ljubav, tu je apsolutna sloboda”, naglasio je mitropolit.

DIJALOG SA SAMIM SOBOM

Nadbiskup Hočevar je već na početku kazao kako se kaže da “gde vidite zajedništvo, tamo više ne treba propovedati jer je jevanđelje realizovano i samo po sebi već propoveda”. Dodao je kako se plaši da se dijalog kod mnogih shvata kao moda, nešto što je natureno od strane zahteva novog doba, jer ako se tako prihvati, on će biti jalov.

Čovek je dijaloško biće, neprestano mora da bude u relaciji sa svim postojećim. Da bi živio, mora udisati vazduh. “Čak ni samoga sebe ne mogu da vidim

ako se ne pogledam u ogledalo, iako imam oči”, naglasio je nadbiskup kazavši da ipak niko sebe ne može upoznati ni otkriti, niti doći do sopstvenog identiteta, ako se nije najpre susreo sa drugim.

Međutim, u svom izlaganju nadbiskup se dotakao još jednog važnog mesta kada je u pitanju dijalog – dijaloga sa samim sobom, razmišljanja i sposobnosti samorefleksije: “Kada govorimo o dijalogu, danas je najdublji vapaj ljudskog društva i bića – daj bože da ponovo sami sa sobom razgovaramo... Zato je ovaj naš dijalog poziv da ne prestanemo da razmišljamo i da ne dozvolimo da javno mišljenje manipuliše nama, da u ovom svetu tolikih zvukova, glasova i informacija ipak svako od nas može da živi slobodno. Ako svako od nas vodi taj unutarnji dijalog sa samim sobom i vrši refleksiju, preispituje se, tek tada živi u slobodi. I samo tamo gde se rađaju i žive takve slobodne ličnosti, postoji čežnja za susretima sa drugim. I kao što to važi na antropološkom nivou – ne mogu upoznati sebe ako ne znam bližnjeg – isto važi i za veru, jer ne mogu svoju veru otkriti bez susreta sa ostalim vernicima, sa njihovim učenjem, doktrinom, istorijom...”

Konačno, nadbiskup Hočevar je govorio da je dijalog najpre potreban u konfliktnim vremenima, koja nužno dolaze jer živimo sa različitim iskustvima i tradicijom, kao i da su ti susreti sa drugačijim najbolji test za samog sebe, da li stvarno volimo, prihvatamo i da li izgrađujemo svoju ličnost. Na pitanje zašto on lično veruje u važnost dijaloga, praštanja i odnosa ljubavi prema drugom, nadbiskup Hočevar je objasnio da je to dar njegove majke. Dva meseca nakon što se završio Drugi svetski rat, njegova majka je bila u sedmom mesecu trudnoće sa njim. Njegovog oca su odveli i više ga nikada porodica nije videla: “Kasnije, kada sam malo odrastao, svakoga dana kada smo se molili, moja majka bi jedan Očenaš izmolila za ubicu našega oca. Ona, jednostavna žena, govorila je: ‘Mi jako patimo, ali još više pati ubica našeg oca. Mi samo patimo i moramo ljubavlju pobediti njegov zločin i greh, a on je stvarno siromah jer je uništio ljudsko biće. Kako li je tek njemu? Ako bismo još i mi mrzeli, šta bi bilo sa nama?’”

JELENA JORGAČEVIĆ

**PREDSTAVLJANJE
PRIRUČNIKA
ZA MEDIJE:**
Tatjana Jakobi,
Veselin Kljajić,
Brankica Janković
Foto: Dragan
Kujundžić/Tanjug

Mediji i loše namere

U 2015. ubijeno je 36 žena, do avgusta 2016. još 17 žena, pa iako je reč o jednom od najizraženijih društvenih problema, u velikom broju slučajeva u izveštavanju o nasilju primećeno je medijsko kršenje profesionalne i etičke norme

Kada novinar jednom u potpunosti razume i usvoji zašto ne treba u svom radu da upotrebljava, recimo, reč „invalid“, nego „osoba sa invaliditetom“, ta greška mu se verovatno više neće ponoviti. No, pre toga, braniće se kao i svaki drugi izveštač, kako je „invalid“ kraći i jednostavniji sinonim, kako ga je lakše uskladiti sa ritmom rečenice, kako nosi manje karaktera pa ostaje više prostora za druga objašnjenja, najzad, dominantan je u svakodnevnom jeziku – pa opet, svedeno. Izgrađena svest o tome da je u pitanju nekorektan i uvredljiv termin kojim se cela osoba svodi na jednu svoju dimenziju, invaliditet koji ima, a ne sagledava se kao kompletno ljudsko biće kome je invaliditet jedna od karakteristika, ruši prethodno stečene navike. Na-prosto, sam razvoj društva podrazumeva da se unapređuju humanistički ideali, među kojima je ravnopravnost jedan od najvećih, za šta jezik, naročito ovaj novinarski, nedvosmisleno mora da ima sluha. Jezik je, između ostalog, veoma vidljivo oružje u borbi za tolerantnije i pravednije okruženje, ali isto tako i granična linija na kojoj se novinari i mediji legitimišu

i razvrstavaju na one koji jesu za takvo društvo i na one koji nisu.

„Priručnik za novinare i novinarke 'Borba za ravnopravnost'“, koji bi trebalo da služi boljem izveštavanju i smanjenju diskriminacije u medijima, promovisan je nedavno, na Međunarodni dan ljudskih prava. Nastao je u saradnji kancelarije Poverenice za zaštitu ravnopravnosti i Misije OEBS, a zbog svog sadržaja i uputstava nesumnjivo potrebnim i važnim za novinare, već je uvršten u obaveznu literaturu na studijama novinarstva. Na jednom mestu objedinjene su zakonske regulative o diskriminaciji, izvodi iz kodeksa novinara, preporuke za nediskriminatorno izveštavanje, rečnik tolerancije, preporuke Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije, plus oplemenjeni mnogim primerima i objašnjenjima – za šta su zaslužne autorke Brankica Janković, poverenica za ravnopravnost, prof. dr Ivana Krstić sa Pravnog fakulteta u Beogradu, Antigona Andonov, šefica kabineta poverenice za ravnopravnost i Tatjana Jakobi iz Centra za istraživanje javnih politika.

Ovaj „alat za novinare“, kako ga je na

promociji nazvao šef Misije OEBS u Srbiji Andrea Oricio, trebalo bi da ima ključnu ulogu u podizanju medijske svesti o diskriminaciji. Jer, stereotipima i predrasudama, naglašeno je u priručniku, ne podleže samo najšira javnost, nego i mediji. I to počev od banalnih viceva o plavušama, Bosancima, Crnogorcima, kao tipičnim primerima koji eskaliraju u nešto mnogo ozbiljnije kada su, na primer, Albanci ili Romi u pitanju, žene, osobe s invaliditetom, LGBT. Navedenih primera u priručniku je mnogo, teško ih je izdvojiti, ali kao upečatljiviji izdvajaju se, recimo, oni naslovi što su masovno osvanuli posle prekida fudbalske utakmice između Srbije i Albanije, od kojih samo deo izgleda ovako: „Haos u najavi: Šiptari već u Knez Mihailovoj, preti nam rat navijačal“, „Ulovljen spajder Šiptar“, „Edi Rama Šiptar bez srama“... Ili, slučaj teksta o Romima, kojim se šalje poruka da su Romi „paraziti“ koji ništa ne rade, već pljačkaju i uznemiravaju svoje sugrađane, umesto da nađu posao.

U 2015. ubijeno je 36 žena, do avgusta 2016. još 17 žena, pa iako je reč o jednom od najizraženijih društvenih problema,

Preporuke

Neprihvatljivo je izveštavanje u kome se insinuira da je žrtva svojim ponašanjem izazvala nasilnika, jer se time sugerše da napadač ima opravdanje za svoje ponašanje. Uloga medija je ključna u razbijanju predrasude da je nasilje privatni problem, zato je dobro izveštavati o pojedinačnom primeru nasilja u kontekstu društvene odgovornosti i na taj način doprinositi stvaranju nenasilnih društvenih i privatnih veza. U izveštavanju je nedopustivo iznositi irelevantne podatke kojima se često žrtva ponižava, a težina zločina umanjuje: Identitet žrtve treba da bude zaštićen. Objavljivanje identiteta deteta žrtve nasilja zabranjeno je zakonom. Nasuprot tome, ako je nasilnik otkriven, treba objaviti ime, prezime i fotografiju nasilnika i izložiti ga javnoj osudi; važno je izbegavati uobičajena, stereotipna objašnjenja za porodično nasilje, poput alkohola, ljubomore, siromaštva i slično i iznositi druge podatke koji bi mogli uniziti žrtvu; važno je isticati visinu kazne koja je izrečena zlostavljaču. S obzirom na to da je praksa pravosudnih organa veoma različita u ovim slučajevima, važno je preispitivati rad nadležnih u ovoj oblasti. Ovakvim izveštavanjem mediji ostvaruju važnu ulogu u uspostavljanju efikasnog i delotvornog sistema prevencije nasilja u porodici i zaštite žrtava.

u velikom broju slučajeva u izveštavanju o nasilju primećeno je medijsko kršenje profesionalne i etičke norme. "Nedopustivo je da se krivica počinioaca nasilja ublažava 'olakšavajućim' okolnostima poput 'bio je fin, vredan i radan čovek', što je čest primer", upozorila je medije poverenica. No, upozorenje očigledno nije ozbiljno shvaćeno, pa je u priručniku i vizuelno naglašeno i tekstom naročito skrenuta pažnja novinarima da razlikuju "saopštenja" od "upozorenja" poverenice, pogotovo kada je u pitanju čest, težak ili tipičan oblik diskriminacije kao što je porodično-partnersko nasilje.

Hodajući kroz mrežu korisnih, praktičnih uputstava, posebno se zastaje kod pitanja šta je uopšte diskriminacija, i u svakodnevnom govoru i u medijima. Odnosno, kako da novinar razlikuje diskriminaciju od kršenja nekog drugog prava. U odgovoru se navodi da treba obratiti pažnju na dve stvari. "Prvo, diskriminacija predstavlja kršenje samo jednog prava – prava na ravnopravnost. Drugo, nema diskriminacije bez pozivanja na lično svojstvo." Kroz nekoliko primera medijskog izveštavanja, kao što su tekst o isključenju iz sportskog tima, tekst o LGBT populaciji u udžbenicima, kao i tekst o mobingu, dobro vođenom analizom dobija se jasan pregled šta je diskriminatorno, a šta ne, zašto su važna "lična svojstva" i zašto, recimo, priča o mobingu ne podrazumeva nužno i diskriminaciju.

Sličnim analizama mnogobrojnih primera iz novinarstva pokrivaju se i razni oblici diskriminacije: govor mržnje, uznemiravanje i ponižavajuće postupanje, povreda načela jednakih prava i obaveza, zabrana pozivanja na odgovornost i viktimizacija, udruživanje radi vršenja diskriminacije. Uzmimo jedan navedeni primer iz priručnika. "Poseban slučaj je seksualno uznemiravanje, a najčešće žrtve su žene. Neki od tipičnih primera novinskih priloga u kojima se žene, najčešće političarke, svode na seksualni objekat su sledeći: 'Nikita grudima osvaja Evropu – Da li bi voleli da i naše političarke izgledaju ovako?!'. 'Najseksi srpske političarke: Vode državu, a plene kao na modnim pistama.' Povodom takvih priloga reagovali

su i Savet za štampu i poverenica."

Sloboda izražavanja u medijskom govoru, kao snažno sredstvo koje utiče na mase, mora promovisati demokratske ideje – moglo bi se podvući kao zaključak ovog priručnika. A kako bi se utvrdilo gde je tačno granica i kada se prelazi preko nje, pogotovo kada medijski sadržaj čine nečije izjave koje podstiču na mržnju, dato je nekoliko poznatih primera iz sveta. U konačnom, najvažnije je utvrditi kontekst u kojem je izjava data. Tako, navodi se dalje, izjava data pred dobro informisanom javnošću kao deo pluralističke debate, neće biti smatrana za govor mržnje. Na primer, u slučaju „Jersild“, osuđen je TV novinar za pomaganje u diskriminaciji u vidu govora mržnje, jer je snimio dokumentarnu emisiju u kojoj je koristio delove razgovora koje je vodio sa pripadnicima rasističke grupe iz Kopenhaga. No, Evropski sud za ljudska prava smatrao je da prilog nije napravljen sa namerom da se propagiraju rasistički stavovi, već da se razgovara o temama koje su od javnog interesa. Intervju je, naime, i započet uvodom o javnoj debati o rasizmu u Danskoj, čime je novinar pozvao gledaoce da prilog posmatraju upravo u tom kontekstu.

S druge strane, u sferi javnog govora političari zauzimaju posebno osetljivo mesto. Predstavnik francuske desnice Le Pen je 2005. morao da plati 10.000 evra za podsticanje diskriminacije, mržnje i nasilja prema muslimanima. U izjavi „Mondu“ rekao je da će doći dan kada

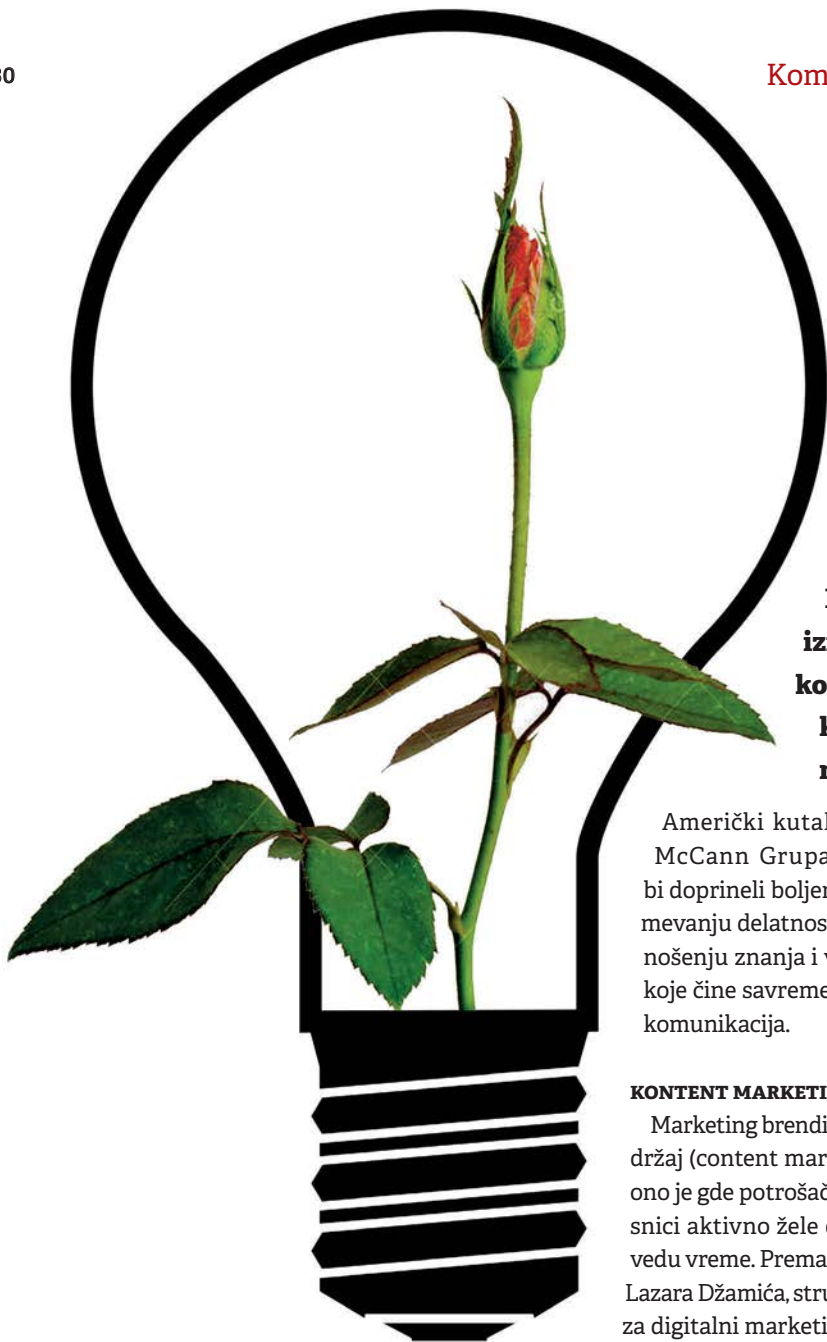
će muslimana biti 25 miliona, a ne pet, i da će preuzeti vođstvo u francuskom društvu. Drugom prilikom je rekao da već sada Francuzi moraju da vode računa kako gaze, jer su muslimani postali brojni. Le Penove izjave, smatra se u evropskom zakonodavstvu, imaju veću specifičnu težinu zato što je on izabrani predstavnik, koji predstavlja svoje glasače i brani njihove interese. Tako je i „težina“ njegovih izjava u kojima se obraća muslimanima u celini, izazivajući porast osećanja odbačenosti ili neprijateljstva, na Evropskom sudu imala i svoju cenu.

Prenesemo li problem kod nas, da li mediji kojima je stalo da se bore za ravnopravnost u društvu treba iz svojih priloga da uklone sadržaje i termine koji u sebi imaju prizvuk diskriminativnog? Na primer, navodi se u priručniku, onda kada Dragan Marković Palma Paradu ponosa nazove „paradom srama“. Mada, imamo mi još sijaset ozbiljnijih primera iz domaćeg javnog i političkog govora. Odgovor leži u Zakonu o javnom informisanju i u novinarskom kodeksu, gde su istaknuti sloboda i pravo da javnost bude informisana o različitim stavovima sagovornika. No, ono na šta novinari treba da obrate pažnju, kaže se u priručniku, a i svi mi to manje-više znamo, jeste kontekst u kojem se iznose diskriminatorske izjave. Druga važna stvar je da li u svom izveštavanju i sami iznosimo takve stavove, a to je već do svakog od nas, i zavisi od mnogih uticaja – ali, najviše od naših namera. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Članak je objavljen u okviru projekta "Nasilje u porodici – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenja Evropske unije.

Kad reklama priča priču

Kvalitetan sadržajni marketing, između ostalog, poštuje inteligenciju konzumenata, onlajn i oflajn. Kako kreirati sadržaj koji će ostati upamćen, nenametljiv i bez ubeđivanja korisnika

Američki kutak i I&F McCann Grupa, kako bi doprineli boljem razumevanju delatnosti i prenošenju znanja i veština koje čine savremeni svet komunikacija.

KONTENT MARKETING

Marketing brendirani sadržaj (content marketing) ono je gde potrošači i korisnici aktivno žele da provedu vreme. Prema rečima Lazara Džamića, stručnjaka za digitalni marketing, dva su razloga za uspon ovog vida

marketinga. "Ponekad su to i oglašivači, kako je to jednom rekao Houard Gosidž. Skoro sve je sada posredovano digitalnim ekranima na kojima je vrlo lako ignorisati stvari, kao i to da nikada nismo imali više sadržaja i stvari koje se bore za našu pažnju. Takođe, digitalni prostor zahteva drugačije, više filmsko i vizuelno pripovedanje, koje se razlikuje od tradicionalnog oglašavanja."

Prema njegovim rečima, marketing brendiranim sadržajima razlikuje se od tradicionalnog oglašavanja po inspirativnosti i korisnosti. "Emocija i korisnost za nameru: sjajne priče i odgovor na interese i potrebe koje potrošači mogu da imaju i za čime tragaju i pretražuju. Najbolji primer za ovaj vid marketinga je sve ono što rade sami jutjuberi, posebno u prostoru u kome pomažu svojim gledaocima

da nađu odgovor na nešto što im treba. Takođe, sjajni kompanijski blogovi koji omogućavaju korisnicima da pogledaju iza zavese korporativnog oglašavanja", objašnjava Džamić.

Kako se ovaj vid marketinga prepliće sa pripovedanjem starog kova i da li je ovaj vid marketinga zaista nov? "Potopljen je u staro pripovedanje. Prvi elektronski medij je bio radio i prvi marketing u njemu su bile sponzorisanе radio-drame, od strane velikih proizvođača sapuna – otuda i naziv 'sapunice'. Moderni marketing je krenuo kao pripovedanje, prvi TV spot se pojavio tek 1952. Ali smo to, nekako, zaboravili. Sada se krug zatvara." Prema Džamićevim rečima, najpoznatiji i najpopularniji formati u ovoj vrsti marketinga su izveštaji, priručnici, infografike, instruktivni videi, blogovi... Da bi bile uspešne u kreiranju kontenta, kompanije i agencije treba interno da se organizuju. "Svi timovi moraju da rade zajedno, firma mora da postane društvena prvo iznutra, da bi mogla da bude dobra u tome i spolja."

Prema njegovim rečima, najteža je stvar meriti rezultate marketinga brendiranim sadržajima. "Ključ je razlikovati tranzijentne mere od finalnih; 'lajk' je tranzijentant, ono što je važno jeste znati zašto ih prikupljamo: zbog povećanja brend mera, ili konverzije, ili potrošačkog servisa ili nečeg drugog... Mora da postoji veza, ili samo ostajemo na površini i tako možemo da odgovorimo na pitanje 'zašto?', zaključuje Lazar Džamić.

Sličnog je mišljenja i Jelena Anđelić,

Pričanje priča je neizostavni deo ljudske prirode uprkos tehnološkim promenama koje transformišu svet komunikacija. Za brendove to znači da poruke koje šalju potrošačima moraju pratiti trendove u pogledu forme, pristupačnosti i aktuelnosti. U većini slučajeva, digitalni kanali zasićeni su hiperprodukcijom agresivnih oglašnih poruka, pažnja korisnika opada, a samim tim i relevantnost brenda u njihovim očima. Jedan od pristupa koji u tim uslovima donosi ne samo komunikacijski, već i poslovni uspeh jeste content marketing, koji omogućava promociju brendova nenametljivo, bez ubeđivanja i zamaranja korisnika – reči su Ljiljane Vučetić iz agencije Drive na predavanju I&F McCošak, koje su organizovali

direktorka agencije Drive, koja smatra da marketing brendiran sadržajem koristi iste kanale kao i tradicionalni marketing, ali na drugačiji način. Najbitnije kod ove vrste oglašavanja, prema njenim rečima, jeste zanimljiv i relevantan sadržaj za krajnjeg korisnika koji ga i bira. Za razliku od drugih vrsta marketing komunikacija, gde su agencije te koje plasiraju poruke ka potrošačima, u kontentu se kreira sadržaj koji svojim kvalitetom treba u digitalnom svetu da dođe do što više krajnjih korisnika.

“Da bi sadržaj bio dobar, on mora biti relevantan, važan za samog potrošača, ali mora da izaziva i emocije. Potrošači reaguju na duhovit sadržaj, ali i na poruke koje izazivaju emocije, tugu ili radost. Ipak, za uspeh kampanje nije dovoljno da imate dobar sadržaj, potrebne su dobra priprema i strategija, jasno formulisani ciljevi kampanje i klijenta. Mi kao agencija koristimo različite vrste alata da odgovorimo na pitanja o ciljnoj grupi pre nego što pristupimo kreiranju samog sadržaja”, kaže Jelena Anđelić. “Tradicionalni kanali i kontent marketing funkcionišu za sve brendove. Važno je samo napraviti dobro istraživanje i strategiju, odnosno jasno definisati cilj. Kompanije su sve više otvorene za ovu vrstu komunikacije sa potrošačima. Počelo je stidljivo, ali kako su marketing kampanje brendiranim sadržajima bile sve uspešnije, sve je više onih koji žele i na ovaj način da se obrate svojim potrošačima.”

KAKO SE MERI USPEH SADRŽAJA

Uspeh posla uvek se meri prema cilju koji smo na početku postavili. Ako

■ **“Više od 75 odsto saobraćaja na srpskom sajtu dolazi od mobilnih uređaja, što je potpuno u skladu sa trendovima u SAD i Zapadnoj Evropi”**
Nikola Ivanov, L’Oreal

govorimo o sadržaju koji je objavljen na nekoj internet strani, onda bi to bio broj poseta određenom sajtu ili vreme zadržavanja na stranici. “Ukoliko je, na primer, reč o video-klipu ili fotografiji onda se meri, recimo, brojem šerova ili reakcijom koje je izazvala. Ne postoji jedinstven način, svaka kampanja je celina za sebe i ima svoj cilj. Svaka kampanja je različita. Digitalni svet je takav da postoji mogućnost da brzo i lako dobijemo odgovor da li određeni sadržaj izaziva reakciju potrošača ili ne. Ipak, kampanje se razlikuju. U projektu L’Oreal, bilo je potrebno da prođe period od nekoliko meseci da bismo mogli da kažemo na koji tip tekstova i sadržaja naši potrošači najbolje reaguju i da se prilagodimo njima”, kaže direktorka agencije Drive.

Digitalni svet se menja iz dana u dan, a u ovom trenutku čini se da će razvojići u dva pravca – jedan je personalizacija, a drugi povezivanje u online grupe. “Različita istraživanja pomoći će da sadržaj u digitalnom svetu pronađe baš onog kome je namenjen. Jedan od tih

Foto: Vukašin Veljić

■ **“Mlada populacija voli povezivanje sa blogerima, jutjuberima. Nije mnogo drugačije ni kada je reč o starijoj populaciji, to mogu biti doktori ili neke druge ličnosti koje su relevantne iz njihove perspektive”**

Jelena Anđelić, Drive

alata je svakako programatik. To je pravac u kome će se razvijati komunikacija sa potrošačima u digitalnom svetu. Drugi pravac je povezivanje sa grupama, tj. pripadanje grupama. Blogeri, jutjuberi, influenseri okupljaju one koji žele i svoju posebnost da iskažu kroz pripadanje tim grupama”, objašnjava Anđelićeva.

BRENDIRANO ILI NEBRENDIRANO

Nikola Ivanov, šef marketinga i digitala u kompaniji L’Oreal kaže da je kontent marketing deo L’Orealove digitalne strategije. “Da budem precizan, u Srbiji i drugim zemljama regiona odlučili smo da se fokusiramo na produkciju kontent platformi, da kreiramo i prilagodimo dve vrste sadržaja: brendiran – sa osnovnim ciljem da se istaknu L’Oreal make-up brendovi i njihovi ambasadori, kao i da komuniciramo lansiranje proizvoda, korak po korak tutorijale i primere sa crvenog tepiha, poput onih za naše ambasadore na Kanskom festivalu, a drugi je nebrendiran – sa idejom da se stvori SEO sadržaj (optimizovan na pretraživačima) sa lokalnim i internacionalnim poznatim ličnostima, street style primerima, najnovijim beauty trendovima”, kaže Ivanov. “Ponosan sam što možemo da predstavimo make-up.rs, kontent platformu koja je kreirana u saradnji sa agencijom Drive. Slični sajtovi su kreirani i u Bugarskoj, Hrvatskoj i Sloveniji, zajedno sa kanalima na društvenim medijima, gde se svakodnevno objavljuju sadržaji povezani sa make-up trendovima, savetima i trikovima.”

Foto: Jonathan Cole

KLIKOV I INFLUENSERI

Prema njegovim rečima, uspeh se prati preko jedinstvenih poseta, povratka posetilaca, bounce ratea, organskog saobraćaja, učešća mobilnih poseta, vremena provedenog na platformi, angažovanja na kanalima društvenih medija... "Ono što bih želeo da naglasim je da više od 75 odsto saobraćaja na srpskom sajtu dolazi od mobilnih uređaja, što je potpuno u skladu sa trendovima u SAD i Zapadnoj Evropi. Takođe, ono što je veoma važno je apsolutni broj klikova na taster "kupi" i saobraćaj koji se "seli" na sajtove naših partnera u prodajnom lancu", naglašava Ivanov.

No, i brendirani sadržaji moraju da se "bore" za pažnju korisnika. "Ključ je obezbediti sadržaj koji se lako može pronaći jednostavnom pretragom, a koji je relevantan za ciljnu grupu. Takođe, trudimo se da edukujemo i inspirišemo našu publiku pružajući video-tutorijale za različite postupke u šminkanju", smatra šef marketinga i digitala u L'Orealu. "Radimo sa najpopularnijim blogerima u regionu i ta saradnja maksimizuje doseg make-up sadržaja, odnosno čini da raste iz meseca u mesec. Isto tako, uloga influensera je da povećaju angažovanje posetilaca kada je sadržaj objavljen na njihovim stranicama – možemo videti da je broj komentara, lajkova i diskusija veći u odnosu na brendirane kanale."

Jelena Anđelić smatra da ljudi vole da čuju stavove onih za koje misle da su relevantni, oni čije mišljenje cene, oni koji su uspešni u svojim oblastima. "Mlađa populacija voli povezivanje sa blogerima, jutjuberima. Nije mnogo drugačije ni kada je reč o starijoj populaciji, to

■ "Moderni marketing je krenuo kao pripovedanje, prvi TV spot se pojavio tek 1952. Ali smo to, nekako, zaboravili. Sada se krug zatvara"

Lazar Džamić,
stručnjak za digitalni
marketing

mogu biti doktori ili neke druge ličnosti koje su relevantne iz njihove perspektive. Da li oni mogu i da odvrte publiku od sadržaja? U ovom slučaju, kod nas se to pokazalo kao zanemarljiv slučaj. Velelike zajednice, okupljene oko iste teme na različitim društvenim mrežama, izuzetno su popularne jer danas po određenim temama na Fejsbuku možete naći velike grupe koje imaju uticaj istovetan blogerima i jutjuberima. Projekat Make-up koji smo radili sa L'Orealom odličan je primer kako je dobar sadržaj ključ uspeha. Istraživanjem smo uspeali da dođemo do pravih informacija, jasno da utvrdimo šta su potrebe i interesovanja ciljnih grupa kojoj se obraćamo. Sadržajem koji se nalazi na sajtu Make-up odgovorili smo na njihove potrebe.

Osim sajta, nalazimo se i na društvenim mrežama, a sa potrošačima komuniciramo i putem njuzletera. Ne postoji jedna platforma koja donosi uspeh, već miks različitih kanala. Bitno je da sadržaj bude relevantan i da se prilagodi svakom od kanala."

ŠTA JE MAKE-UP KONTENT

Više od 84,5 odsto žena na Balkanu deli svoje make-up trikove i savete sa svojim okruženjem. One konstantno šire svoje make-up znanje, a više od 27 odsto žena to čini onlajn više od jednom dnevno (izvor: WAVE, TG). Make-up kontent platforma je projekat podržan od strane brenda L'Oreal Paris. Glavni cilj ovog projekta je edukacija i upoznavanje žena iz

regiona sa najnovijim make-up trendovima, savetima i trikovima uz kreiranje jake lične i emotivne konekcije sa brendom. Make-up je prepoznat od strane svoje zajednice kao platforma koja pruža relevantne informacije i znanje za svoju ciljnu krpu kroz različite tipove sadržaja koji se komuniciraju kroz veb-sajt, Fejsbuk, Jutjub i Instagram u sve četiri zemlje: Srbija, Hrvatska, Slovenija, Bugarska.

Različiti tipovi sadržaja nalaze put do različite i diversifikovane ciljne grupe koju čine žene u sve četiri zemlje uzrasta od 18 do 34 godine. Ovaj regionalni kontent projekat je za skoro godinu dana postao make-up platforma od poverenja u okvirima svoje ciljnih grupa, što pokazuje i saradnja sa vodećim medijskim kućama i uticajnim blogerima iz make-up industrije. Ove saradnje su omogućile rast naše make-up zajednice, kao i maksimalni doseg našeg sadržaja koji obuhvata članke o najnovijim make-up trendovima, savetima i trikovima, how to tutorijale i sadržaj kreiran od vodećih make-up blogera u regionu.

Kontent, kao jedan od najuticajnijih marketinških alata današnjice je pokazao da je make-up ciljna grupa pronašla portal kome veruje i gde može mnogo da nauči. O tome govori i činjenica da je najčitanija vrsta kontenta ona u kom naše čitateljke mogu da nauče kako da samostalno reše neke od make-up problema ili nedoumica. Saradnja je ostvarena i sa vodećim blogerkama iz regiona koje su već prepoznate od strane L'Oreala kao influenseri koji reflektuju vrednosti brenda. Blogerke dele svoja iskustva, savete i trikove sa našim čitaocima edukujući ih na taj način o najnovijim make-up trendovima. Za samo godinu dana postojanja, make-up portal je postao brend od poverenja, mesto gde dame traže svoju make-up inspiraciju i rešenje za svoj make-up problem. L'Oreal brend postaje prvi izbor ciljnih grupa kao inspiracija i pomoć za svaku make-up priliku. Od početka projekta objavljeno je više od 1200 tekstova na sva četiri sajta. U prvih šest meseci projekat je dostigao preko 400.000 poseta, milion pregledanih strana i preko 20.000.000 impresija.

BILJANA VASIĆ

Tačka susreta severa i juga

“Veoma su me impresionirali brojni projekti koje sam video, a koje su pokrenule agencije koje posluju u okviru I&F McCann Grupe”, kaže direktor Skandinavian Dizajn grupe Hans Martin Megard

Često se kaže da je Srbija tačka susreta Istoka i Zapada, “zapad istoku, a istok zapadu”. U kreativnoj industriji, stvari stoje potpuno drugačije. I&F McCann Grupa, čije je sedište u Beogradu, a osnivač Srđan Šaper, preuzela je grupu nordijskih agencija i time kreativno ujedinila evropski sever i jug. “To je bila moja odluka koju su mnogi osporavali, uz opasku da ne poznamo taj region i to tržište. Ta ponuda je nama došla iz agencijske mreže kojoj pripadamo, McCann Worldgroup, koja je u vlasništvu IPG holding kompanije i koja je prepoznala potencijal da proširimo naše poslovanje na nordijski region”, kaže Šaper za “Vreme”.

Trebalo je zato probuditi sile sinergije u dva potpuno različita sistema, mentaliteta, kreativne energije. Zato su se nordijski kreativni stručnjaci uputili u Beograd, gde su proveli dva dana u razgovoru sa svojim srpskim domaćinima. Od kuće su poneli veliku želju da se upoznaju sa kolegama iz ovog dela Evrope. “Veoma sam zainteresovana da čujem najbolje primere toga šta je ovde urađeno, da čujem priču o uspehu kompanije iz koje može mnogo da se nauči o tome kako se radi i postavlja posao ovde. Zainteresovana sam da otkrijem strategije koje stoje iza uspeha, ali i da upoznam ljude – jer su, na kraju krajeva, ljudi najvažniji”, kaže Mari Šnel Karlen, direktorka McCann Stockholm.

Nordijski kreativci u Beograd su stigli taman na vreme da zaključie sjajnu godinu I&F McCann Grupe. Nagrade osvojene na festivalima Golden Drum, Kaktus za najbolju nacionalnu i regionalnu agenciju i najviše radova na reviji najboljih regionalnih kampanja BalCannes u Rovinju samo su deo dvadesetogodišnjeg uspešnog poslovanja. Iako su ljudi sa ovih prostora skloni da potcenjuju sopstveni region i odsustvo povezanosti, kreativna industrija pokazuje da se povezanost odavde može i – izvoziti. Direktor Skandinavijan Dizajn grupe Hans Martin Megard upravo to i očekuje: “Čini se da su ovdašnje agencije veoma dobro organizovane

EVROPA U MALOM:
Srđan Šaper, osnivač I&F McCann Grupe, sa kolegama iz Skandinavije

grupa sa dobrim poslovnim procesima i dobrim sistemom za saradnju između zemalja. Mnoge agencije širom ovog dela Evrope jesu istaknuti lideri na svojim tržištima. Mi u nordijskom regionu to još nismo. Veoma su me impresionirali brojni projekti koje sam video, a koje su pokrenule agencije koje posluju u okviru I&F McCann Grupe. Izgleda da postoji istinski osećaj za preduzetništvo i optimizam na Balkanu, posebno kod mlađe generacije.”

Ali nisu Nordijci samo povezivanje poneli iz Beograda. Kompanija Drive, mlađa ali već uspešna agencija iz okrilja I&F McCann Grupe, čiji je fokus na onom najsavremenijem – digitalnom marketingu i kreativnosti, oduševila je goste sa severa koji tvrde da je naš region i u tome ispred njih. “Mnogo radimo na tome da izgradimo brend i iznutra i spolja, da stvorimo posebnu kulturu u organizaciji da bi se brend bolje isporučio korisnicima. Radujem se radu sa velikom grupom koja ima velika znanja i resurse, pre svega u digitalnom svetu kroz agenciju Drive”, ne krije zadovoljstvo Megard, čije reči imaju još i veću težinu kada se zna da je za dvadeset godina karijere radio u Dubaiju, Londonu i Hamburgu, a sada je novitete prepoznao u srpskoj prestonici i ovdašnjoj agenciji.

Sinergija severa i juga podrazumeva da ideje putuju i u drugom pravcu. “Nama je zanimljivo kako se radi u Danskoj, probaćemo da ideju McCann Health, specijalizovanu za integrisanu komunikaciju u zdravstvu, implementiramo u celoj Jugoistočnoj Evropi. Tako nešto ne postoji u ovom regionu”, zadovoljna je novim idejama Tijana Škorić Tomić, izvršna direktorka I&F McCann Grupe.

Zato je posle ovog sastanka i razmene ideja jasnije i kuda bi lider u kreativnoj industriji koji sada posluje na 12 tržišta sa više od 58 miliona ljudi, mogao dalje da se zaputi. “Problemi koji se javljaju kod nas slični su onima koji se javljaju u svim delovima sveta i to je ono što je meni interesantno. Drago mi je i da vidim da je nivo razvijenosti ljudi koji se bave kreativom kod nas zapravo na manje-više istom nivou kao u bilo kojoj evropskoj zemlji. Tako da mislim da će naša strategija razvoja firme biti da nađemo najbolje ljude i da ih stavimo na mesta koja su za nas interesantna odakle god da su – bilo iz Srbije, Norveške ili Švedske”, najavljuje svoje dalje poslovne planove osnivač I&F McCann Grupe Srđan Šaper.

“Tema za sledeći sastanak u Stokholmu koju sam predložila je – koje nam je sledeće tržište koje nam je interesantno, pored ovog na kome se nalazimo. Mislim da će nam fokus biti izlazak na neko novo tržište na kome nismo prisutni, što je ujedno i izazov koji će nam dati nov kvalitet kroz još raznovrsnija znanja”, dodaje Škorić Tomić.

A upravo kvalitet kroz raznovrsnost znanja ključna je korist od ove sinergije. “Pored naših kolega, najveći dobitnici su naši partneri, bilo da su u Beogradu, u našem regionu ili na severu Evrope. Kada ljudi povežu svoju kreativnost i znanje, oni doznaju mnogo novih stvari i u stanju su da te stvari povežu na nove načine, a taj višak znanja ili inspiracije uvek koristi našim klijentima”, kaže Srđan Šaper, uz poruku da klijenti sada znaju da, kada sarađuju sa I&F McCann Grupom, ostaju u sigurnim rukama.

Izvoz u fokusu

Ko su najveći neto izvoznici i šta bi moglo da preokrene trgovinski i platni bilans zemlje

Početkom decembra, Biznis info grupa (BIG) predstavila je istraživanje "100 najvećih 100 najboljih 2008–2015" o najuspešnijim i najvećim kompanijama Srbije u tom periodu. Prema podacima ovog istraživanja, ubedljivo najviše kompanija sa najvećim prihodima nalazi se u trgovini – njih 40, dok je prerađivačka industrija na drugom mestu sa 36 kompanija; svi ostali sektori (saobraćaj i skladištenje, snabdevanje električnom energijom, rudarstvo, informisanje i komunikacije, građevinarstvo...) učestvuju sa ukupno 24 kompanije u najvećih sto. Cilj istraživanja bio je identifikovanje i analiza preduzeća koja su, uprkos ekonomskoj krizi i nepovoljnom privrednom ambijentu, uspeła da ostvare rast, a rezultati su dobijeni na osnovu podataka APR-a i Uprave carina.

Kako u publikaciji Biznis info grupe piše prof. dr Zoran Jeremić, autor istraživanja, "nakon svetske ekonomske krize izvozna konkurentnost zemalja i kompanija koje u njima posluju nametnula se kao centralna tema u svetskoj ekonomiji". Prema njegovim rečima, privredni rast je jedino moguć ako se bude zasnivao na izvozno orijentisanoj proizvodnji. "Fokus ekonomske politike u Srbiji kao zemlji sa siromašnim tržištem morao bi biti na izvozu i stvaranju povoljnijih uslova za razvoj preduzeća izvoznika. Time bi se dao doprinos i u kreiranju ekonomske politike, odnosno izvozne strategije zemlje da pronade svoje optimalne prostore za izvozni rast, odnosno da identifikuje oblasti u kojima ima relativne komparativne prednosti uz promenu izvozne strukture ka proizvodima koji imaju višu dodatu vrednost. Srbija, dakle, treba da utvrdi gde je njen 'product space' i da na bazi toga kreira kvalitetnu industrijsku strategiju", piše prof. dr Jeremić.

Pomenuta prerađivačka industrija je generisala više od četvrtine ukupnih poslovnih prihoda u grupaciji 100 najbolje plasiranih kompanija – blizu 600 milijardi dinara poslovnih prihoda u periodu 2008–2015, od ukupno 2225 milijardi.

U ovom sektoru posluju i najveći domaći izvoznici, među kojima se posebno izdvaja prehrambeno-prerađivačka industrija zbog neto efekta i pozitivnog uticaja na trgovinski i platni bilans zemlje. Prerađivači poljoprivrednih proizvoda koji izvoz baziraju na kvalitetnim domaćim sirovinama veoma su značajni u ovoj priči, prema mišljenju prof. dr Jeremića, jer menjaju strukturu izvoza – od izvoza poljoprivrednih sirovina ka izvozu viših faza prerade. "Ujedno, prehrambeno-prerađivački sektor ima i nekoliko prednosti u odnosu na druge sektore sa stanovišta izvoza: za razliku od nekih industrija koje su zasnovane na velikom učešću uvoznih komponenti, ovde je to učešće relativno nisko, pa bi prerađivači trebalo da budu i veliki neto izvoznici, što ima veliki značaj za trgovinski i platni bilans zemlje."

Prema rezultatima pomenutog istraživanja za 2015. godinu, a na osnovu podataka Uprave carina, vodeći na listi najvećih neto izvoznika su Fijat Srbija i HIP Petrohemija sa 360, odnosno 126 miliona evra neto izvoza u 2015. Viktorija grupa je, sa svojim kompanijama Sojaprotein i Viktorijaoil, treći neto izvoznik Srbije, a prvoplasirana je u prehrambeno-prerađivačkom sektoru. Pojedinačno, Sojaprotein i Viktorijaoil se nalaze na 6. i 7. mestu liste, a neto izvoz samo ove dve članice Grupe iznosio je 120 miliona evra prošle

godine. Slede Jugoimport SDPR sa 97 miliona evra neto izvoza i LBK Livnica Kinda i Jura korporacija sa po 61 milion.

Neto izvoznici mogu znatno da doprinesu promeni privredne strukture i smanjenju trgovinskog deficita, a kako navodi prof. dr Jeremić, dobar primer za to su upravo grupacije prerađivača poljoprivrednih proizvoda. U istraživanju se dodaje da Srbija ne može preokrenuti negativne trendove ukoliko se uporedo sa fiskalnom konsolidacijom i poboljšanjem uslova poslovanja ne bude kreirala i sprovedila kvalitetna izvozna strategija.

Prema rečima Vladimira Čupića, izvršnog i finansijskog direktora Viktorija grupe, ova kompanija je godinama unazad među najvećim izvoznicima i neto izvoznicima u Srbiji. "Mi domaću soju i suncokret prerađujemo u proizvode viših faza prerade koje plasiramo na domaćem i inostranom tržištu. Izvozimo u više od 50 zemalja širom sveta sa Evropskom unijom kao centralnim izvoznim tržištem, dok je uvoz naše kompanije minimalan. Naši proizvodi su u svetu vrlo prepoznatljivi po kvalitetu koji se prati od njive do finalnog proizvoda. U jakoj globalnoj konkurenciji fokusirani smo i na postizanje i održavanje cenovne konkurentnosti, što je konstantan izazov imajući u vidu volatilitnost svetskog tržišta poljoprivrednih roba", kaže Čupić. ¶

R. V.

Utjehu, dajte im utjehu

“Utjehu, dajte mi utjehu” zavapio je rani Š. Šaulić krajem šezdesetih: zbog duše slomljene, zbog rane na srcu obratio se široj javnosti, isto to čine neutešnici danas, jedni zbog ukradenog jezika, drugi zbog prirodnog podraštaja

Ko god danas ima neki gorki neizdrž, a ne snima ploče, tu mu je “Politika”, samo što žalba ne može biti na primer za mlados, unapred obeleženu žigom prolaznosti, nego se ima oplakati nešto uzvišeno, što će reći srpsko.

U autorskoj pesmi je reč o preljubi, pojavi ocrnjenoj i u Bibliji i u pozit. pravu, ali opet u neku ruku i privatnoj, najpre intimnoj, pa tek onda društvenoj (ako se stvar obelodani i štaviše raščuže), doklen u listu najstarijem utjeha se traži iz razloga koji nisu sitnosopstvenički, dapače, i tužbeni postupak, da ga tako nazovem, okrenut je naglavačke: dok mladi pevač traži od čovečanstva (ili barem od njegovog dela koji nema jezičku barijeru) da mu se ovo kako god zna nađe u njegovom inokosnom košmaru, dobrovoljci u “Politici” polaze od onoga što je vascelom našem rodu večno i sveto. I kao što je svetski bol svojevremeno pritiskao pesnike, tako srpski bol nalazi savesne i dalekovide pojedince: vidimo mi ko srpskom jeziku radi o glavi; vidimo mi naše dobrojutro, po svemu što smo vekovima zidali, malterisali, krečili i molovali, šepuriće se i uknjižiće se neko ko zaceo neće biti Srbin.

Mislio sam da su i vrhuška “Politike” i Ministarstvo koje rasipa pare na isterivanje duhova digli ruke od zaštite srpskog jezika, ukazao sam, hiljaditi put, da je borba za opstanak jezika nepotrebna, nesvrishodna i nemoguća, sve i da je finansira UNESCO, ne вреди, jednom kad se raja digne na ustanak, nema natrag! Pretpostavljam da “Politika” saradnicima ne mora ni da plaća, te bi mogla iz jezičkog NOP-a da ispliva sa izvesnom dobiti; jezikobranitelji (eto, imamo i mi svoje branitelje! mogli bi da spreče koncert nekog iz Hrvatske ili Bosne, jer će na bini biti prodavana kradena roba tj. srpski jezik) iskreno veruju da su nam bivša braća okrnjila jezičku supstancu: odlaziš iz Jugoslavije, idi, začepi gubicu i čuti u svojoj državi dok tamo ne izmislite svoj vlastiti jezik, koji nikakve veze ne sme imati sa srpskim, jer ste mu, kao i Jugoslaviji, okrenuli leđa!

Ne. Verolomnici su učinili onako kako je njima zgodnije, uzeli su srpski jezik, promenili mu prelepo i prečisto ime u hrvatski, bošnjački, pa na kraju i u crnogorski. Ali ih je lingvista Aničić (u dalj. tekstu: Anićije) pohvatao na delu: svi ste uzeli srpsku gramatiku! Srbi su vam dosadni, nepotrebni, nekima bez sumnje i mrski, ali od srpske gramatike nema bolje! Zaista, neka nam vrate našu gramatiku, dajte nam natrag našu sintaksu, naše padeže, vremena, priloge, vratite sve reči koje nisu vaši lokalni i bapski varvarizmi, pa ćete videti šta će vam ostati, šaka jada i šuplje ime: hrvatski

jezik, bošnjački jezik! Da! Dok nisu ušli u Jugoslaviju svi su ti narodi čutali i sporazumevali se pantomimom, a kad su ovladali srpskim, kad smo ih naučili da govore i da pišu, čak smo im donedavno dozvoljavali i latinicu, daleko joj lepa kuća, fino su se otcepili i sad imaju gospoda svoje vlastite jezike!

Ako Srbija ne uspe da povрати svoju gramatiku, biće to još jedno Kosovo, ništa manje od ovoga koje joj se već izmaklo. Da je pravde i istine, okolni narodi bi Srbima barem morali plaćati licencu. Proizvođač automobila ne bi mogao tek tako da ugradi rols-rojsov motor u neku šklopociju, a srpska gramatika je na izvolte svakom tuđinu. Drugo, kad bi kupio dozvolu da ugrađuje tuđ i slavan motor, fabrikant bi se na sva usta hvalio onim što ima pod haubom – kradljivci jezika i gramatike se prave ludi, kao da im je jezik od oca ostao i kao da Srbiji, Srbima i srpskom jeziku ništa živo ne duguju.

Akademik pa Kovačević ne može da prežali što će Srbi u Srbiji za sto godina postati nacionalna manjina, zaslužennyi artist prigrlio je jezik političara i novinara, radi slikovitosti izražava se u ljudskim nastambama kao mernim jedinicama, svake godine iščezne grad od pedeset hiljada duša, uskoro će nestati grad od pola miliona ljudi, šteta što nemamo baš toliki grad, pa da kaže: sa lica zemlje, sa lica srpske zemlje, nestaće bez traga Novi Sad – ali zar Srbi, dok su većina, ne bi mogli stvoriti državu u kojoj će im, i kad budu manjina, biti potaman?

Mogli bi, ali zar nije tužno kad se katastar tako burno menja, kad narod najstariji tako naglo posustane, kad se pogrbi i takoreći zbaba, džaba nam prirodne lepote, rudna bogatstva, černoze, rečni slivovi, ako nema stanovništva... Istina bog, biće nekakvog življa, to misli i akad. Kovačević, ali to zaceo neće biti Srbi!

Pa šta?!

Ne bi mi bilo pravo da nas neko iskorenjuje, ali ako se samoiskorenimo, bože moj! Priroda će tu nastaniti nova živa bića, čitava istorija šta je nego premeštanje stanovništva, prekrajanje međa, uknjižba novih stanara. U kući mojih predaka, koju još opravljam i obilazim, teško da će živeti moji potomci, ne živim već ni ja: jednog lepog dana neko će je srušiti, i neka služba će odneti šut, na gumnu gde su živela nebrojena pokolenja nas Krstinih, biće možda jedna vetrenjača, sa velikim znakom mercedesa, mada bi vetar okretao i vitla u obliku ocila, šta se tu može, ko mi je kriv, i treba li da pomenem to u pristupnoj besedi ako uđem u SANU?

Svemu je kriva želja

Foto:
Nenad
Marjanović

“Neophodno je da država zna šta je državna strategija, pa, ako nam strategija nije tekstilna proizvodnja – u redu, potrebno je da znamo da ima nešto drugo. I šta je to. Ali mislim da bez proizvodnje ne možemo da opstanemo”

Najnovija kolekcija Dragane Ognjenović pokazana je nedavno u formi performansa, a ne modne revije kako je uobičajeno. Autorka performansa je Dragana Ognjenović (scenario / režija / koreografija / izbor muzike / scenografija), učesnici su manekeni, prostor je Muzej nauke i tehnike, a naslov *Otisci / Sklapanje / Rasklapanje / Utisci* predstavlja sublimiranu priču performansa o procesu nastajanja odevnog predmeta: na dugačkom stolu, sa sedam belih velikih platna, bili su pribor i alat za crtanje, krojenje i šivenje, i iskrojeni delovi garderobe koje su performerke postavljale na svoje telo sklapajući odevnu kombinaciju. Uvod u ovu priču bilo je izvođenje Olge Đorđević na orguljama Bahove *Tokate i fuge u d-molu*, a njen kraj je bio nekoliko dana kasnije u galeriji “Zvono”, gde su izložena platna sa performansa.

Dragana Ognjenović je diplomirala slikarstvo, a modom se bavi nepunih 25 godina. Njene ženstvene kreacije elegantnih linija, najčešće crne, koje je moguće nositi svuda i stalno, česte su na inostranim renomiranim modnim pistama. Osim odeće, Dragana Ognjenović dizajnira i nakit i predmete za stan. Vlasnica je linija *D.O.*, zatim *Software Beograd*, *D.O. Home* i *Simply D.O.* Nekoliko puta je svrstavana na listu najuspešnijih žena Srbije.

“VREME”: Da li načinom na koji ste prikazali najnoviju kolekciju – u muzeju, između koncerta i izložbe – poručujete da je moda umetnost a ne komercijalna delatnost?

DRAGANA OGNJENOVIĆ: Ne, nikako. Ništa slično nisam želela da poručim. Mada, dizajn je umetnost novog vremena. Performansom sam imala nameru da pokažem proces nastajanja odevnog predmeta, njegovog osmišljavanja, i

za stvaranjem

sastavljanja njegovih delova u integralni komad. Poznato je već da je zajednički aspekt likovnog dela, muzičkog, književnog, ili bilo kod drugog, konstruisanje. Počinje se od tačaka od kojih će u nekom momentu, nakon sklapanja i rasklapanja, nastati celina. Inače, performans je deo mog posla, ali se to često ne vidi. Ne crtam samo model, već u tome istovremeno vidim i ljude koji će ga nositi, muziku i prostor u kome ću ih pokazati i publiku koja će ih gledati. Sada mi je bilo važno da pokažem da otisak odevnog predmeta odloženog na platno, što nalikuje momentu beleženja nekog trenutka u uspomeni, da mogućnost da taj trenutak postane deo našeg sećanja a možda i deo naše ličnosti, ako nam se taj utisak dopadne. Želela sam da prikažem kako otisak može postati utisak onih koji gledaju modnu kolekciju i koji ih time spaja, iako oni međusobno ne komuniciraju. Dizajn je ta nevidljiva, a prisutna komunikacija među nama. Kao što je i muzika. Slušate koncert, niste ni sa kim u publici razmenili ni reč, a komunicirate. Zato je muzika bila uvod u priču o nastajanju kolekcije.

A zašto baš Bah i orgulje?

Potpuno sam fascinirana činjenicom da u Muzeju nauke i tehnike postoje orgulje, i to orgulje koje rade. Ujedno, to je bila odlična mogućnost da se prikaže veza nastajanja dve različite umetničke forme. Želela sam da to podelim sa ostalima. To su orgulje "Kaufman", poklon rimokatoličke crkve Svetog Petra u Beogradu. A Bah zato što su ove dve njegove kompozicije primeri kontrapunkta, sjedinjavanja više glasova prema zakonima harmoničnosti, tehnike koja se koristi i u modnom dizajnu.

Svaki model, odevni predmet pokaz tokom performansa, jeste unikat. Zar ga to ne čini umetničkim delom?

Ima raznih mišljenja o tome. Ipak, moj rad nije posvećen dokazivanju svrhe mode, ovim poslom se bavim isključivo iz ljubavi. Na nivou teorije možemo možda tražiti sličnosti i razlike, kao na primer, da predmet modnog dizajna mora da se odene. A kada se obuče, dobija upotrebnu vrednost koja mu oduzima umetničku.

Autor haljine je često izuzetan umetnik, ona često košta više nego neko umetničko delo, ali se ne tretira kao umetnost. Naravno, postavlja se pitanje, da li bi ta haljina bila umetnost ako biste je okačili na zid kao što se postavlja slika. Ipak, kako god da se zvao, ovim poslom se bavim na isti način na koji se bavim slikarstvom. Za mene je to jednak izazov, poteškoća, ista velika ljubav.

Možda bi se moglo dokazivati da je moda umetnost pomoću elemenata od kojih nastaje? Crtež, na primer, osnov je svake buduće haljine, tkani nu treba dizajnirati, izmaštati ukras...

Jednostavno, stvaram i zaista ostavljam modernim kritičarima da umetnost dopunjuju novim disciplinama. Konkretno, da bih stigla do onoga što je moj umetnički cilj, crtam tehničke crteže koji ne spadaju u umetnost. Onda ulazimo u izvođenje. Pravi se konstrukcija na osnovu mog crteža, koju ja korigujem, često i mnogo puta da bismo dobili ono što je potrebno. Posle toga nastavlja krojač, pa šivač i ako je potrebno još neko zanimanje iz tog niza... a sve to vreme sam deo ovog procesa nastajanja.

Odlučili ste se da pažnju na svoje haljine privučete jednostavnom linijom i površinom. Zar nije to teži put, zar pažnju ne bi lakše privukle šljokice i šareno perje?

U konstruktivnom smislu veći je zadatak da nešto ima malo prostora za rezove i da dobije formu koja dobro stoji na ljudskom telu. Takođe, da sa nekoliko poteza objedinite i razne figure tela, i svoj ukus i ideju dizajna. Nije vam potrebna komplikovana forma da biste napravili nešto što je poželjno. Zanimaju me izazovi u kojima na neki način pobedite sebe. U ovom slučaju konkretno mislim na konstrukciju. Samim tim što oduzmete jednu ili dve linije, oduzimate sebi komforan prostor za rešavanje konstruktivnog problema, ali ne isključivo zbog vežbe već i zbog postizanja željenog oblika koji je na papiru moguć, a u trodimenzionalnom svetu teško izvodljiv. Moj prvi posao bio je za predstavu Pozorišta na Terazijama gde je zadatak bio

nacrtati i izvesti preko stotinu kostima. Potom sam radila i u drugim pozorištima, i na filmu i na televiziji. Time sam oblast kostima iscrpla u stvaralačkom smislu, tu svoju želju istražujem u pozorištu, pa kostimom u oblasti mode nemam potrebu da se bavim. Zanima me savremeno odevanje koje je u skladu sa ovim vremenom i nije opterećeno aksesoarom. A i ako je potrebno, moguće ga je dodati.

Nekako je očekivano i uobičajeno da se svetu pokazujemo našim nacionalnim, folklornim odlikama. Ni na jednoj vašoj kreaciji nema ničeg sličnog, zašto?

Mislim, zapravo sam sigurna, da je nacionalno duboko u nama i da šta god da radimo, nacionalno se u tome na neki način vidi. Globalna savremena komunikacija ne smeta nacionalnom u nama. Na primer, u Americi su znali i o našoj modi i kako se gradila, i u mom dizajnu su videli nacionalnu podlogu, koja je više metafizička nego pojava. Na mestima gde je konkurencija veća, moda se drugačije shvata, pa se i nijanse više istražuju i uočavaju.

Imam utisak da revije kod nas nisu česta pojava.

Sve su ređe. Mi nemamo produkciju za više revija. Fešn vik je ozbiljan poduhvat. U tehnološkom smislu mi ne stojimo. Mislim na industriju, opstalo je samo nekoliko porodičnih proizvodnji. Ne postoji više Niteks koji je imao zaokruženu proizvodnju, ne postoje Novitet Novi Sad, Kluz, Beko, nema fabrika u Leskovcu, Užicu, Vranju, TIZ, Beogradski pamučni kombinat, novosadski Nit je pravio postavu, u Kuli se više ne proizvode štofovi a bili su čuveni, sećate se. Ništa ne postoji. Sad imamo tkanine iz Kine, Turske, Koreje. Mi nemamo čak ni ljudsku špenadlu, konac, koristimo nemački ako hoćete dobar konac, ili turski i grčki ako imate druge ambicije. Igle, zihernadle, špenadle – apsolutno ništa nemamo naše. Ništa više nije odavde. To je tužno i to je porazno. Nacija smo koja je u rukama imala jednu od najboljih tekstilnih proizvodnji u ovom delu Evrope. Iz ugla ekonomičnosti, mesto tekstilnog radnika je jeftino radno

mesto. Moglo je to radno mesto da se organizuje i kod kuće i da bude produktivno. U svakom smislu je tužno. Ima mesta u Srbiji gde postoje samo trafike, nema industrije. A postojala je. Mene ta činjenica poražava u svakom smislu, u ljudskom pre svega. Iskreno patim za proizvodnjom. Mislim da se kod nas, a to tako nije bilo, prezentuje ideja da se do novca dođe bez profesije, bez zanata lako i brzo. Odjednom je postalo nevažno da li ste učili školu ili išli na zanat. I ne moraju to da budu velike škole. U zanatu možete da se izrazite do granica virtuoznosti i naravno da to tako i naplatite. Ali za to su potrebne godine truda. Postojalo je to. Sećam se jednog gospodina koji je radio brušenje čaša od kristala, iz ruke, bez nacrt. A to je veština za pošto-

stranog investitora i iste beneficije za domaće ulagače u proizvodnju i biznis. Takođe, potreban nam je i nacionalni stav u odnosu na domaći proizvod, kao i u odnosu na ljude koji se školuju ovde i nakon toga odu. Dakle, potrebna nam je nacionalna odluka šta je naša strategija, zatim propisi koji će je podržati i razviti u praksi.

Šta je bilo sa idejom o kreativnoj industriji?

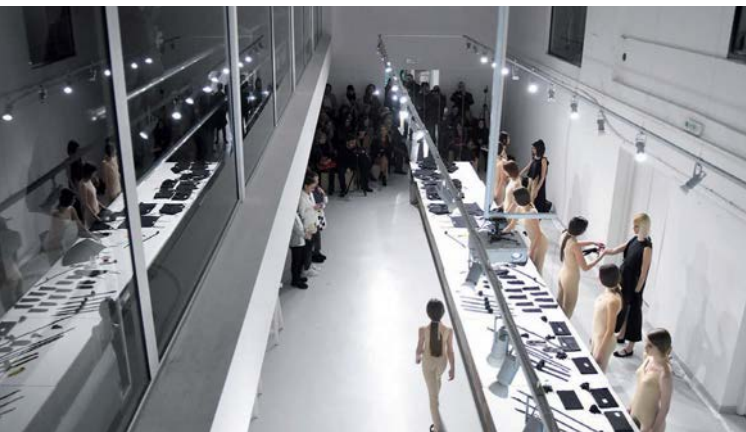
Postoji, odavno, ali mi nikako da je smestimo u naše okvire i pokrenemo. Šteta, mi smo baš ta zemlja, imamo baš ono što bi bilo potrebno za kreativnu industriju. Istovremeno, i po mom mišljenju je to najveća šteta, tolika deca se školuju pa onda odu negde napolje da traže sreću. Mislim da toga ne bi bilo da postoje strategija i

drugom, sve je bilo u redu, ali je na kraju tri meseca zakasnila sa isporukom. Ubrzo nakon toga ni tih fabrika više nije bilo. Posle sam kupila prvu industrijsku mašinu za šivenje, naravno, polovnu. U kući smo imali i običnu, "Višnju". I tako je krenulo. Jako teško, jako naporno, a sve zato što proizvodnja podrazumeva i neprestanu obuku ljudi i obavezu prema ljudima i... bolje da ne nabrajam.

Ali vi ste, uprkos tim teškoćama, širili posao. Počeli ste da kreirate nakit, počeli ste houn-dizajn...

Znate kako to izgleda? Potreban mi je sto za prodavnicu – nacrtam ga. Onda je potrebno nešto drugo, i to nacrtam...

Da, ali drugo je kad napravite samo jedan sto, a ne kad počnete da proi-

OD OTISKA DO UTISKA: Sa modne revije

vanje. To je neko ko ima oko, ruku, veštinu. To nije samo zanatlija već esteta i može da proizvede nešto što drugi nisu u stanju.

Da li sad postoji potreba za takvom industrijom, s obzirom na to da je strana odeća svuda oko nas?

Da, svakako, jedini je problem zakonska regulativa. Ako su potrebni Španiji i Švedskoj, zašto ne bi bili i nama. Svi ti brendovi su došli iz zemalja koje imaju drugačije zakone – zemlja iz koje je, na primer, došla Zara beneficirala je tekstilnu industriju. Neophodno je da država zna šta je državna strategija, pa, ako nam strategija nije tekstilna proizvodnja – u redu, potrebno je da znamo da ima nešto drugo. I šta je to. Ali mislim da bez proizvodnje ne možemo da opstanemo. Porezi su u domaćoj proizvodnji velika tema. Ako oporezujete domaći proizvod, trebalo bi imati u vidu da nije moguće da bude u istom rangu sa, na primer, proizvodom koji dolazi iz neke stabilne evropske države. Takođe, neophodna je ravnopravnost domaćeg i

dugoročno planiranje, i da smo nekako rešili taj naš generalni, ponovo, strateški problem. Pretpostavljam da kad neko dođe u poziciju da se bavi strategijom, za to nema vremena zbog tekućih problema. To je samo delimično opravdanje. Ali na taj način nikuda nećemo otići.

Počeli ste da se bavite privatnim poslom 1992. godine, znači u žiži državne krize, kad se o kapitalizmu znalo samo iz udžbenika.

U mom životu se sve desilo nekako spontano. Država se raspadala, a raspadalo se i moje zamišljanje kako ću ja raditi svoj posao. Ideja mi je bila da to bude kao u Italiji. Posao je podeljen pa, na primer, postoji modna kuća koja šije bluže, kuća koja radi samo sa svilom, koja radi trikotažu, i tako redom. Mislila sam da ću i ja ovde imati sve to na raspolaganju. Ali ovde se sve raspalo. Uspela sam da se dogovorim sa jednom fabrikom, ali se ispostavilo da je ona bila prevelika za to što je meni bilo potrebno. Pokušala sam sa

Fotografije: Marina Bugarčić

zvodite svoj dizajn šolja, tanjira... Niste se bojali gubitka? Sad baš i nije vreme za kupovinu firmirane šoljice.

Nisam mislila o tome. Da jesam, bila bih prestravljena. Svemu je kriva želja za stvaranjem. Ono što nisam uspela da uradim a želim jeste da proizvedem svoje japanke, takođe fini nakit, cipele bih volela da radim na italijanskom tehnološkom nivou. Kod nas je nestala i obućarska industrija. Tehnologija i industrija su podloge za bilo šta što želite da uradite u dizajnu. Naravno, i nekakav standard, kako biste mogli da uradite više od osnovnog. Ako se bavite osnovnim, to nije napredak. U dizajnu je potrebno da se napreduje svakog dana, da imate kondiciju i da pomerate svoje i tuđe granice. Ovde za to nemate materijalnih uslova, a ne možete ni da nabavite potrebno da biste realizovali svoju zamisao.

Naši političari često reklamiraju preduzetništvo kao rešenje za ljude koji ostanu bez posla. Da li mislite da su u pravu?

Lično to nikome ne bih savetovala. Prvi novac koji bi u tom kontekstu trebalo da se potroši, i to pre dobijanja start-apa, jeste za dobrog knjigovođu ili savetnika. Šta je sve potrebno da se otvori, na primer, bakalnica mešovite robe: od koga bi se kupovala roba, po kojoj ceni, koliki prostor je potreban, gde da se nalazi, koliko će koštati mesečno infostan i struja, radnik u prvoj i radnik u drugoj smeni, fiskalna kasa, kompjuter... i dok se sve to nabavi, mislim da je već potrošen sav novac iz start-apa. Možda bi bilo moguće otvoriti malu krojačku radnju. Za to je potrebna veština, mašina, neko ko će da bude tu pre podne i po podne, kirija i struja za minimum tri meseca dok ne krene posao. Bez svega toga, moguće je samo ući u dugove. Potreban je novac i za zatvaranje. Dakle, to što pričaju političari je samo jedan divan poziv iza koga stoji malo toga realnog.

Ali to je ipak pružena prilika, možda se nekom posreći pa uspe, kao što ste vi uspeli.

Ne mislim da sam uspela.

Da niste, ne bi vas mediji birali za najuspešniju ženu godine, vi ste drugima primer uspeha.

Hvala na tome. To samo znači da je moj entuzijazam veliki kad je uspeo da se izbori sa bolnim procesom kroz koji se prolazi. Protivnik sam mistifikacija. Zato svakom svom mladom kolegi govorim da se osloni na sebe, da to jeste velika borba, ali da ovde, istini za volju i na drugim mestima, drugačije ne može. Nije u pitanju samo konkurencija nego pre svega egzistencija. Mislim da je jednostavnije da sa znanjem koje su stekli odu u neku stabilnu zemlju da tamo to što su naučili upotrebe i da budu adekvatno nagrađeni. Jer, ovde gube vreme, životno, dragoceno vreme.

Zašto vi niste otišli?

Pre svega slučaj... I, verovatno, zbog toga što volim ovo mesto. Ali, pre ostalog, izabrala sam da ću biti tu. A onda, životne, privatne okolnosti su, takođe, bile takve. Moja prvobitna ideja je bila da sa ovog mesta kroz proizvod komuniciram. I to proizvodom sa oznakom *made in Serbia*. Ipak, mi i dalje nismo član Evropske unije, mi smo vam Evrope, van Amerike. I van trgovinskih i proizvodnih standarda. Komunicirati proizvodom nije isto što i idejom.

SONJA ĆIRIĆ

Foto: Luka Knežević – Strika

Protest

Magacin u opasnosti

Da li će nezavisna kulturna umetnička scena Srbije ostati bez svoje kuće?

Dok Vlada Srbije ustupa korištenje zgrade Geozavoda u beogradskoj Savamali privatnoj firmi na 30 godina? Nekoliko desetina metara dalje od pomenute zgrade, nezavisni umjetnici se bore da ne budu istjerani iz "Magacina u Kraljevića Marka", prostorija koje im je prije skoro deceniju Grad namijenio da u njima rade.

Zahtev za iseljenje im je poslao formalni vlasnik ovog prostora, Dom omladine Beograda, zato što zbog nedostatka kadrova i adekvatnih tehničkih i bezbjednosnih resursa nije u mogućnosti da obezbjedi kvalitetno odvijanje programa: "O tome smo zvaničnim putem obavestili naše programske partnere u Magacinu, detaljno obrazložili sve gorenavedeno i zatražili od njih da u primerenom roku od 15 dana oslobode ovaj prostor od stvari i lica kako bismo mogli da obavimo primopredaju i vratimo ovaj prostor nadležnom organu Grada", navodi Dom omladine u saopštenju. U svetlu činjenice rušenja po Savamali, prirodno je što se sumnja da iza ovog objašnjenja postoje drugi razlozi.

Nezavisna kulturno-umjetnička scena je u ovom prostoru od 2007. godine, kad im je dat na korišćenje tada napušteni magacinski prostor izdavačke kuće Nolit. Trenutno po principu "otvorenog kalendara" koristi ga više od 60 umjetničkih organizacija, a u njemu je tokom ove godine održano više od 1000 događaja (predstava, performansa, tribina,

filmskih projekcija...), u prosijeku tri dnevno. Mnogi događaji uspješni i van zemlje, poput nacionalnog nastupa Srbije na Praškom kvadrjlanu, pripremani su upravo u "Magacinu". Iako se sigurno pretpostavlja, naglasimo da su do svih postignuća umjetnici došli praktično bez budžeta i bez zaposlenih.

Kako bi skrenuli pažnju javnosti na problem, asocijacija Nezavisna kulturna scena Srbije (NKSS) organizovala je ovog ponedjeljka cjelodnevni program pod parolom "Sačuvajmo Magacin" rekavši da se borba za otvoreni i dostupan prostor za nekomercijalnu, istraživačku, eksperimentalnu, kritičku kulturnu produkciju nastavlja.

Nekako baš u vrijeme programa, gradske vlasti su poručile umjetnicima da ne moraju još da se sele i da, iako će "Magacin" formalno otići u ruke Sekretarijata za imovinsko pravne poslove, oni moći da nastave da rade na istom mjestu. Predsjednik Upravnog odbora NKSS-a Radomir Lazović reko je za "Vreme" da im nije bitno da li će prostor biti u formalnoj nadležnosti Grada ili DOB-a, već da im je važno da se nastavi sa neometanim radom nezavisne scene. Čeka se na zakonsko rješenje problema kao i na garancije nadležnih da organizacije i umjetnici nezavisne scene neće biti u stalnoj neizvjesnosti da li će ovde gde oni sada rade zateći kafić ili porušeni prostor.

JOVANA PREŠIĆ

Gde ste danas

Foto: Predrag Mitić

Institucije koje se bave kulturom za mlade trebalo bi da se umreže i agresivnije rade svoj posao, inače ni veliki festivali i produkcije vrlo brzo neće imati publiku – poručuju iz Dadova, na osnovu svog skoro šezdesetogodišnjeg iskustva

Gužva, rad, aplauzi u Dadovu ove zime. Najnovija predstava *Nasilje* Dimitrija Kokanova u režiji Kana Mladenovića, priča o samoubistvu dečaka Alekse Jankovića zbog višegodišnjeg vršnjačkog nasilja, rasprodata je do kraja meseca; predstavu koja joj je prethodila, *Krofne, ljubav i još ponešto*, Tijane Grumić u režiji Tijane Vasić o devojčici bolesnoj od raka, za mesec dana videlo je više od 2000 gledalaca; dan pozorišta 27. decembar biće proslavljen premijerom dokumentarnog filma *Garavi sokak* u režiji Vladana Đurkovića i premijerom predstave *Triptih za tinejdžera* Strahinje Madžarevića u režiji Tijane Vasić, Juga Đorđevića i Aleksandra Markovića.

Dadov će tog dana napuniti 58 godina. Moglo bi se reći da je triput stariji i od svojih članova i od svoje publike. Dadov je omladinsko pozorište sa repertoarom kakav vole mladi i koji kreiraju mladi, od kojih mnogi postanu poznati, glumci, reditelji i dramski pisci. Zašto po ko zna koji put ne pomenuti (možda ipak neko ne zna) da su iz Dadova potekli izuzetni glumci Miloš Žutić, Svetlana Bojković, Predrag Ejduš, Jelisaveta Seka Sablić, Feđa Stojanović, Mirjana Karanović, Dara Džokić, Miloš Samolov, Srđan Karanović, Nenad Stojmenović, Goran Jevtić... Upravo je o tome, o Dadovu kao mestu stvaranja umetnika, pomenuti dokumentarni film *Garavi sokak* u režiji Vladana Đurkovića, umetničkog direktora ovog pozorišta. To je priča o generaciji koja je 2005. godine realizovala istoimenu predstavu po tekstu

Mike Antića a u režiji Radovana Kneževića. Reditelj filma Vladan Đurković objašnjava da su "čak 70 odsto mladih koji su učestvovali u toj predstavi sada glumci, reditelji i producenti. To je najveći procenat ostvarenih profesionalaca iz nekog projekta Dadova. Među njima su glumci Miloš Biković, Tamara Dragičević, Milan Marić, Milena Živanović, Nikola Jovanović, Miloš Lazić, Anja Orelj, Milica Gojković, producenti Ivana Balać, Marija Manojlović, rediteljka Jovana Tomić. Ja sam tada, kao gimnazijalac, bio asistent reditelja." Osim o tom vremenu, kaže Vladan Đurković, "film pokazuje i šta je usledilo posle toga, kako je ta predstava uticala na živote njenih učesnika, pokazuje surovost okolnosti u kojima iz jedne ravnoopravno udobne situacije tinejdžera koji želi da se bavi glumom, prvih aplauza, očajničke žudnje da upiše fakultet, i iluzije da je time sve rešeno, može da se dogodi da posla nema za sve, čak i da već kao glumac sa nagradama odustane od karijere. Pitanja na kraju: gde ste danas, da li ste se tome nadali, a šta posle, posebna su vrednost filma." Sve je puno sećanja i ličnih priča. Đurković izdvaja priču Radovana Kneževića, reditelja predstave a sada profesora Fakulteta dramskih umetnosti: "U predstavu je krenuo tako što je video Milenu Živanović, sada glumicu Pozorišta na Terazijama, kako peva i recituje. On je doveo i Miloša Bikovića kada smo već počeli probe, a Miloš je tek došao u Dadov. Rekao je – dolazi vam Miloš Biković, pravi bik u glumi."

Film će konkurisati na festivale kratkog dokumentarnog filma kako bi promovisao omladinsku kulturu koja je, po sudu Vladana Đurkovića, u velikom škripcu. "Društvo se uglavnom bavi takozvanom visokom kulturom. Kad otvorite novine, prevlađuju vesti o bitnim, velikim festivalima i produkcijama. Imam utisak da su oni prilično nepristupačni mladim ljudima, da se obraćaju već formiranoj publici, uskom krugu ljudi. Malo je realnih mogućnosti i prostora u institucijama i medijima da se mlad čovek, srednjoškolac koji ima želju da se pronađe u svetu, uključi u kulturu. Za nje ga kultura u ovoj zemlji gotovo da ne postoji, a to je uglavnom period života kada mu je najpotrebnija. Sve institucije koje se bave kulturom za mlade trebalo bi da se umreže i agresivnije rade svoj posao inače ni veliki festivali i produkcije vrlo brzo neće imati publiku."

Nekada je Dadov bio vodeći na amaterskoj sceni – veliki uspeh na Svetskom festivalu amaterskih pozorišta u Monte Karlu 1965. godine, po mišljenju istoričara srpske kulture, spada u najveće domete našeg amaterizma. Kao omladinski teatar, Dadov više ne pripada ni amaterskoj sceni, a nije dorastao ni za veliko Sterijino pozorje – nema festivala čije bi propozicije mogao da ispuni. Ni da raširi svoje ideje, naglašava Đurković, kroz predstave o onome u čemu može da se prepozna svaka mlada osoba i o onome što nas se sve ovde tiče.

IVANA STUPAR

U kovitlacu nasilja

Elena Ferante, *Moja genijalna prijateljica*, Beograd, Booka 2016, prevod Mirjana Ognjanović

Lako je razumeti zbog čega je prva knjiga "napuljskog ciklusa" Elene Ferante privukla toliko pažnje. Priča o prijateljstvu dve devojčice u napuljskom predgrađu krajem pedesetih godina prošloga veka, ispričana je suvereno, jezikom bogatim i prozirnim, uz čitavu povorku likova i kanonadu dinamičnih epizoda. S druge strane razumljivo je i zbog čega će iskusniji čitalac da oseti izvesno razočaranje drugim delom romana: Ferante, jednostavno, nije uspeła da održi zapanjujuću gustinu izraza s početka teksta. Ume to da se dogodi. *Parfem* Patrika Ziskinda, recimo, posle genijalnog početka najbolje je baciti u kantu za smeće. Ovde to nije slučaj. Pad je relativno blag, a motivi ne presahnjuju. U stvari, priča o ovoj knjizi počinje na mestu razočaranja.

Nije dovoljno podsetiti na slavnu opasku o tome da su sve priče već ispričane i da se računa jedino način na koji se priča priča. Na formalnom planu Elena Ferante ne izlazi izvan realističkog obrasca, a njena se knjiga odvija pravolinijski, po redu događaja. Dve desetogodišnje devojčice, inteligentne i odlučne, odrastaju u siromaštvu, u kovitlacu nasilja što ga siromaštvo čini brutalnijim i ogoljenijim. Drže se zajedno kako bi se našle jedna drugoj kada ih, po izlasku iz škole, kamenuje grupa dečaka, kada osvajaju podrum ozloglašenog lokalnog zeleniša, kada se suočavaju sa okrutnošću svojih roditelja, sa strogom učiteljicom i podmuklim školskim društvom, sa svetom knjiga i željom za bekstvom, da bi se to prijateljstvo nastavilo i kroz mladost u smenjivanju podrške i rivaliteta, u

nametanju i ljubavi, u lomljenju roditeljske skučenosti, u otkrivanju klasnih razlika i svetova za koje nisu ni slutile da postoje, u susretu s prvim seksualnim iskustvima, u neprestanoj borbi da prežive tu lepljivu smesu nasilja, primitivizma, bede i gluposti, taj beznadežni svet zatvoren u sebe samog, sve do očajničkog trzaja da, po svaku cenu, izađu iz njega. Ali ispod svega toga postoji nešto temeljnije, važnije, prodornije. Priča koja se na osnovnoj ravni ne razlikuje od onoga što, verujemo, već znamo o uzavrelom mediteranskom životu, zapravo radi upravo suprotno od onoga sa čim smo se do sada susretali u italijanskoj literaturi, a naročito italijanskom filmu. Od prve do poslednje stranice prisustvujemo piru nasilja. Muškarci kratkih fitilja, iscrpljeni svakodnevnim rmbaćenjem, urlaju na svoju decu i na svoje žene, ili ih, kad se umore od "argumentacije", jednostavno tuku. Otac će, u nastupu besa, jednu od junakinja da izbací kroz prozor i ona će da slomi ruku. Žene, ispijene bedom i mukotrpnim radom, urlaju na decu ili jedna na drugu, a njihova mržnja otrovnija je od muških eksplozija nemoći. Deca, zahvaćena nasiljem od rođenja, od prvih se koraka uče kako da uzvrate i povrede. Od prve do poslednje stranice utopljeni smo u bedu napuljskog predgrađa iz koje se ne rađa ništa dostojno življenja. Svaka je stranica, uprkos lakoći izraza, nađubrena strahom, mržnjom, neizvesnošću, beznađem. Predah je izuzetak. Ljubav je teško razlučiti od uzavrele strasti. Strast je teško razlučiti od uzavrele mržnje. Interes je najsnažniji motiv koji krši sve pred

sobom. Roditelji izdaju svoju decu zbog televizora, braća se odriču sestara zbog sitnog čara, ljubav se prokazuje kao puka iluzija, a oni imućniji beskrupulozno kupuju sve do čega im je stalo, računajući i duše. O tome piše Elena Ferante svojim elegantnim stilom, svojim gotovo nepristojno lepim rečenicama. Ona razgrađuje jednu sliku i demitologizuje svet koji je, zahvaljujući velikim piscima i velikim režiserima, do nas stigao ublažen i našminkan.

Ispod ovih brutalnosti, međutim, postoji još jedna, u književnom smislu možda i najvažnija ravan. Ne samo da Ferante razgrađuje mitologizovanu sliku napolitanskog sveta, već ona dekonstruiše i ono što bi se, u najširem smislu, moglo nazvati ženskim pismom. Iako su glavne junakinje devojčice, potom mlade žene, autorka ni u jednom trenutku ne pada u psihologiju – premda su likovi besprekorno psihološki izvedeni – i njihove postupke ne objašnjava motivima izvučenim iz neke tamne unutrašnjosti psihe, ženskog bića, ili već slične (muške) koještarije. Ona odbija da spas za svoje junakinje potraži u nedodirljivoj unutrašnjosti skrivenoj od odvratnog sveta, jer ta unutrašnjost ne vredi ni pišljiva u boba u zverinjaku sastruganih osećanja. Izvanredna je ta sposobnost Elene Ferante da, odbijajući svako neknjiževno objašnjenje, motive izvuče iz logike samog događanja, da režime vidljivosti i izrecivosti sklopi isključivo majstorstvom jezika, bez ikakve ambicije da svoje junakinje, ili bilo koga, spasava od njih samih. Zato ovu knjigu vredi čitati.

IVAN MILENKOVIĆ

ДОРБОЛ РЛАТЗ и издавачка кућа **ЛАГУНА** позивају вас на промоцију књиге **КИБИЦИФЕНСТЕР** Душана Петричића и изложбу његових карикатура, у среду, **21. децембра 2016. у 18:30 часова**. Аутор ће потписивати примерке књиге, а присутни **Светислав Басара, Милан Булибрк** и **Драгољуб Жарковић** имаће шта да кажу о аутору и предмету његових интересовања.

ДОРБОЛ РЛАТЗ,
Добрачина 59
Београд,

ДОРБОЛ РЛАТЗ

Laguna
www.laguna.rs

Antidiva

**U novoj izvedbi kamerne opere
Anais Nin Luja Andrisena potpuna
nagost na sceni biva sasvim
zasenjena sveprisutnošću glasa**

Iz Amsterdama za "Vreme"

Credits: Martina Simkovicova / Muziekgebouw aan't IJ

Nemoguće je zaboraviti prvi susret sa operom *Rosa, smrt kompozitora* (1994) Luja Andrisena i Pitera Grinaveja, dvojcem koji je dao neka od najupečatljivijih savremenih operских dela. Uverljiva priča o zaveri protiv kompozitora, i operско oslikavanje lika i dela jednog od proganjanijih, izmišljenog Urugvajca Huana Manuela de Rose, koji je navodno pisao muziku za kaubojске filmove. Ipak, najupečatljivija figura te operске zavere je antidiva, Esmeralda, Rosina ljubavnica, koja je ljubomorna na kompozitorovu kobilu, jer on sa njom provodi više vremena nego sa Esmeraldom (!). Veći deo opere Esmeralda je gola na sceni, peva obojena crnim mastilom jer je ubeđena da tako više podseća na konja. Ona je istovremeno karikatura svih diva, ali i tipičnih figura koje se pojavljuju u holivudskim vesternima. Opera *Rosa* je s jedne strane reska kritika opere i njenog sveta, a sa druge Holivuda i tamošnjih stereotipa. Brojne su bile rasprave o političkoj (ne)korektnosti nakon ovog dela, netipične za operски milje.

I pre i posle Esmeralde, Andrisen je fasciniran strastvenim ženskim likovima i za operu neuobičajenim glasovima (obavezno bez vibrata), koji daju osoben pečat njegovim delima muzičkog teatra. Upoznali smo tako kroz njegove opere Vermerovu taštu Mariju Tins, suprugu Katarinu Bolnes i izmišljenog modela Saskiju (Pišući Vermeru), Danteovu Beatrice (La Commedia), monahinje Hedvigu (De Materie) i Sor Huanu (Theatre of the World). Međutim, jedan od najpitoresknijih Andrisenovih operских likova je Anais Nin, iz istoimene kamerne opere (2009–2010), koja je u petak postavljena u Muzičkoj zgradi u Amsterdamu.

Anais Nin (1903–1977), Francuskinja kubanskog porekla koja je značajan deo

života provela u Americi, ostala je upamćena po dnevničkom zapisima sa obiljem erotskih detalja. Andrisen je sastavio libreto ove operске monodrame koristeći te dnevničke, a fragmentarna monodrama je postavljena kroz optiku odnosa sa znamenitim ljubavnicima Henrijem Milerom, Antonenom Artoom i Reneom Alendijem. Međutim, fokus je ipak na Anaisinoj incestuoznoj vezi sa ocem, kompozitorom Hoakinom Ninom. Za ovu priliku je ova relativno kratka opera produžena Andrisenovom retko izvođenom kompozicijom *Odisejeve žene* (1995), koja na upečatljiv način razrađuje tematiku neobičnih glasova i muško-ženskih strasti. Partitura za četiri ženska glasa i sintisajzer je pažljivo postavljena kao predtekst operi, a prožeta je odlomcima iz dnevnika Anais Nin. Neočekivano, rezultat je skladna celina koju je rediteljka Jorinda Kesmat znalački oblikovala.

Dok se publika smešta u koncertnu salu, mecosopran Augusta Kazo (kao Anais Nin) već je na sceni. Stilizovano naga, ona je zatvorena u providnoj konstrukciji poput terarijuma na sredini scene i pomera se unutra gmižući. Govori isečke iz dnevnika koji ukazuju na večite teme muško-ženskih moći i hijerarhija. Njeno puzanje kroz providni kavez stvara nelagodu. Sama pozicija unižene i "zarobljene" žene na sceni govori više od teksta koji ona izgovara. Odisejeve žene, njih četiri, opsesivnim glasovima, čudnim vokalnim trenjima i ponavljanjima predočavaju takođe taj ženski limb, petlju iz koje se lako ne izlazi. Elektronska intervencija na jednom od glasova čini da pevanje zvuči nestvarno kao da dolazi iz tela kiborga, a ne žene. Nestvarna pesma sirena koje zavode Odiseja možda nikada nije bila maštovitije prikazana.

Prava drama ipak počinje sa partitурom Anais Nin kada Augusta Kazo, kao Nin, stupa na scenu pevajući. Njen glas je prodoran, opscen, razvratan, gotovo divlji u svom intenzitetu. Njena scenska poza takođe. Monoopera se pretvara u iščašeni kabare satkan od želja, prkosa, melanholije i besa. Sve dramske linije vode ka momentu kada Nin opisuje svoj prvi opsceni susret sa ocem. Potpuno gola, a ipak obučena do ušiju u svoj opojni glas, Augusta Caso dočarava sav bol i ludilo te veze. Andrisenova ekspresivna partitura, prodorna i kompleksna, na momente repetitivna, majstorski se poigrava sa nekim od ekspresionističkih stereotipa u muzici. Redak momenat je kada potpuna nagost na sceni biva sasvim zasenjena sveprisutnošću glasa. Na kraju se četiri Odisejeve žene (Ketrin Dal, Bauvijen van der Mir, Lisa Vilems, soprani, Petra Erisman, alt) priključuju Anais Nin na sceni, pevajući citat baskijske božićne pesme napisane u obradi "pravog" Hoakina Nina, Anaisinog oca kompozitora.

Kvazifolklorna melodija, pevana soto voce, lako mami suze onima koji imaju običaj da plaču uz dirljive filmske scene, na primer. Ta melodija je epilog koji ukazuje na podlogu svih onih manje ili više iščašenih muzičkih avantura koje Andrisen opisuje u svom *Teatru sveta*: duboku i nedokučivu melanholiju. I bez obzira na golotinju, eksplicitne scene, ljubavne izlive i upitnu političku korektnost, melanholija je zapravo jedina relevantna lupa kroz koju Andrisen posmatra svoje operске antidive, kao i ostatak sveta. "Pišemo da bismo osetili život dva puta – u trenutku, i u sećanju", kaže u jednom od svojih dnevnika Anais Nin. A to sećanje dolazi na talasu melanholije. Držim da bi se pisac ove opere sa time složio.

JELENA NOVAK

Kuhinja duše

Amira Medunjanin,
Sava centar, Beograd, 8. XII 2016.

Foto: Ivan Šepić

Napunivši reprezentativni Sava centar treći put (ulaznice 1.000–2.200d.) za manje od 3 godine (februar 2014, mart 2015), i s lakoćom trijumfujući pred sve mlađom, kompaktnijom publikom, neočekivana regionalna zvezda sa zapaženim prodorima u svet-sku muziku, Amira Medunjanin došla je s novim albumom. Posle trilinga na cenjenim, specijalizovanim etiketama Harmonia Mundi/World Village (2009. *Zumra* s harmonikašicom Merimom Ključo; 2010. *Amulette* u produkciji Bojana Z; 2013. *Silk & Stone*), najnoviji *Damar* nije samo uvozni – ima izdavača i u Srbiji, koncertnu agenciju Long Play poznatu prvenstveno po ex-YU izvođačima.

CD *Damar* sniman je u čuvenom "kućnom" studiju Pitera Gebrijela, Real World u jugozapadnoj Engleskoj. Produciravši ga zajedno, Bojan Zulfikarpašić (klavir, udaraljke) i Amira salili su prirodno, jezersko okruženje *zelene i prijatne zemlje* sa zvukom malog sastava – svirali još gitaristi Boško Jović (Sarajevo) i Ante Gelo (Zagreb), i kontrabasista Zvonimir Šestak. Ta dominantno žičana pratnja odmereno diše i ostavlja brušene komade tišine da znače koliko i muziciranje. Podseti to i na perjanice naših akustičara S vremena na vreme, pa preko unplugged-trenda s kraja XX veka i – termini se menjaju – organske muzike, u neobičnoj je, podsticajnoj ravnoteži s vokalom i interpretacijom g-đe Medunjanin, koji deluju sve prečišćenije starinski. Svedeni aranžmani i elegantna

produkcija doprinose jednostavnoj bezvremenosti ili sjevremenosti, skladu prastarog izvornog i futuristički modernog, a opet vrtećeg oko duše – kako je u prapratnom tekstu lepo objasnio književnik Aleksandar Hemon (Sarajevo–SAD). Takvo ostvarenje omogućilo je da neprimetno proleti prvi sat, s 'novim' materijalom koji prisutni već dobro poznaju.

Kao i album, koncert je otvorila gotovo programska *Pjevat ćemo šta nam srce zna* koju je baš za Amiru napisao Damir Imačević, ona druga najjača uzdanica novog sevdaha. Pletenica arhiv/IT nastavila se kroz *Vjetar ružu poljuljuje* po verziji Ede Ljubića iz Čikaga 1942. (zapis na YouTube), a posle niza tradicionala manje (iz Makedonije i Srbije, plus bosanski biser *Ah, što ćemo ljubav kriti*) ili više poznatih (*Kad ja podoh na Benbašu*, *Moj dilbere*), predstavljanje ovog izdanja odloženo (kao početak kraja koncerta) i impresivno je dovršila naslovna numera, s muzikom B. Jovića i lirikom Marije Karaule Krznarić. Tako autorstvo na pravi način uramljuje oživljeno nasleđe.

Studijska pratnja proširena je perkusionistom Amarom Češljarem i još jednim gitaristom, mladim Nikolom Stajićem, "usvojenim" na nedavnoj, prvoj Amirinoj turneji po SAD. Da ne bi sve bilo iz trougla SA–ZG–BG, Bojan i Nikola dijasporo su zaslužni što su linije razvučene do Pariza i Bostona. Opet sekstet, i ova postava omogućila je da ne sviraju svi neprestano, no trojac gitarista nudio je manje varijacija od pukog

zbira svojih stilova – Jović je klasična škola, Gelo džez, pa će verovatno vremenom doći do raslojavanja i nijansiranja. Iskorak iz sevdalinke ponovo je drsko vesela podravska *Čula jesam da se dragi ženi*, ženski nadmoćna kao i npr. *Telal viče*. Neke od ovih tačaka sada povezuju već i duža Amirina ćeretanja – ne znam ume li i voli po kuhinji, ali poređenja radi, lako stvara ugođaj kao da ste u kući čuvene kuvarice, vajka se što u njenoj trpezariji nije sve kao u elitnom restoranu, a Vi ne stižete da se nasladite đakonijama koje iznosi.

Ovacije se nisu mogle suzdržati čim je kroz vrata podzemnih voda iznenada nabujala obrada jedne od klasičnih Štulićevih balada, *Ako znaš bilo što*. Koje god da boje ona žuč u sevdahu, ovo je bez ostatka bio crni zvuk, takoreći gospel, tumačenje koje bi dirnulo svakog na svetu. (OK, jedino Džoni možda ostane nezadovoljan.) I dok žičana sazvučja – audio-inkrustacija – detaljima intoniraju fado, Amirino pevanje je soul bez ostatka, makar je površno 'častili' bluz-epitetima.

Posle silovitog izliva osećanja, zvezda večeri je *odmorila štikle* zaduživši A. Gela za dalmoški intermeco (Oliver / Gibonni, naravno), i perfektno mu zalepila prateći vokal. Od *Kafu mi draga ispeci* preskočila je i protokol da ne ide tamo-vamo, pa je bis produžio do 2 sata i četvrt, i stojećih ovacija. Jer, i kraj je bio briljantan, s dvojcem Šantićevih standarda – najpre akapela *Emina*, onda *Što te nema*. ¶

DRAGAN KREMER

Kraljica je odletela u nebo

Glasom je mogla da pošalje hiljade ljudi istovremeno u neke potpuno nove dimenzije svesti i emocija, za koje nismo ni znali da ih imamo... Zato se uz Esmin glas plakalo: nismo znali šta je to što osećamo, iz koje galaksije dolazi i šta nam radi

“Kakva je to pjesma,
što se čuje svud?
To je moja Esma,
Zbog nje ja sam lud”

(Zdravko Čolić – *Esma*,
muzika: Zdravko Čolić, tekst: Momčilo Bajagić)

Foto: AP

O djeknula je vest Balkanom i svetom: otišla je Esma. Znali smo odmah koja Esma. Nosila je dva prezimena, ali kad se to ime izgovori, a izgovara se sa strahopoštovanjem, može biti samo jedna: Esma Redžepova Teodosijevski. Odvela je Esma romsku muziku u tzv. World Music, u ceo svet. Odvela je romsku muziku, takoreći, kući, jer njenom je narodu ceo svet kuća. Slušamo ovih dana kako mediji deklarativno nabrajaju biografske podatke: rođena u Skoplju, usvojila 47 dece, poznata po humanitarnom radu, dva puta nominovana za Nobelovu nagradu za mir (nominovali su je Crveni krst Jugoslavije, a onda i Svetska zajednica Roma), nastupala po celom svetu, od Osla do Islamabada, i tako dalje, i tako dalje... Ništa od toga ne “hvata” tačno ono što je bila Esma. Ne zamerite medijima. Ima ljudi koji su tako veliki da su nestvarni, izmiču svakom opisu i komplimentu. Propuštaju da kažu da nije bila samo izvođačica, da iza sebe ima brojne kompozicije. Najpoznatija među njima je *Čaje šukarije*. Zato na početku ovog teksta stoje stihovi koje peva Zdravko Čolić, isti pevač koji je *Čaje šukarije* (u, doduše, slaboj i jadnoj obradi), 1990. otrgao od zaborava i vratio u publiku. Nije slučajno ni što je te stihove napisao Bajaga, jedan od poslednjih autora sa kojim je pevala još jedna kraljica romske muzike, Vida Pavlović. Ne verujem ja baš mnogo u ta nebesa i rajsko naselje, ali volela bih da su negde sve tri zajedno: Vida, Esma i Ljiljana Petrović Batler. I

da su Esma i Ljilja izgadile ovozemaljske nesuglasice, pa zajedno pevaju tako da nebo puca.

Jednom sam videla Esmu izbliza. Bilo je rano proleće i učestvovala je na panelu o položaju Romkinja. Stajala sam svega nekoliko metara dalje od nje. Na kraju je zapevala, bez muzičke pratnje. Stajati i slušati Esmu Redžepovu na tako maloj razdaljini, iskustvo je – nepreporučljivo. Štaviše, paranormalno, van ovoga sveta. I kad je ćutala, dovoljno je bilo samo gledati je, osećaj je kao da su vas odjednom zaposle neke sile, ali one dobre, satkane od čistog svetla i ljubavi. Od života, od kog je Esma bila veća. Tako je i pevala: silovito, snažno, obuzimajuće, ali nikako preteće. Čak i kad bi pevala najtužniju pesmu na svetu, Esmin glas je nekako u isto vreme u sebi nosio i radost i tugu. Plakali su na njenim koncertima i oni koji su razumeli o čemu peva i oni koji nisu. Ali nisu to bile suze patosa i duboke tragike, nego one neobjašnjive, kad se plače pred nestvarnošću lepote.

Kad bolje razmislim, ona stvarno nije bila od ovog sveta, prosto nije mogla da bude, sa tolikom dobrotom i lepotom koju je širila. Koliko je to srce koje voli 47 dece? Koje daje i kad nema? Koje glasom može da pošalje hiljade ljudi istovremeno u neke potpuno nove dimenzije svesti i emocija, za koje nismo ni znali da ih imamo... Zato se uz Esmin glas plakalo: nismo znali šta je to što osećamo, iz koje galaksije dolazi i šta nam radi. A osećala je dublje i više nego što ljudsko biće može. Ispričala je to u jednom davnom intervjuu za “Vreme”: “Umetnik jedno deset, petnaest godina gleda unapred neke stvari. Videla sam mnogo puta nešto što niko nije video. Šta je to? Ne znam. Vidim i za lični život. Mnogo puta vidim zemljotrese, ali ne znam gde se dešavaju. To je malo čudno. Nepogode osećam pre nego svako drugi. Tri dana pred zemljotres u Skoplju nisam mogla da spavam, bilo mi je muka, povraćala sam; zaspala sam tek kad je sve prošlo. Uostalom, i sa muzikom sam jedno dvadeset godina unapred. Stil pevanja koji sam ja imala kad sam počela da pevam drugi umetnici tek sad usvajaju.”

Nikad nisam bila na romskoj sahrani, ali su mi pričali kako to izgleda. Dok ide povorka, trubači naizmenično sviraju tužne i vesele melodije. U isto vreme oplakuju smrt i slave život onog ko je otišao. Esma nije umrla, samo je otišla. To je i sama rekla: “Mi smo samo gosti. Uopšte ne mogu da razumem te podele i granice, kad kažu – ovo je moje. Ma koje tvoje? Tvoja će biti ona večna kuća u koju ćeš otići.”

Ne verujem da se ime Esma tek slučajno rimuje sa rečju “pesma”. A opet kažem, kad mislim o Esmi, ne mogu da ne mislim o Vidi. Na vest o Esminoj smrti, prvo su mi u pamet došli Vidi ni stihovi: “Ostala je pesma ova, da se pamti jedna žena, da se peva pesma njena...”

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Lagunine knjige

Novi naslovi

Noć knjige

U petak 16. decembra, u Laguninim klubovima čitalaca i knjižarama Delfi od 17 sati do ponoći održaće se jubilarna petnaesta Noć knjige

VREME
i Laguna
preporučuju

Posle Sajma knjiga, Noć knjige je najmasovnija izdavačka manifestacija koja se organizuje u zemlji. Jubilarna, petnaesta po redu, biće održana u petak 16. decembra. Od 17 sati do ponoći, u Laguninim klubovima čitalaca i knjižarama Delfi u 26 gradova u Srbiji, ali i u Banjaluci, Tuzli, Sarajevu, Podgorici i Nikšiću, čitaoci će moći da po sniženim cenama kupe knjige najboljih stranih i domaćih pisaca i da se druže s Laguninim autorima. Popusti na Lagunina izdanja u Noći knjige biće za kupovinu jedne knjige 25 odsto, za dve knjige 30 odsto, za tri knjige 35 odsto, a za četiri i više knjiga 40 odsto. Popust na strana izdanja biće 20 odsto, a naslovi ostalih izdavača biće sniženi do 20 odsto. U Noći knjige pred čitaocima će se naći i novi Lagunini naslovi. Evo nekih od njih.

Marko Šelić Marčelo je pre četiri godine objavio knjigu *Malterego* – *Knjiga prva: Rubikova stolica*, ali je za novo izdanje načinio svojevrstni literarni rimejk, promenio njenu prvo-bitnu, gotovo dramsku formu i stvorio punokrvni roman, i to, kako je u preporuci čitaocima napisao David Albahari, „roman pun nasilja koji iskazuje prezir prema nasilju i nostalgичnu želju za rok kulturom koja se, poput nekadašnjeg novog talasa, zasnivala na ljubavi i razumevanju“. U svom novom romanu *Ravnoteža* Svetlana Slapšak govori o ženama u Beogradu koje se odupiru bezumlju nasilja i ratova devedesetih, Mirjana Bobić Mojsilović u romanu *Tvoj anđeo čuvar* donosi priču o ljubavi, ljubomori, gubitku i ponovnom osvajanju vlastitog života, a u zbirci priča *Zovem se Mama* Jelica Greganović piše o iskusejima roditeljstva. Kada je o klasicima reč, iz štampe je izašlo

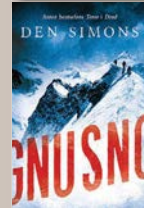
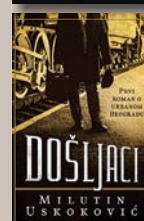
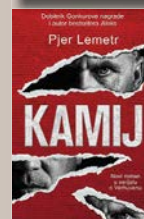
novo izdanje zbirke priča Dragoslava Mihailovića *Uhvati zvezdu padalicu*, a posle mnogo vremena pred čitaocima je i prvi roman o urbanom Beogradu, *Došljaci* Milutina Uskokovića, koji, iako objavljen daleke 1910. godine, i danas deluje neobično sveže i intrigantno.

U novopokrenutoj ediciji „Amerikana“, u kojoj se objavljuju dela koja iz različitih perspektiva osvetljavaju američki način života, vrednosti i njihov uticaj na savremeni svet, objavljen je roman Franca Kafke *Amerika*, napisan 1914. godine kao svojevrstna parodija „američkog sna“, a danas nam pruža zapanjujuće modernu i vizionarsku predstavu užurbanog masovnog društva. Od novih žanrovskih ostvarenja, izdajamo triler *Kamij* Pjera Lemetra, dobitnika Gonkurove nagrade i autora bestseler *Aleks*, s još jednim slučajem inspektora Kamija Verhuvana, zatim roman majstora horora Dena Simonsa *Gnusno* čija se radnja odigrava na putu za Mont Everest, kao i ljubavni roman španskog pisca Franeska Miraljesa *Ljubav malim slovima*, zabavna i nežna priča o prijateljstvu, samoći i ljubavi, o umeću malih radosti i književnosti koja pred rutinom svakodnevice nudi utehu i pribežište.

Među novim esejističkim naslovima nalazi se knjiga Slavoj Žižeka *Protiv dvostruke ucene* o izbeglicama, terorizmu i današnjoj Evropi, i *Iseči vremena*, zbirka tekstova, govora i intervju Vuka Draškovića od jeseni 1989. do proleća 2016. godine. Od istoriografskih izdanja, tu je kapitalna dvotomna biografija najvećeg ruskog cara *Petar Veliki – Njegov život i svet*, za koju je majstor pripovedačke istoriografije Robert K. Mesi dobio Pulicerovu nagradu, dok je Luka Mičeta svojoj seriji životopisa nemanjičkih vladara dodao knjigu *Kralj Milutin – Biografija svetog srpskog kralja*, zasnovanu na izvornoj istorijskoj građi i dosadašnjim saznanjima srpskih i stranih istoričara, sa mnoštvom detalja i sudbina iz naše srednjovekovne istorije, manje poznatih ili potpuno nepoznatih široj javnosti.

Za najmlađe, tu su novi „roman u zagonetkama“ Uroša Petrovića *Marta Smart* i *Vašar zagonetki*, slikovnica *Kakakralj* Srđana Dragojevića, reizdanja kulturnih romana *Ag i Ema* Igora Kolarova i *Hajduk u Beogradu* Gradimira Stojkovića, kao i *Drvo laži* Frensis Harding, roman koji je prošle godine dobio nagradu „Kosta“ za najbolji roman za mlade, a njenoj autorki doneo titulu dostojne naslednice Filipa Pulmana.

Dakle, za svakog ponešto. Svratite.

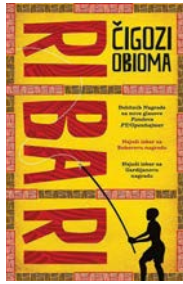

Drama

ČIGOZI OBIOMA: *Ribari*

Prevod: MARKO MLADENOVIĆ

Sa svojih skoro 190 miliona stanovnika Nigerija je sedma najmnogoljudnija država sveta. Bogata je prirodnim resursima ali opterećena kolonijalnom prošlošću i nagrižena korupcijom, podeljena na muslimanski sever i hrišćanski jug, na mali broj bogatih i ogroman broj siromašnih kojima prete beda i nasilje, a odnedavno i okrutni Boko haram. Nigerijska kultura je svetu dala Felu Kutija, Činua Ačbea i Vole Sojinku, a poslednjih godina na zapad je stigao talas novih pisaca koji u svojim knjigama pokušavaju da sebi i drugima objasne današnji svet podsaharske Afrike. Među novim nigerijskim piscima čije knjige Laguna objavljuje su Ben Okri i Čimamanda Ngozi Adiči, a sada i mlada zvezda afričke književnosti Čigozi Obioma. Njegov prvenac *Ribari* jedno je od najprijetnijih iznenađenja prošlogodišnje književne sezone.

Radnja romana odvija se u njegovom rodnom Akureu. Nakon što se strogi otac zbog posla privremeno odseli u drugi grad, četiri brata beže iz škole i odlaze da pecaju na reci koju lokalno stanovništvo smatra ukletom. Kad naletе na gradsku ludu koja im prorekne kako će jedan od njih ubiti svog brata, izgovoreno proročanstvo pokreće

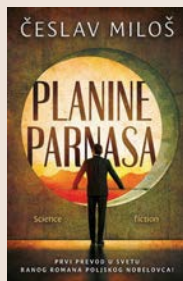
točak tragedije. Ovaj fascinantan roman donosi autentičnu priču o današnjoj Africi, mržnji koja je razara, rečima koji je raspiruju i „imaju za cilj da nam izmaknu tlo ispod nogu“, ali daje i snažnu kritiku britanske i svačije druge kolonijalne politike. „Britanci su u Nigeriji odredili budućnost više generacija, stotinama miliona ljudi. Ali i mi smo odgovorni. Vil Djurant kaže da jedna zemlja ne može biti uništena spolja, već samo iznutra. Da Afrikanci nisu poverovali belom čoveku i tako mu dali moć, on nikada ne bi mogao da ih porobi“, rekao je Obioma u jednom intervjuu. „Ako ne pročitate *Ribare*, propustićete nešto veoma važno“, zapisao je jedan od kritičara.

Fantastika

ČESLAV MILOŠ: *Planine Parnasa*

Prevod: LJUBICA ROSIĆ

Poljski nobelovac Česlav Miloš ovdašnjoj publici je u prvom redu poznat kao pesnik i autor *Zarobljenog uma*, *Druge Evrope*, *Doline Ise* i drugih dela, ali se njegovo ime nije vezivalo za tzv. žanrovsku književnost. A onda je nakon Miloševe smrti objavljen njegov rani roman *Planine Parnasa – Science fiction*, uznemirujuća hakslijevska antiutopija o svetu krajem XXI veka. Planeta je u ovom romanu prenaseljena ljudima čiji su svi socijalni problemi rešeni i koje muči samo jedna stvar – strah od viška vremena. Oni svaki slobodan trenutak kompulzivno doživljavaju i leče se primenom starih metoda, kao što su erotske igre, ili novih, kao što je stimulacija strujom. Životom na Zemlji kao najviša

centralna vlast upravlja Savez Astronauta, ali ne javno, već preko brojnih opozicionih i prevratničkih udruženja. Pošto je čovečanstvo izgubilo osećaj za svrhu i kontinuitet, ostalo je bez bogova, mudraca i autoriteta, i poludeo za turizmom i udruživanjima; univerziteti su pretvoreni u preduzeća za produžavanje detinjstva jer usled uznapredovale tehnologije ne postoji potreba za radom, a policijski aparat je suvišan zbog razvoja genetike i mogućnosti uticaja na čovečji um... „Nalazimo se u svetu gde je čovek, da bi preživeo, osuđen na život bez razmišljanja u potrošačkoj čauri, lišen svih briga (osim osećanja besmisla) i potrebe za sporazumevanjem s bližnjima (jezička atrofija)“, napisala je povodom ovog romana Agnješka Kosinjska. „Civilizacija gubi vitalne snage, što uzrokuje porast masovnih samoubistava u eri kada ljudski razum, usled sumanute tehnološke trke, stiže do svog kraja i okreće se protiv sebe...“

Klasika

ŽOZE SARAMAGO: *Pećina*

Prevod: JASMINA NEŠKOVIĆ I JOVAN TATIĆ

Pred čitaoce stiže još jedna Saramagova opominjuća alegorija o ćorsokacima savremene civilizacije u kojoj, po njegovim rečima, „mamutski tržišni centri postaju metafora života u razvijenim zemljama, ili onima koje to nisu, ali se zavaravaju jednim prividnim prosperitetom“. Jedan stari grnčar s ćerkom i zetom živi u selu nadomak Centra, velike industrijske i stambene zone, i njemu prodaje svoje ručno izrađene proizvode. Ali kada narudžbine jednog dana iznenada presahnu, porodica je prinuđena da se preseli u ovaj rastući gigantski megalopolis, da bi se tamo suočava s poretkom zasnovanom na pohlepi, nasilju, manipulaciji i laži. Saramago je o razlozima koji su ga naveli da napiše ovaj roman rekao:

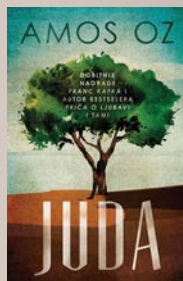

„*Pećina* postavlja pitanje čitaocu: 'Hoćemo li postati zatočenici Platonove Pećine, koji su verovali da su senke koje titraju po zidu istinska stvarnost? Hoćemo li živeti u svetu iluzija? Šta smo učinili s našim etičkim zahtevima, s našim dostojanstvom bića koja misle?' Neka svako dâ svoj odgovor, a ja sam već dovoljno učinio time što sam konfrontirao vrednosti takozvane zapadne civilizacije, koje su nas nedavno vodile, ili se bar tako smatralo, s ovim sadašnjim vrednostima, za koje ne znam kuda nas vode, iako ponešto naslućujemo. Na primer, da će katedrale i univerziteti budućnosti biti trgovačke makropovršine ili audiovizuelni mikroprostori, na čelu s perfidnim tržištem koje će upravljati strastima i pomodnošću, oblicima i sadržajima, načelima i praksom. Kako u javnom životu, tako i u nečijem razgovoru sa samim sobom, ako ga bude, ako se to ne bude smatralo prizivanjem arhaičnih duhova sa otužno romantičnim natruhama.“

Drama

AMOS OZ: *Juda*

Prevod: MIRJANA V. POPOVIĆ

„Ovo je priča o zimskim danima s kraja 1959. i početka 1960. godine. U ovoj priči ima zabluda i strasti, razočarane ljubavi i nešto nalik pitanju o religioznosti koje je ovde ostalo bez odgovora.“ Ovim rečima otvara se roman *Juda* najboljeg živog izraelskog pisca Amosa Oza. Junak romana Šmuel Eš je snažan, ali osetljiv mladić, socijalista i astmatičar koji se brzo oduševljava i lako razočarava. Na je-rusalimskom univerzitetu radi na magistarskoj tezi „Isus u očima Jevreja“, ali nakon ljubavnog brodoloma, svađe sa svojim socijalističkim kružokom i očevog bankrota, napušta studije i javlja se na oglas u kome se traži negovatelj jednog nepokretnog starca, genijalnog i džangrizavog. U starčevoj kući živi i tajanstvena Atalija Abarbanel, lepa žena u četrdesetim godinama, ćerka preminulog vođe cionista, koja mladog Šmuela i zavodi i drži na odstojanju. Dok se tri sudbine u starčevoj kući neobično prepliću, Eš, pritisnut porodičnim obavezama i nemaštinom, zaljubljen u ženu skoro dvaput stariju od sebe, pokušava da završi tezu u kojoj će izneti novu i smelu teoriju o novozavetnom Judi i njegovom poljupcu. Ova knjiga je istovremeno ljubavni i politički roman, priča o odrastanju, o izdaji i otpadništvu, delo kojim Amos Oz još jednom potvrđuje status jednog od najboljih pripovedača današnjice.

Edicija Bolero

KARLA GELFENBEJN: *S tobom, na odstojanju*

Prevod: LJILJANA POPOVIĆ ANĐIĆ

U ediciji „Bolero“ objavljuju se dela najboljih savremenih latinoameričkih autora. Uskoro stiže i nova knjiga ove edicije, roman čileanske spisateljice Karle Gelfenbejn *S tobom, na odstojanju*, koji je prošle godine dobio prestižnu nagradu „Alfaguara“ za najbolji roman napisan na španskom jeziku. U središtu priče je sudbine poznate stare književnice Vere Sigal. Nakon što je u svojoj kući pala niz stepenice i povredila glavu, nalazi se u bolnici u Santjagu, u komi. Njen komšija, prijatelj i poštovalac, mladi arhitekta Danijel, sumnja u to da je Verin pad posledica nesrećnog slučaja. Kada se upozna s Emilijom, mladom Fransuskinjom čileanskog porekla koja je iz Pariza došla u Santjago da radi na disertaciji o Verinom delu, njih dvoje kreću u potragu za istinom o slučaju poznate književnice. Prolazeći kroz lavirint njenog života i dela, oni stižu i do njene davne ljubavne veze s pesnikom Orasijem Infanteom, koji sada živi u Parizu i koji je Emiliji obezbedio studijski boravak u Čileu. Dok rekonstruišu životni put Vere Sigal, Emilija i Danijel moraju da se suoče i sa istinom i lažima u sopstvenim životima. Ovaj izvrstan, višeglasno ispričan „književni triler“ Karlu Gelfenbajnu je lansirao u sam vrh savremene latinoameričke proze. „Suptilna, vizionarska, ljudska priča“, napisao je u preporuci za ovu knjigu nobelovac Džon Maksvel Kuci.

Klasika

SOMERSET MOM: *Oštrica brijča*

Prevod: TATJANA BIŽIĆ

Somerset Mom je *Oštricu brijča* objavio 1944, u trenutku kada svet još nije bio sasvim izašao iz najveće ljudske klanice u istoriji, ali je njegova knjiga anticipirala mnogo toga što će u decenijama nakon rata doći, zbog čega je u svakoj sledećoj „izgubljenoj generaciji“ iznova sticala kulturni status. Uskoro će se u novom prevodu ponovo naći pred našim čitaocima. „Imam jednu priču da ispričam, a ne završavam je ni smrću ni brakom“, kaže pisac na početku romana. Njegov junak je mladi Amerikanac po imenu Lari Darel, bivši ratni pilot u Prvom svetskom ratu. Nakon ratnih iskustava, izgubio je sve iluzije i niti koje su ga vezivale za predašnji život, prijatelje i ženu koji je voleo. Jedino što sada želi, kako kaže, jeste da skita i u toj skitnji pokuša da nađe odgovore na pitanja koja ga muče, a to su ona krajnja pitanja o smislu života i ljudske egzistencije. Potraga ga vodi od pariskih boemskih kafea, preko francuskih rudnika uglja i nemačkih benediktanskih manastira, do indijskih ašrama i otkrivanja hinduističke filozofije. „Ako je promena suština života, čovek bi pomislio da je jedino razumno na promeni i zasnivati našu filozofiju“, kaže on. Larijevom potragom za smislom ne samo da odjekuju frustracije poratnih generacija, već se u njima i nago-veštavaju kontrakturni pokreti koji će pojaviti tokom šezdesetih godina i čiji trag možemo pratiti do danas. *Oštrica brijča* je roman koji ni sedam decenija nakon objavljivanja nije izgubio ništa od svoje težine i aktuelnosti.

Hogart Šekspir

HAUARD DŽEJKOBSON: *Ime mi je Šajlok*

Prevod: NIKOLA PAJVANČIĆ

Povodom obeležavanja četiri veka od smrti Vilijama Šekspira, poznata britanska izdavačka kuća Hogart pokrenula je međunarodni projekat „Hogart Šekspir“, u okviru kojeg su poznati svetski književnici pozvani da napišu moderne literarne obrade Šekspirovih priča. Nakon romana *Procep u vremenu*, u kome je Dženet Vinterson osavremenila Šekspirovu *Zimsku bajku*, Laguna uskoro objavljuje i roman *Ime mi je Šajlok*, u kome je dobitnik Bukerove nagrade Hauard Džekobson ponovo ispričao *Mletačkog trgovca*. Džekobson je radnju Šekspirove drame iz Venecije XVI veka premestio u današnju Britaniju, u češirski Zlatni trougao, svet milionera, finansijskih špekulanata, bogatih filantropa-kolekcionara, medijskih mogula i njihove dece, fudbala, tabloida, televizijskih rijalitija, starleta i plastičnih operacija, a zelenaša Šajloka suočio s našim vremenom. Naravno, u njegovoj igri opet će se naći i funta ljudskog mesa. „Tumačeći *Mletačkog trgovca* Hauard Džekobson pokušava da odgovori na pitanja šta znači u ovom savremenom svetu biti otac, Jevrejin i milosrdno ljudsko biće.“

AKCIJA

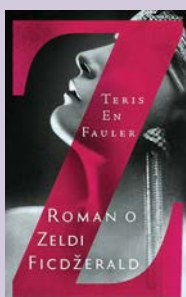
NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

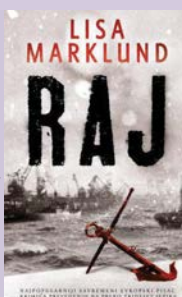
Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje od 16. decembra 2016. do 19. januara 2017.

Teris En Fauler:
**Z – ROMAN O
ZELDI FICDŽERALD**

Roman inspirisan životom Zelde Sejr i njenog supruga, pisca Frensis Skota Ficdžeralda, kao i sudbinom „izgubljene generacije“ između dva svetska rata, kojoj pripadaju i drugi junaci ove knjige Ernest Hemingvej, Sara i Džerald Marfi i Gertruda Stajin.

Lisa Marklund:
RAJ

Izvrstan švedski triler. Izbeglica rodom iz Bijeljine svedok je kriminalnog obračuna u stoholmskoj luci. Njenim tragom novinarka Anika Bengtson kreće u istragu koja je vodi do međunarodnih švercera cigareta, lažnih humanitarnih fondacija, korumpiranih medija i jugo-mafije.

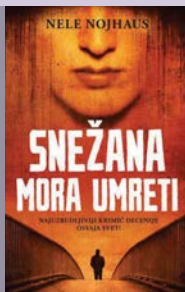

Indu Sundaresan:
PLANINA SVETLOSTI

Istorijski roman o sudbini Kohinora, „Planine svetlosti“, jednog od najčuvenijih dijamanta na svetu. Nekada je bio simbol vlasti drevnih vladara Indije, Persije i Avganistana, da bi ga 1850. godine britanska Istočnoindijska kompanija konfiskovala i poslala u London, gde je ugrađen u krunu britanske kraljice.

Nele Nohjhaus:
**SNEŽANA MORA
UMRETI**

Roman proglašen za nemački triler decenije. Stanovnici jednog planinskog mesta nalik na Tvin Piks, kriju tajnu davnog i nikada do kraja rasvetljenog zločina.

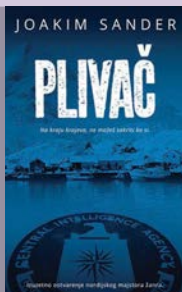
Dolores Redondo:
NEVIDLJIVI ČUVAR

Španski odgovor na skandinavsku školu krimića. Inspektorka koja traga za serijskim ubicom mora da se suoči s lokalnim sujeverjem, demonima iz baskijske mitologije i sablastima iz sopstvene prošlosti.

Joakim Sander:
PLIVAČ

Politički triler bivšeg činovnika EU, koji kroz priču o jednoj porodičnoj drami opisuje pozadinu međunarodne politike, svet špijuna, terorista i sumnjivih interesa na potezu Bliski Istok-Brisel-Vašington.

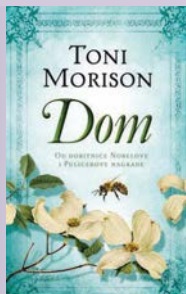
Kristina Kaboni:
TAJANSTVENI PUT MIRISA

Ljubavni roman čija je junakinja stidljiva i usamljena devojka koja teži da pronikne u tajnu mirisa cveća, drveća i začina, dešifruje vezu mirisa s ljudskim emocijama i uspomenu, a onda načini savršeni parfem.

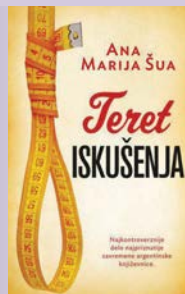
Dž. L. Armentraut:
NA IVICI SEĆANJA

U noći u kojoj je nestala njena najbolja prijateljica, ona je izgubila pamćenje i sada mora da izgradi novi identitet. Ali prethodno mora da rekonstruiše čitav prethodni život i ono što se desilo te kobne noći. Napet triler s liste bestselera Njujork tajmsa.

Toni Morrison:
DOM

Roman američke nobelovke o veteranu Korejskog rata koji se vraća u zavičaj i suočava se s nepravdom, rasizmom i osećanjem iskorenjenosti iz svoje sredine. Knjiga o naizgled poraženom čoveku koji na kraju ipak uspeva da pronađe izgubljenu ljudskost i stvori sebi dom.

Ana Marija Šua:
TERET ISKUŠENJA

U nedostatku drugih utopija, u modernom društvu savršen fizički izgled postao je najviši ideal. Da bi se on postigao, osnovan je jedan centar za mršavljenje u kome vlada nezamislivo, okrutan režim. Zabavna antiutopija, najkontroverznije delo najpriznatije savremene argentinske književnice.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara "Momo Kapor", Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeva br. 21, Beograd
Delfi knjižara "SKC", Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara, Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 4, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara "Miloš Crnjanski", Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara "Borča", Zrenjaninski put bb, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd

Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad
Delfi knjižara, Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Baglaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara, Trg Sv. Teodora Vršackog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, lam. E, lok. 11, Niš
Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara, Omladinska br. 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, Miroslava Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac

Mađioničar zvuka – Robert Klajn (1965–2016)

Jednom smo za potrebe reklame za restoran “Hajduk” otišli uveče da snimimo cvrčanje roštilja, ili konobara “Belog” tamnije puti, koji je umeo fantastično da izdeklamuje ceo meni – sa “kobasicama, malko ljutkastim”

Legenda kaže da je klinac sa Novog Beograda, srednjoškolarac zaljubljen u radio-tehniku, poslao kasete sa snimcima svojih zezanja sa montažom zvuka tada poznatom DJ-u i radio-voditelju. DJ je odmah shvatio da je reč o neverovatnom talentu i “uzeo ga pod svoje” na Studiju B. Poznati Leteći DJ iz priče je Zoran Modli, a taj tinejdžer, vunderkind montaže, bio je Robert Klajn.

Robert, ili Roki kako smo ga zvali, pričao mi je kako je tada bila glavna fora da sam sklopiš mali predajnik i napraviš piratsku radio-stanicu, zezaš se sa ekipom iz kraja, ili upadaš na frekvenciju taksistima ili još gore – policiji.

Čak i danas, širom Srbije, srećem ljude, naročito iz tehničkog sektora radio i tv-stanica za koje je njegovo ime neka vrsta lozinke. Postao je šef tonskog sektora na Studiju B krajem osamdesetih, gde se začela ideja o drugačijem zvuku radio stanice. Uz Tanju Petrović, Miška Bilbiju, Goricu Nešović, ili Voju Nedeljkovića u “Ritmu srca” postavio je osnove svoje prepoznatljive tonske režije, montaže i dizajna zvuka.

Ipak, od samog početka Radija B92 njegov pečat bio je prisutan u identitetu stanice. Tu sam počeo da radim i da se družim sa njim, evo preko 20 godina.

Kod Rokija je na neverovatan način, još od traka i gramofona do potpune upotrebe kompjutera sve zvučalo moćnije i luđe. Sećam se radosti kada bi nabavio novi paket efekata i beskrajskih sati dok smo radili špice, džinglove ili radio-reklame, ili novi efekat koji bi odmah mogli da probamo tokom emisije. Sve je bilo jedna fantastična igra zvucima, kojom je vladao poput čarobnjaka.

Jednom smo za potrebe reklame za restoran “Hajduk” otišli uveče da snimimo cvrčanje roštilja, ili konobara “Belog” tamnije puti, koji je umeo fantastično da izdeklamuje ceo meni – sa “kobasicama, malko ljutkastim”. Samo smo se pogledali tokom snimanja, Rokiju se smešio brk, znali smo da smo dobili ono što smo želeli – sličicu iz života zabeleženu uhvaćenim zvukom! I mnogo puta kasnije u razgovoru s njim video sam taj smejuljak, uvek je izgledao kao da je upravo čuo neku dobru vest.

Radili smo satima i kod njega u stanu, naročito u vreme kada je B92 proteran iz Doma omladine i tokom bombardovanja. Tada smo pakovali program Free B92, koji se emitovao kao Radio Drina. Po ceo dan radimo, u gotovo ilegalnoj atmosferi, dok komšija jednom nije pokucao na vrata, doneo neke kolače što je ispekla njegova žena i rekao – “kidate sa basovima, al super zvuči!”

Toliko smo izgubili pojam o vremenu da je te noći Roki u sitne sate izašao po pljeskavicu kada je pogođen Hotel Jugoslavija u njegovom komšiluku. Ujutro smo nastavili sa radom, a on mi je pričao kako je stajao sa pljeskavicom u rukama dok je oko njega padala srča sa polomljenih prozora.

Svoj rad uspešno je preneo i na produkciju zvuka na Televiziji B92, ali je radio i namensku muziku za filmove i predstave, kao i za potrebe muzičkih izdanja B92.

Imao je neverovatan dar da opusti ljude pred mikrofonom, to sam video mnogo puta tokom snimanja. Kao dobar fotograf koji će vas slikati tako da uhvati vaš prirodan izraz, bez nameštanja. Za nas pred mikrofonom bilo je super lako, jer je umeo dobro da nam objasni šta želi da uradimo, kakvu atmosferu treba da stvorimo. Tu magiju sam gledao mnogo puta i uvek me fascinirala, jer smo praveći te muzičke kolače nepogrešivo sledili nekakvu nevidljivu nit, a zatim bi Robert počeo “ono njegovo sa efektima i nivoima” i zvučna slika bi počela da dobija te neverovatne nijanse i da oživljava pred nama.

Robert Klajn je bio netipičan tonac jer je umeo da koristi sopstveni glas, pa je postao praktično glas B92 u najavama za emisije i programe. Evo i danas, kada više nije ovde sa nama, tokom programa sam nekoliko puta čuo njegov glas i to je uvek znak da ćemo videti ili čuti nešto novo.

Na kraju, ponoviću ono što su ovih dana mnogi rekli o njemu. Jedno divno, duhovito, vaspitano biće, čiju sam porodicu imao čast da upoznam, otac dvoje dece i nežni suprug, više nije među nama. Tonci su posebni ljudi, obično neverovatnog strpljenja i za razliku od nas voditelja – sa zdravim manjkom narcizma. Zato sam radeći sa njim naučio koliko je važno da imaš za miksetom čoveka sa kojim se dobro razumeš i koji ume da zvukom ispriča priču, ali na moderan način. Zato su slušaoci valjda upamtili i voleli zvuk B92 kao tonski surogat te nago-milane energije, bunta i osećaja slobode.

Robert je bio skroman i fin, ali uvek sa nepogrešivim osećajem za pravičnost – u ljudskim odnosima i u društvu, znao je za šta je spreman da se bori.

Klajn je imao energiju i volju da neprekidno usavršava svoje znanje i uvodi novotarije, ali je takođe nesebično delio svoje iskustvo sa kolegama u ANEM-u, mlađim toncima na B92. Njegov sam sledbenike i poštovaoce sretao od Radio Beograda do Studija B, gde su ga uvek smatrali svojim, jer je tamo počeo.

Radio-talasi ne umiru, Robert Klajn je danas ta energija koja još pulsira u etru...

Do kada će Gruevski

Iako je lider opozicije Zoran Zaev tvrdio da je na izborima pobedio Nikolu Gruevskog, za sada su VMRO-DPMNE i albanska partija Demokratska unija za integraciju (DUI) zadržali pozicije koje su imali u prethodnoj deceniji. Na potezu su Državna izborna komisija i Upravni sud

Za "Vreme" iz Skoplja

“**P**oštovani građani, radujte se, slavite život, režim je pao, režim je pao! Srušen je režim – nalivperom, glasom. Pobedio je život! Ovo su istorijski trenuci, pokazali smo mnogo strpljenja, mnogo posvećenosti, pokazali smo celom svetu, ali je najvažnije da smo stavili pečat u ovoj našoj multietničkoj Makedoniji, da će Makedonija biti napredna, jedinstvena, slobodna zemlja!”, euforično je u nedelju uveče, pred hiljadama građana ispred zgrade Vlade, uzvikivao Zoran Zaev, lider Socijaldemokratskog saveza Makedonije (SDSM) i opozicione koalicije “Za život u Makedoniji”.

U to doba, dok je pred Vladom nebrojeno puta odjekivala Bajagina “Pada vlada”, u novom sedištu VMRO-DPMNE, u monumentalnoj palati u centru Skoplja, atmosfera je bila maltene pozorišna. Samo sat kasnije, lider partije koja je celu deceniju na vlasti, eks-premijer Nikola Gruevski (koji je posle megaafere oko prisluškivanja političkih protivnika napustio funkciju dogovorom u Pržinu, čiji su potpisnici, pod pokroviteljstvom međunarodne zajednice, lideri

ZABRINUTOST POSLE SLAVLJA: Neizvesnost i posle izbora

četiri najmoćnije partije) obelodanio je da je pobednik izbora, ipak, VMRO-DPMNE.

ČETVRTI PUT PREVREMENO

U Makedoniji su tako održani još jedni, već četvrti prevremeni izbori, koji su, barem spolja, bili mirni i bez nasilja, ali prema unutrašnjim ocenama i dalje su nedemokratski i neslobodni. Na izborima je glasao 1.191.521 glasač, uz izvanredno visoku izlaznost od 66,82 odsto, a i ovaj put je, čini se još jače, potvrđena duboka podeljenost građana unutar makedonskog etničkog bloka.

Iako je Gruevski za vreme napete kampanje u kojoj je izbore predstavljao kao “biti ili ne biti” situaciju u pogledu etničkog identiteta Makedonaca i unitarnosti Makedonije, od građana tražio

maksimalno poverenje i čak 63 mandata u makedonskom parlamentu sa 120 mesta, da bi time onemogućio navodni plan opozicije i Zaeva da u saradnji sa etničkim Albancima sprovede dvojezičnost na celoj teritoriji države, kao uvod u federalizaciju, na kraju je bio zadovoljan i tesnom pobedom, najteže ostvarenom u dosadašnjim izbornim ciklusima u nezavisnoj Makedoniji. Oba takmaca su bili pobednici sve dok Državna izborna komisija (DIK), koja je čutala sve do ponedeljka uveče, kada su joj pred vratima protestovali simpatizeri VMRO-DPMNE, nije obznanila da je ponovo pobedila vladajuća partija, sa 14.602 glasa razlike, čime bi imala 51 poslanika, a opoziciona SDSM – 49.

Pored VMRO-DPMNE, koja je u odnosu na 2014. izgubila deset mandata,

o(p)stati na vlasti

Foto: AP

gubitnik je i dosadašnja albanska partija na vlasti Demokratska unija za integraciju (DUI), koja je izgubila devet mandata i u novom parlamentu bi ih imala deset. U klupe Saboranja bi, prema preliminar- nim rezultatima, trebalo da sednu poslanici iz još tri albanske partije: Demokratske partije Albanaca (DPA), koja se predstavljala kao opozicija, iako je godinama unazad očigledno sarađivala sa VMRO-DPMNE, sa dva mandata, koalicija partija osnovanih od nezadovoljnika iz DUI i DPA, Alijansa za Albance sa tri mandata i najveće iznenađenje izbora – novoformirana partija Besa, sa pet mandata. U novom Saboranju nema mesta čak ni za onog jedinog poslanika iz dijaspore, jer je odziv bio očajan: samo 5980 makedonskih iseljenika je učestvovalo na izborima, iako

se od 220.000 građana sa posebnog spiska za dijasporu za glasanje prijavilo dva- desetak hiljada.

NEPREDVIĐENA SITUACIJA

Posle promovisanja u porednika, Gruevski se euforično obratio javnosti i rekao da nije reč samo o još jednoj izbornoj pobi- di protiv SDSM-a. "Naš politički opo- nent SDSM je u želji da pobedi uneo mnogo gneva i mržnje u makedonski na- rod, a ponekad i među različite etničke zajednice," izjavio je on. Nažalost, njego- vi sledbenici su u ponedeljak uveče pro- slavljali pobedu uz kletve, psovke i pre- tnje "izdajnicima" na društvenim mreža- ma, patriotske pesme, automobilske si- rene i pucnje i rafale na ulicama, pa čak i grozomornu poruku – nadgrobni krst u Bitolju na kome je pisalo "Zoran Zaev, 1974–2016".

SDSM do utorka u podne nije priznao poraz niti čestitao pobedu, jer opozicija smatra da postoji neizvesnost oko broja osvojenih poslaničkih mandata, pošto će u određenim izbornim jedinicama veoma mali broj glasova biti odlučujući tokom žalbenog postupka, a izjašnjavanje građa- na je sprovedeno u uslovima brojnih ne- regularnosti i pritisaka na građane u pre- dizbornom periodu i na sam dan izbora.

Partije imaju zakonsku mogućnost da u roku od 48 sati podnesu prigovore DIK-u, a Komisija ima još 48 sati da im odgovori, posle čega nezadovoljnici mogu da pod- nesu tužbu Upravnom sudu. Prema Usta- vu, u roku od 20 dana posle održanih iz- bora treba da se konstituiše novi saziv Saboranja, a predsednik Makedonije je du- žan da deset dana od konstituisanja po- veri mandat partiji-pobednici, čime man- datar dobija rok od 20 dana da pred po- slanicima iznese program i predloži mini- stre. To znači da bi do kraja januara, ako se formira potrebna većina, Makedoni- ja mogla da ima novi parlament i vladu.

Ustav, međutim, ne predviđa situaciju da dve partije imaju podjednak broj man- data, što se lako može desiti posle žalbe- nog postupka, naročito zato što je konsta- tovano čak 38.000 nevažećih listića (2014.

ih je, na primer, bilo oko 23.000). Opozici- ja tvrdi i da se u velikom broju slučajeva razlikuju zapisnici sa izbornih mesta od zapisnika koji su stigli u DIK, deo nevla- dinih organizacija traži novo prebrojava- nje u prisustvu i pod nadzorom stranog faktora, pa se pravni rasplet tek očekuje. U slučaju izjednačavanja osvojenih man- data, predsednik države bi mogao da tra- ži garanciju da neko može formirati skup- štinsku većinu da bi mu poverio mandat.

KAKO DO GARANCIJE

Obezbeđivanje takve "garancije" će biti veoma teško. Iako dojučerašnji partneri VMRO-DPMNE i DUI zasad imaju 61 po- slanika u parlamentu, i iako je makedon- ska javnost i ranije bila svedok najrazliči- tijih oblika međupartijske trgovine, anti- albanska retorika Gruevskog u kampa- nji u kojoj se pozivalo i na spas Makedo- nije od albanske opasnosti (i od perma- nentno prisutne "pretnje", poput "soro- šoida", stranih plaćenika i špijuna u NVO sektoru), teško će navesti grogirano ruko- vodstvo DUI da nađe argumente da pro- duži saradnju, koju su i do sada politič- ki protivnici nazivali "tender-koalicijom". Posebno zbog toga što će Aliju Ahmeti- ju i saradnicima biti potrebno vreme da sebi i albanskoj javnosti objasne preli- vane hiljade glasova etničkih Albanaca na račun SDSM-a i opozicione koalicije. Od- luku dela albanskih građana da prvi put u Makedoniji poklone poverenje jednoj etnički makedonskoj partiji pojedini ana- litičari su već nazvali prvim znakom po- litičke emancipacije i najavom izgradnje drugačije, građanske Makedonije.

Ali, ako i ne uspeju pregovori VMRO- DMNE i DUI, s obzirom da SDSM-u i u slučaju dogovora sa ostalim albanskim partijama nedostaju dva poslanika za ve- ćinu u parlamentu, već se komentariše da je moguće čak i formiranje "vlade svih", barem do organizacije sledećih izbora (možda istovremeno sa lokalnim izbori- ma u aprilu), što Makedoniju gura u novo otaljavanje reformi i u još dublju krizu.

Jer, sve ono što je izbilo na površinu to- kom kampanje i izbornog dana pokazuje

koliko se Makedonija u poslednjih deset godina udaljila sa putanje evroatlantskih integracija uz, najblaže rečeno, karikaturalno očijukanje sa Putinovom i Erdoganovom administracijom. Posledica neodržavanja popisa već 15 godina je svako i kaos u biračkom spisku u čiju kredibilnost niko ne veruje. Neshvatljivo je da tako mala zemlja, iz koje se prema međunarodnim podacima iselilo između 450.000 i 600.000 građana, danas ima 1,78 miliona glasača koji vrve od "fantom" i posle pokušaja umreživanja različitih baza podataka.

S druge strane, u iščekivanju ishoda pregovora starih partnera, predmet analiza u javnosti svakako će biti i opozicija, (pr)ocena odgovornosti za neuspešno formiranje šireg opozicionog fronta i razloga koji su i pored objavljenih "bombi" o kriminalu najviših predstavnika dosadašnje vlasti naveli 450.000 građana Makedonije da ponovo izaberu VMRO-DPMNE. Jedan od razloga su potencirali i inostrani posmatrači u svom preliminarnom izveštaju: pritisci, pretnje i ucene zaposlenima u javnoj administraciji. Građanski sektor je u taj spisak uneo i presiju nad socijalno ranjivim kategorijama, korisnicima poljoprivrednih subvencija ili studentskih kredita, korupciju penzionera kao ogromnog, a kompaktnog glasačkog tela.

Pošto je ulog bio previsok, jer izbori nisu značili samo gubitak moći i novca koji obezbeđuju funkcije, već u slučajevima desetina najviših funkcionera dosadašnje vlasti optuženih od Specijalnog javnog tužilaštva i verovatne sudske presude i zatvorsku budućnost, jasno je zašto je VMRO-DPMNE satanizovao Albance i političke konkurente proizveo u neprijatelje države i nacije. Preko strogo kontrolisanih medija, nažalost, ogromnom procentu slabo informisanih građana koji uz goli hleb i ponuđene igre jedva preživljavaju od prvog do prvog, servirana su strašna predviđanja o raspadu Makedonije, pa je došlo do specifične podele glasača. Opozicija je pobedila u svim većim gradovima, a VMRO-DPMNE u brojnim malim, ruralnim opštinama, čime duboki jaz među građanima Makedonije više nije ni etnički, ni ideološki, već i prema nivou (ne)informisanosti. ¶

SINIŠA STANKOVIĆ

Desni žmigavac

Partijski kongres nemačkih demohrišćana pokazao je šizofren odnos delegata prema njihovoj šefici Angeli Merkel. Očekivano su je ponovo poslali u trku za kancelarsko mesto, znajući da će đuture mnogo bolje proći trčkarajući u njenoj zavetrini. No nisu propustili priliku da joj udare packu i nateraju kancelarku centra ka desničarskoj demagogiji

Za "Vreme" iz Bona

Ovacije su se prolomile jedan jedini put tokom govora Angele Merkel pred delegatima njene Hrišćansko-demokratske unije (CDU) na kongresu u Esenu prošle sedmice. "Kod nas se pokazuje lice. Zato pokrivanje lica nije primerno i trebalo bi ga zabraniti gde god je to zakonski moguće", rekla je kancelarka, a kamere su pokazale oduševljena lica kako odobravaju klimaju i dlanove u frenetičnom aplauzu. Mislila je Merkelova na burke i nikabe, nošnju muslimanki koja se ne nosi preterano često, ali se ipak svakodnevno može videti na ulicama nemačkih gradova.

Bio je to kancelarkin ustupak članstvu partije, košćica koju im je dobacila u nadi da će i dalje moći po starom: da odmereno igra za sredinu biračkog tela, da ne skreće u desnu demagogiju i da, po navici, dobije izbore sledeće jeseni. Moguće da je Merkelova loše računala, jer je dalji tok kongresa u Esenu pokazao da njenima ni izbliza nije dovoljna zabrana nikaba "gde god je to zakonski moguće".

Prilika da se nekom partijskom šefu udari zvrčka uvek je njegov novi izbor za šefa – tako je Merkelova, iako bez protivkandidata, dobila svega 89,5 odsto glasova, što se smatra ozbiljnom sramotom. Svaki deseti delegat zaokružio je "protiv", iako u CDU nema bukvalno nikoga ko bi bio toliko blesav da izađe na crtu Merkelovoj i time dalje urušava međupartijske odnose. Merkelova je tako deveti put zaredom izabrana za šeficu stranke, ali sa ubedljivo najlošijim skorom od kada je kancelarka.

Zasluge joj se svakako priznaju – ali samo za učinjeno pre izbegličke krize, pre nego što je, kako to mnogi plitko vide, "pozvala azilante da pohrle u Nemačku". Tu navodnu krivicu za dolazak više od milion

ljudi u zemlju Merkelova nije mogla da spere ni pravljjenjem izbegličkog dila sa Erdoganom, ni većim brojem deportacija. Pre dve godine – i pre izbegličke krize – potvrđena je sa 96,7 odsto glasova.

OSVETA KANCELARKI

A onda je postalo stvarno ozbiljno: delegati su tesnom većinom (51,5 odsto) izglasali da stranka ubuduće treba da se založi za ukidanje dvojnog državljanstva – ili imaš nemački pasoš ili si auslander. Tako bi se sve vratilo na stanje od pre 2014. godine, kada su čak i stranci rođeni u Nemačkoj morali da između 18. i 23. godine života odluče hoće li ostati državljani zemlje (nekog od) roditelja ili će se odreći tog državljanstva i uzeti nemačko.

Mnogi komentatori su u tome videli povratak logici tla za koju se verovalo da je konačno prevaziđena. Pitanje dvojnog državljanstva naširoko je pokrenuto nakon što su posle neuspelog puča u Turskoj širom Nemačke održane masovne demonstracije u znak podrške turskom predsedniku Erdoganu (Vreme 1339: "Strah od Erdoganovih doušnika"). U čitanju većine konzervativaca, stvar je prosta – nije fer da ljudi lojalni nekoj drugoj državi i društvu predsedniku imaju nemački pasoš.

Partijsko rukovodstvo, a posebno Angela Merkel, bilo je protiv ovakvog *roll backa* – uostalom, upravo je aktuelna vladajuća koalicija demohrišćana i socijaldemokrata olakšala dobijanje dvojnog državljanstva i time načinila iskorak ka otvorenijem društvu. "Partijski kongresi se odvijaju po sopstvenoj logici", rekla je kancelarka nakon toga televiziji *Feniks*. Dodala je da odluku smatra pogrešnom i da neće menjati svoj način vladanja. Odbija da, kao kandidatkinja na izborima sledeće jeseni,

PIROVA POBEDA: Angela Merkel i njena partija

Foto: AP

forsira ovu temu u izbornoj kampanji.

Ironije radi, ovaj konzervativni predlog nije stigao od kakve grupice provincijskih tvrdolinijaša, već od Omladine CDU. *Wind of change*, o kome su pevali Skorpionsi, upravo duva Merkelovoj u lice.

“CDU se sveti kancelarki zbog izbegličke politike”, piše o tome Niko Frid, novinar “Zidojče cajtunga”. “To je puzajuće odricanje ljubavi čiji cilj nije da se Merkelova potpuno demontira, ali kojim može da trajno slabi. Onih 89,5 odsto nisu bili kraj, nego početak. Kancelarku mrve njenom metodom – korak po korak. Ne traži se više kultura dobrodošlice, već deportacije. Debata se više ne fokusira na izbeglice već se njom generalno izopštavaju stranci, naglašava se strano naspram nacionalnog. Ukidanje dvojnog državljanstva, zabrana burke ili upisivanje nemačkog jezika u Osnovni zakon – to su simboli. CDU više ne želi da sledi kancelarkin apel da se otvori – stranka bi nazad, u zatvorenost”, navodi Frid.

Treba ovde pomenuti još jedno moguće čitanje, zapisano tek na marginama pojedinih novinskih komentara. Ako je ono tačno, onda prethodne pasuse treba drugačije posmatrati. To je naime teza da se Merkelova i deo njene stranke igraju dobrog i lošeg policajca. Oni bi kao zategli, a ona kao ne da. Tako CDU pokušava da pokrije širok spektar birača, od urbanih intelektualaca koji se hrane veganski i pomažu izbeglicama, do malograđana i opravdano ogorčenih tradicionalista.

STRAH OD POPULISTA

Osim pomenutih mera, CDU bi trebalo da se zalaže i za brže deportacije odbijenih tražilaca azila, kao i da oni bez ličnih dokumenata nemaju šansu da dobiju zaštitu. Takođe, ideja je da se nesrećnici spaseni

u Sredozemnom moru vraćaju na obale Afrike, u nekakve prihvatne centre koji će ko zna kako i gde biti izgrađeni. Začin na desničarenje bilo bi pooštavanje krivičnog zakonika, tako da za provale sledi najmanje godinu dana zatvora. Ni ta mera nije pala s neba jer provalništvima se organizovano bave mahom bande iz inostranstva, a statistika Saveznog ureda za kriminalistiku kaže da su srpski državljani među primusima branše.

Naravno, drugo je pitanje da li je donošenje tih mera uopšte moguće. Njih pozdravljaju bavorski konzervativci, koji su već godinu i po u hladnom ratu sa sestrinskim demohrišćanima zbog izbegličke politike. Ali sve ostale stranke iz aktuelnog sastava Bundestaga takvu ideju oštro odbacuju. Poslanica socijaldemokrata Eva Hegl u intervjuu za Dojče vele rekla je da nema govora o promeni zakona u ovom sazivu parlamenta i prebacila demohrišćanima da se dodvoravaju krajnjoj desnici: “To je opasno jer ide u pravcu Alternativa za Nemačku. Demohrišćani bi zaista trebalo dobro da razmisle da li je to pravi kurs.”

U tom grmu i leži zec. Alternativa za Nemačku je nastala pred prošle savezne izbore 2013. godine kao stranka ekonomskih liberala koji su tražili povratak dojče marki. U međuvremenu je staro rukovodstvo najureno i to je partija krajnje demagoške desnice, koja jaše na talasu ksenofobije i mržnje prema muslimanima što se valja Evropom. Alternativa je već ušla u deset pokrajinskih parlamenata i posebno je jaka na istoku zemlje, gde bi za nju glasao svaki četvrti ili peti birač.

Ta stranka je u Nemačkoj ono što je Marin Lepen u Francuskoj ili Gert Vilders u Holandiji – pre svega noćna mora

etabliranih partija. Nje se plaše i gade istovremeno, ali i čupaju kosu jer im odnosi birače pred nosom. Stoga današnji CDU nije ni mogao da odoli ovom skretanju udesno. Jer, kako reče jedan sitniji aparatčik na kongresu, “levo ne dobijamo mnogo novih pristalica, ali ih desno mnogo gubimo”.

OPET VELIKA KOALICIJA?

Ipak, za razliku od Austrije, Britanije, Amerike ili Francuske, u Nemačkoj, iz ugla etabliranih partija, nije dogorelo do nokata. Poslednje ispitivanje javnog mnjenja čije je rezultate prošle sedmice objavio javni servis ARD kaže da demohrišćani imaju solidnih 35 odsto podrške. Slede, redom, Socijaldemokrate (22), Alternativa za Nemačku (13), Zeleni (11), Levica (9), Liberali (5). Računica u ovom trenutku govori da većinu nema ni konzervativno-liberalna strana, niti leva crveno-crveno-zelena koalicija koja se u poslednje vreme čini sve realnijom. Oba pola su, međutim, nadohvat većine. Ako ništa od toga ne bude, prilično komotno će moći da se formira nova velika koalicija koja je i sada na vlasti.

Ima još jedna začkoljica. Poslovično precizni nemački anketari su u ranijim izborima utvrdili da je u Nemačkoj manje bitno kako građani procenjuju koju stranku, a više kakve teme dominiraju javnom arenom neposredno pred glasanje. Tako je prošle izbore obeležila kriza evra, a Merkelova je tu imala dobre makroekonomske brojke da ubedi birače kako je vešto kormilarila i izbegla buru. Kada se 2011. desila Fukušima, Zeleni su nenadano udvostručili svoje rezultate na pokrajinskim izborima. Sada naslovne strane i strahovi Nemaca idu naruku Alternativi za Nemačku.

Hoće li do sledeće jeseni izbeglička kriza, makar za ovdašnju javnost, biti stvar prošlosti? Hoće li Turska smestiti sve nevoljnike, a Balkanska ruta dihtovati? Hoće li uspeti integracija milion došljaka u Nemačku? Ili će, možda, baš pred izbore neki stranac silovati i ubiti nemačku studentkinju, kao što je nedavno u Frajburgu po svemu sudeći uradio maloletni Avganistanac?

Kod takvih stvari mnogi birači zaokružuju stomakom umesto razumom, a to može da izađe na zlo za Angelu Merkel koja se toliko trudi da bude razumna da je, evo, to previše i njenoj partiji.

NEMANJA RUJEVIĆ

Od zemlje do zvezda

Grad Njujork, poznat po tome da nikom lako ne poklanja svoju dušu i srce, priredio je Glenu najveću paradu u historiji Amerike, sa preko četiri miliona ljudi na ulicama. I pored velike hladnoće, svi oni su se strpljivo tiskali po trotoarima, terasama, banderama, prozorima i krovovima okolnih zgrada pokušavajući da makar krajičkom oka ugledaju kolonu od sedam luksuznih kabrioleta, sa Glenom na čelu. Najjači utisak su ostavili čuveni njujorški saobraćajci: u svojim velikim plavim kaputima stajali su nasred raskrsnica, nepomični kao spomenici, i ridali iz sve snage dok je kolona prolazila pored njih

Početkom šezdesetih godina trka u kosmosu bila je u punom jeku. Iako su Amerikanci uložili ogromna sredstva u kosmički program i angažovali milione inženjera i naučnika, izgledalo je da SSSR s lakoćom održava početnu prednost stečenu još lansiranjem "Sputnjika" 1957. godine. Nakon historijskog leta Jurija Gagarina u "Vostoku" 1961. godine Amerikanci su izveli dva neuporedivo skromnija suborbitalna leta. Alan Shepard i Gas Grisom jesu dosegнули granicu kosmosa od stotinak kilometara, ali raketni nosač "Redston" nije bio dovoljno jak da bi brod "Merkjuri" napravio čitav krug oko planete. Umesto

toga, kapsula sa astronautima vraćala se na Zemlju nedugo nakon poletanja, po put granate ispaljene iz minobacača.

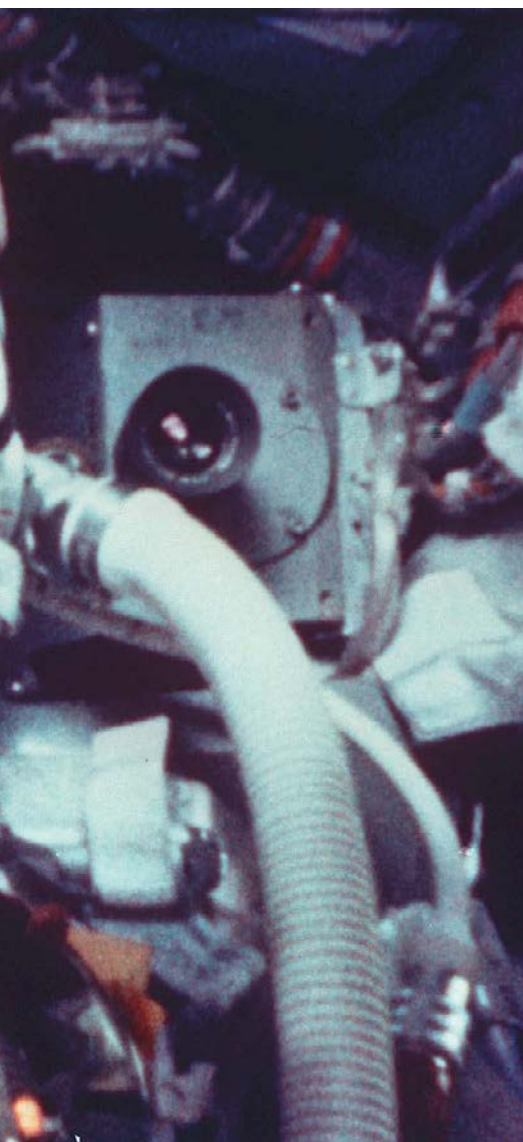
RANI RADOVI

Uz to, let Gasa Grisoma umalo se završio katastrofom. Sletanje je, po planu, obavljeno na vodu, ali je onda kapsula iznenada ostala bez vrata tako da je voda nagrnula u unutrašnjost. Grisom se jedva iskobeljao iz kapsule a onda se zamaľo udavio u moru dok je čekao da spasioci krenu da spasavaju njega, a ne letelicu koja je ubrzano tonula. Nekako je sačuvao živu glavu, ali je kapsula nepovratno izgubljena sa obiljem dragocenih

podataka sakupljenih tokom leta. Pokrenuta je zvanična istraga, koja nije mogla da odgonetne zašto se aktiviralo eksplozivno punjenje za otvaranje vrata u slučaju opasnosti. Grisom je sve vreme tvrdio da su vrata ispala "sama od sebe", ali nijedan pokušaj da se tako nešto ponovi u laboratoriji nije urodio plodom. Iako je bilo onih koji su tvrdili da se u trenutku spuštanja Grisom uspaničio i da je sam izvalio vrata u nastojanju da se što pre iskobelja iz klaustrofobične utrobe broda, istraga je okončana bez rezultata.

Šesnaest dana posle Grisomovog leta, 6. avgusta 1961, Sovjetski Savez je u orbitu nenajavljeno lansirao "Vostok 2" kojim

, od zvezda do zemlje

OBASJAN SUNCEM: Džon Glen u orbiti i na ulicama Njujorka, 1961. i 1998.

Fotografije: NASA

je upravljao German Titov. Kao od šale, brod je oko zemlje kružio čitav dan, načinivši sedamnaest punih orbita sa tri preleta iznad Sjedinjenih Država i mekim spuštanjem na sovjetsko tle. Let Titova bio je toliko impresivan da su suborbitalni skokovi Šeparda i Grisoma odjednom izgledali smešno. Bilo je neophodno da se nemoćni "Redstoun" zameni znatno snažnijom raketom "Atlas", koja se na testiranjima bez posade pokazala prilično nepouzdanom.

Probni orbitalni let uspešno je izveo Enos, mužjak šimpanze koji je prošao

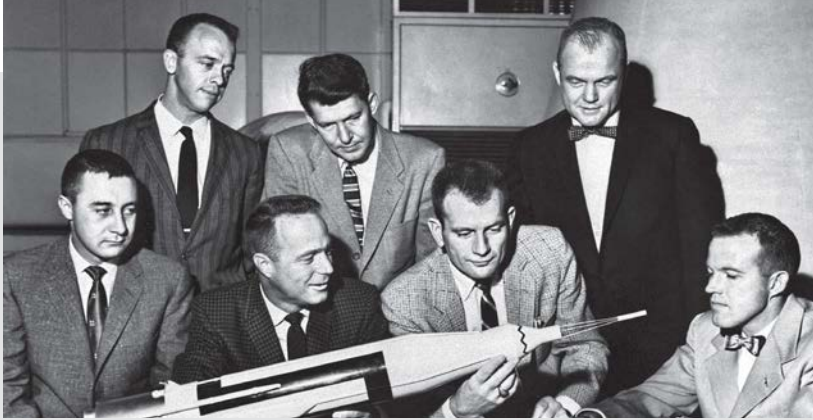

skoro kompletan astronautski trening (oko 1250 sati) u bazi Holoman i čitav semestar "teorije" na Univerzitetu u Kentakiju. Kako ne bi spavao tokom "predavanja", Enos je imao elektrode pričvršćene za tabane, kroz koje su povremeno puštani "osvežavajući" elektrošokovi. Bilo je tu i "bežanja sa časova" pa su "nastavnici" morali da upotrebe i druga vaspitna sredstva, na primer tanko gumeno crevo kojim bi s vremena na vreme išibali svog učenika. Kada bi počeo da tera inat, Enosa su zatvarali u drvenu kutiju sve dok ne počne da se guši u sopstvenim fekalijama i ne pokaže spremnost da sarađuje. Na kraju, rezultat nije izostao: Enos je napravio dve orbite oko Zemlje, a ansambl

"Merkjuri" – "Atlas" funkcionisao je skoro savršeno. Za razliku od ostalih majmuna koji su se na orbiti majmunisali do mile volje, Enos je imao odgovoran zadatak da na svakih petnaest minuta pritisne po jedno različito dugme. Nije dobio paradu u rodnom Majamiju ali je, za razliku od Lajke, bar ostao živ.

PUT U NEBO

Konačno je došao red i na Džona Glena. Lansiranje "Merkjurija" pod imenom "Friendship 7" prvobitno je bilo zakazano za 20. decembar 1961, ali su ga loše vremenske prilike neprekidno odgađale. Pokušaj od 27. januara takođe je propao, i pored toga što je Glen ležao više od pet

Merkjuri sedmorka

Džon Glen bio je poslednji živi član legendarne "Merkjuri sedmorka", grupe koju su činili prvi američki astronauti (Skot Karpenter, Gordo Kuper, Džon Glen, Virdžil Grisom, Volter Šira, Alan Šepard i Dik Slejton). Od trenutka kada ih je NASA predstavila 1959. godine, ova grupa bila je obasuta pažnjom, divljenjem i bezbrojnim počastima, godinama pre nego što će većina njih dobiti priliku da na delu iskaže svoju hrabrost i sposobnost.

U početku NASA nije imala jasno definisan profil budućeg američkog kosmonauta. Na kraju je doneta odluka da se kandidati traže isključivo među najboljim američkim pilotima, kako bi se zaustavila najezda zamlata i avanturista željnih slave. Na prvi konkurs javilo se preko 500 kandidata, uglavnom visokoškolaških, iskusnih vojnih pilota i tehničara, od kojih je, nakon eliminacija, preostalo njih 18. Poslednja sedmorica odabrana su nakon višenedeljnih intenzivnih medicinskih analiza čiji su obim (preko trideset specijalističkih pregleda), detaljnost, a ponekad i surovost prevazilazili i najstrože pilotske testove.

Džon Glen jedva se ugurao u ovu grupu, ne samo zato što je bio blizu gornje propisane starosne granice od 40 godina, već i zato što nikad nije završio koledž. Opet, nisu svi umirali od želje da postanu astronauti. Čak Jeger, prvi čovek koji je leteo brže od zvuka, nije krio da ga projekat ne zanima previše: "Kakav je to poduhvat u kome prvi let uvek pripadne nekoj životinji?" U to vreme Skot Krosfild se pripremao da "potera" raketoplan X-15 brzinom od sedam maha do visine od 80 kilometara. Za ljude poput Jegera i Krosfilda, koji su svakodnevno stavljali glavu u torbu isterujući maksimum iz najluđih, najsavremenijih i najopasnijih aviona tog doba, bilo je nezamislivo da tokom leta izigravaju prtljag.

Svojim strogim prezbiterijskim vaspitanjem i krutim moralnim nazorima, Džon Glen se razlikovao od svojih kolega. Nema sumnje da su svi astronauti radili vrlo teško, marljivo se pripremajući za put u kosmos, međusobno se takmičeći za mesto na prvom letu koje je garantovalo neizmernu slavu. Niko od njih se, takođe, nije odricao honorara za ekskluzivne intervjue objavljujane u magazinu "Lajf", jer je taj novac bio ogroman u poređenju sa skromnim vojničkim primanjima. Glen je, međutim, jedini ostao imun na lepe kuće i brza kola koja su ostali astronauti nabavljali pod vrlo povoljnim uslovima. I dalje je insistirao na spartanskom životu u neudobnim oficirskim prostorijama, ne propuštajući da vikendom obiđe svoju suprugu Anu vozeći krš od automobila. Umesto da u slobodno vreme sa kolegama ubija turu za turom piva u lokalnoj birtiji, Glen je više voleo da upražnjava ekstra-džoginge po okolini okružen fotoreporterima i novinarima.

Devojke su takođe bile kamen spoticanja. Tih "kolačića", kako su ih astronauti zvali, bilo je u izobilju na svakom koraku, u svakom trenutku: slatkih, lepih, okruglih, toplih, lako dostupnih, svakakvih. Iako su sedmorku činili odreda porodični ljudi, bilo je teško odoleti iskušenju "druženja" sa devojkama od čijeg izgleda zastaje dah. Glen se držao po strani, sve dok, kao najstariji od svih, nije sakupio momke u sobu za sastanke i zatražio od njih da prekinu sa "slatkišima": "Gospodo, mi smo javne ličnosti i imamo šansu života da učinimo nešto veliko za sebe i svoju zemlju. Ja svoju šansu ne želim da prokockam samo zato što neko od vas neće da zakopča šalic!"

SEDAM VELIČANSTVENIH:

Prvi američki astronauti
(Džon Glen desno, stoji)

sati u kapsuli čekajući da se oblaci raziđu. Kada je odbrojavanje definitivno prekinuto, Glen se vratio razočaran u sobu za presvlačenje. Tu su mu rekli da njegova supruga Ana "pravi probleme" i zamolili ga za pomoć. Ispostavilo se da je Ana pre početka dramatičnog odbrojavanja odbila da u svoju kuću primi potpredsednika države Lindona Džonsona sa izabranom TV ekipom, iz straha da će morati da dâ izjavu direktno u mikrofoni. Ana je, naime, mucala i to tako strašno da je celoga života pristajala isključivo na novinske intervjue. Glen je odmah stao na stranu supruge, a Džonson je ostao da cupka ispred vrata.

Konačno, 20. februara 1962, Glen je ponovo uguran u kapsulu "Merkjurija". Reč "uguran" ovde je sasvim prikladna: vrata na kapsuli bila su toliko mala da je ulazak u nju bio skoro nemoguć bez pomoći ljudi sa strane. Unutrašnji prostor bio je toliko skučen da se čovek u njemu osećao komotno kao pištolj u futrolji. Ansambl "Merkjuri" – "Atlas" bio je težak 130 tona i visok kao solidna devetospratnica. Dok je u raketu ulivano 80 tona loksa, superhladnog tečnog kiseonika, čitava konstrukcija počela je da cvili i škripi od termičkih kontrakcija. Sve ovo nije preterano uzbuđivalo Glena – njegova jedina misao bila je: "Bože, ne daj da ja zeznem ovu stvar!" Kada je velika sveća konačno potpaljena da bi se odmah potom ustremila ka nebu, Glen je bio u svom elementu. Za razliku od Grisoma, čiji je puls tokom odbrojavanja (100), poletanja (150) i povratka na zemlju (171) odgovarao prilično uspaničenom čoveku, Glen je tokom čitavog leta bio hladan i smiren kao jogin, držeći puls u granicama normale (70–80).

Kada je postalo jasno da će Glen bez ikakvih problema obaviti prvu orbitu oko planete i tako ponoviti Gagarinov podvig, trebalo je da mu se preko radio veze javi lično predsednik Kenedi i uputi mu blagoslov i čestitke u ime čitave nacije. Međutim, za to više nije bilo vremena pošto je, u međuvremenu, otkazao automatski pilot. U suštini, još nije bilo razloga za paniku. Sve dok se kapsula nalazila u orbiti njena prostorna orijentacija nije bila važna. Osim toga, postojale su i ručne kontrole koje su, po potrebi, mogle da zamene celokupnu automatiku. Glen je ovakve opasne situacije rutinski rešavao stotinama

Put u kosmos

Avanture "Merkjuri sedmorke" detaljno su opisane u antologijskoj knjizi Toma Volfa *The Right Stuff*. Glen je knjigu ocenio kao nekorektnu smatrajući da ga je autor predstavio kao preterano krutu, netolerantnu i zatvorenu osobu koju je interesovala jedino sopstvena karijera. Kada je 1983. godine po tom romanu Filip Kaufman snimio (takođe sjajan) film, Glen je unapred najavio da neće ići na premijeru. Ipak, vrlo brzo se predomislio jer se ispostavilo da je Ed Haris kao filmski Džon Glen odigrao jednu od najboljih uloga karijere, pri čemu Kaufman nije preterano insistirao na "sitnim nedostacima" Glenovog karaktera.

puta u trenažeru na zemlji, tako da ni sada nije osećao neki naročiti strah.

Mnogo više ga je brinula crvena lampica u kokpitu koja je, sasvim paradoksalno, pokazivala da su se oslobodili naduvavajući jastuci koji kapsulu treba da drže na površini okeana nakon sletanja. Ako je to bilo tačno, veliki termički štiti koji se nalazio na širem kraju letelice morao je biti razlabavljen, a tada je već postojala realna opasnost da se pri ulasku u atmosferu otkaci od kapsule. Tako nezštićena kapsula bi sagorela zajedno sa svojim putnikom. Prošle su još dve orbite dok nije utvrđeno da je termički štiti, srećom, i dalje na mestu.

Pred kraj treće orbite žiroskopi u kapsuli konačno su došli sebi, čak se i automatski pilot u dobroj meri povratio. Do gađaji su se, zatim, ređali kao na traci: ulazak u jonosferu, prekid radio-veze sa kontrolom leta, ružičasti sjaj istopljenih delića termičkog štita koji proleću pored prozora, narastajuće opterećenje letelice i astronauta usled sve jačeg kočenja, izbacivanje padobrana, jak trzaj izazvan otvaranjem kupola i, na kraju, sletanje na vodu. "Frendšip 7" pao je u Atlantik svega 500 kilometara od mesta poletanja, vrlo blizu spasilačkog broda. Vrata kapsule nisu izletela iz okvira "sama od sebe", a Glenu nije padalo na pamet da pokuša da iz kapsule pobegne plivajući. Njegov let trajao je 4 časa 55 minuta i 23 sekunde. Svoj zvanični izveštaj zaključio je rečenicom: "Bio je to samo jedan običan dan u kosmosu."

KRAJ I POČETAK

Astronautska karijera Džona Glena bila je okončana onog trenutka kada se njegova kapsula meko spustila na

površinu mora. Grad Njujork, poznat po tome da nikom lako ne poklanja svoju dušu i srce, priredio mu je najveću paradu u istoriji Amerike, sa preko četiri miliona ljudi na ulicama. I pored velike hladnoće, svi oni su se strpljivo tiskali po trotoarima, terasama, banderama, prozorima i krovovima okolnih zgrada pokušavajući da makar krajičkom oka ugledaju kolonu od sedam luksuznih kabrioleta, sa Glenom na čelu i ostalim članovima "Merkjuri sedmorke". Jedni su mahali zastavicama, drugi su izvikivali rodoljubive parole, treći samo nemoćno plakali nesposobni da se odupru talasima nekontrolisanih osećanja. Put kojim se kretala kolona bio je potpuno zatrpan svakim konfetama koje je euforična masa bacala na astronaute. Ljudi su cepali sve što bi im palo pod ruku: telefonske imenike, dečije sveske, jelovnike, toalet-papir, lepu književnost i obične novine, bez razlike. Najjači utisak ipak su ostavili čuveni njujorški saobraćajci: u svojim velikim plavim kaputima stajali su nasred raskrsnica, nepomični kao spomenici i ritali iz sve snage dok je kolona prolazila pored njih.

Ništa više nije bilo kao pre. Iako je trka u kosmosu tek ulazila u svoju odlučujuću fazu, SSSR više nikad nije povratio "stratešku inicijativu" kakvu je imao pre Glenovog leta. Jednostavno, Amerika se oslobodila straha i povratila veru u sopstvenu snagu i sposobnosti. Izduvani balon sovjetske ekonomije nije imao snagu za dugoprugašku trku.

Glen je ubrzo postao i kućni prijatelj Džona Kenedija i njegove porodice, ali mu to nije pomoglo da još jednom poleti u kosmos. Niko iz državne administracije nije

želeo da se suoči sa rizikom da u jednoj takvoj misiji nastrada heroj koji je simbolizovao jedno od najvećih dostignuća Amerike 20. veka. Glen, naravno, nije odustao ni brzo ni lako. Projekat "Merkjuri" nasledio je mnogo ambiciozniji "Džemini", sa ciljem da se isprobaju neke nove stvari: duže vreme leta, izlazak astronauta u kosmički prostor i spajanje letelica na orbiti. Sve te interesantne pionirske poduhvate Glen je sa ogorčenjem morao da posmatra sa tribina. Kada je započet projekat "Apolo", Glen se još uvek nadao da bi jednoga dana mogao da kroči na Mesec, ali ga je nova, mlađa generacija astronauta ubrzo gurnula u drugi plan.

Osujećen u kosmosu, ambiciozni Glen se 1964. godine okrenuo zemaljskom biznisu i politici. Kao poslovan čovek, Glen je bio veoma uspešan. Bio je član upravnih odbora nekoliko velikih američkih kompanija, pare su pljuštale i od honorara za pojavljivanje na radio i TV stanicama, ali je najviše miliona zaradio ulazeći u lanac hotela "Holidaj in".

ASTRONAUT I SENATOR

U politici je, međutim, imao promenljivu sreću. Za razliku od Srbije gde vam se lako može posrećiti da postanete premijer ili čak predsednik a da nemate ama baš nikakvo radno iskustvo ili rezultate, u Americi je to ipak drugačije. Dobra profesionalna karijera, ono što kod nas u politici češće smeta nego što koristi, u tadašnjoj Americi bio je tek preduslov za političku afirmaciju.

Svoju političku karijeru Glen je započeo kandidujući se za senatora u Ohaju. Međutim, povreda koju je zaradio nakon jednog banalnog pada sprečila ga je da ostane u izbornoj trci do kraja. Na izborima 1970. godine doživljava još jedan poraz. Međutim, to ga nije obeshrabilo i 1974. konačno uspeva da sedne u senatorsku fotelju. Bio je reizabran još tri puta (1980, 1986, 1992) i tako postao prvi čovek iz Ohaja sa četiri uzastopna senatorska mandata.

Ipak, nijedan njegov pokušaj da se u politici popne još jednu ili dve stepenice više nije urodio plodom. Neuspešnu predsedničku kampanju, u koju se naivno upustio 1984. godine, okončao je dugom od tri miliona dolara koji mu je država na kraju oprostila. Često je bio "viđen" »

za mesto potpredsednika ili vođu poslaničkog kluba u Kongresu, ali za tako nešto bila je potrebna vizija i političko nadahnuće koje Glen jednostavno nije imao. Nedostatak formalnog obrazovanja, intelektualne širine i rečitosti na kraju ga je koštao većih dostignuća u politici. Na jednoj konvenciji Demokratske stranke održao je toliko suvoparan i hladan govor da ga je Džimi Karter nazvao "najdosadnijim čovekom kojeg je ikad upoznao". Glenove melodramatske recitacije i patetične deklamacije mogle su da privuku samo birače u njegovom rodnom Ohaju i nikog više.

Osim toga, Glen nije imao živac da pogodi pravu temu. Još kao pilot borio se protiv ideje da žene lete u kosmos: "Samo probni piloti mogu da budi dobri astronauti, a tamo nema nijedne žene". Kasnije, kao političar, uglavnom se iscrpljivao u zalaganjima za reformu obrazovanja i javnih institucija, dok su se njegovi rivali držali mnogo sigurnijih tema koje su donosile lake poene: hladni rat, trka u naoružanju, finansije, međunarodna politika... U jednom od najvećih finansijskih skandala u američkoj istoriji Glen

je, zajedno sa još četvoricom kongresmena, optužen da je činio usluge stranačkom sponzoru Čarlsu Kitingu, čoveku koji je kasnije osuđen za proneveru i reketiranje. Iako se na kraju ispostavilo da je Glen bio naivna žrtva sopstvene loše procene i da nije počinio nikakav prestup, šteta koju je pretrpeo njegov imidž bila je nenadoknadiiva.

PONOVO U SVEMIRU

Daleko od toga da Glen od politike nije dobio ništa značajno. Mnogi tvrde da je novu priliku da leti u kosmos dobio samo zahvaljujući tome što je, kao član komisije koja je istraživala zloupotrebu sredstava u izbornoj kampanji Bila Klintona, doprineo da novi američki predsednik iz afere izađe neokrnjen. Clinton ovu "uslugu" nije zaboravio i založio je sav svoj autoritet kako bi Glenu omogućio da još jednom ode u kosmos.

Glen je svoju najveću želju konačno ostvario 1998. godine. Priključen je jednoj od misija spejs-šatla kao "stručnjak za koristan teret" i tako postao najstariji kosmonaut u istoriji, sa punih 77 godina u trenutku poletanja. Ovoga puta javnost

je ostala uglavnom hladna i skeptična. Glen je sve vreme zdušno branio samog sebe tvrdeći da je otputovao u kosmos iz čisto naučnih razloga, kako bi lekarima omogućio da detaljnije izuče uticaj kosmičkog leta na proces starenja. Principijelno ili ne, Glen je žestoko protestovao tri godine kasnije kada je američki milioner Denis Tito platio 20 miliona dolara za osam dana boravka na Međunarodnoj svemirskoj stanici. Glen u svemu tome nije video nikakav naučni značaj.

Odlikovan je svim najvažnijim vojnim i civilnim odlikovanjima, uključujući kongresnu zlatnu medalju i predsedničku medalju slobode koju mu je dodelio Barak Obama. Sakupio je i devet počasnih doktorata, a jedan od njih dodelio mu je i koledž Maskingam koji je napustio pre diplomiranja.

"Svu lepotu ovog sveta ne mogu da zamislim bez vere u Boga", rekao je Glen nakon završetka svog poslednjeg leta u kosmos. Umro je 8. decembra, okružen članovima porodice, u društvu supruge Ane sa kojom je u braku proveo preko 70 godina.

DR SAŠA MARKOVIĆ

Generalni sponzor

NIS БУДУЋНОСТ НА ДЕЛУ

FESTIVAL NAUKE

ČISTA DESETKA / 10

15-18.12.2016.
BEOGRADSKI SAJAM

Prijatelj festivala: mts

Pokrovitelj i sponzori: ENC, ERSTE, INSTITUT FRANÇAIS, BEOGRADSKI SAJAM, NATIONAL GEOGRAPHIC, međunarodni kulturni forum, GRAFIX

Medijski sponzor: VREME

festivalnauke.org

Šuga!

Ne potcenjujte pokvarenost i domišljatost hakera koji bi da se domognu vašeg novca ili podataka iz kompjutera. Upravo se pojavio najnoviji ransomver odnosno ucenjivački virus. Naoko je isti kao i dosadašnji, blokira vam kompjuter i zahteva da platite (jedan bitcoin) da biste ga odblokirali. Samo što ovi imaju razumevanja za one koji nemaju tričavih sedamsto dolara koliko taj bitcoin vredi. Zauzvrat vam nude da zarazite kompjutere dvoje poznanika, pa ako oni plate, vama će oprostiti dug. Na kraju sledi i ortačka poruka da i oni (hakeri) moraju od nečega da hrane svoju decu.

Šta reći za ovakvu ideju sem da je genijalno podla. Već sam naučio da ne reagujem ni na kakve poruke u kojima me obaveštavaju da nisam platio neki račun, da dugujem nekoj banci te mi prete kamata i prinudna naplata, ponekad čak i da neko duguje meni. Uvek je zahtev da kliknem na atačment koji nije dokument već izvršni softver. Takvu poruku smesta bacam u đubre i praznim korpu da se odatle ne bi slučajno aktivirala.

Ali, potpuno sam nespreman da mi neko od poznanika pošalje zagađeni fajl sa preporukom da ga pogledam i to u obliku ličnog, autentičnog mejla. I to u očajničkom pokušaju da se ratosilja ucene.

Stručnjaci kažu da je novije verzije Windowsa teže inficirati, a lakše očistiti, misli se na verzije od 8 pa nadalje. Jedan od načina je da kompjuter startujete iz sejf moda

pa da ga vratite u stanje pre zaraze i onda očistite, drugi je da ga startujete sa bekom USB-a, za šta je potrebna priprema. Tačnije, takav spasonosni USB treba pravovremeno da formirate. U oba slučaja verovatno ćete morati da pobrišete sadržaj hard-diska, ali vam ipak ostaje hardver. Što znači da je od ključnog značaja da redovno (dok ste čisti) pravite kopije svojih poslova na rezervnom hard ili optičkom disku. Košta znatno manje od tog jednog bitcoina, a spasava vam godine truda, ponekad.

Svi se slažu da ucenjivačima ne treba nika-ko plaćati jer ih to samo motiviše da nastave sa svojom đavoljom rabotom. Istovremeno, sve više se govori o tome da će internet stvari, odnosno mašine koje su programirane da komuniciraju međusobno, biti sledeća žrtva hakera. Najviše se strahuje za medicinsku opremu jer bi hakerski napad mogao da ugrozi nečiji život, a svakako zdravlje. U takvim situacijama malo ko bi se junačio, već bi platio šta mora.

Ne mora uvek da bude baš pitanje života ili smrti (mada je blizu). Dok ste na prijetnom odmoru, hakeri vas mogu imejlom obavestiti da će u roku od deset minuta odvrnuti sve slavine u vašem automatizovanom domu i napraviti poplavu biblijskih razmera, što je moguće sprečiti uz "skromnu" nadoknadu. Ako mislite da je ovu dilemu lako rešiti tako što ćete se odreći modernog komfora, setite se da kompjuter imate i u kolima. ¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD
		50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo). Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

NEGOTIN

ALEKSANDAR ZOGRAF.

ODUVEK MI SE ČINILLO DA POSTOJI NEŠTO ZAGONETNO U GRADOVIMA ISTOČNE SRBIJE—U PRAISTORIJI I U ANTIČKO VREME TO JE BILLO VRLO UZBUĐLJIVO PODRUČJE, O ČEMU SMO SAZNAVALI TEK SA RAZVOJEM ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA, U DRUGOJ POLOVINI DVADESETOG VEKA. U DEVETNAESTOM VEKU, TOKOM OSLOBODENJA OD TURAKA, TO JE BILA OBLAST PRILIČNO UDALJENA OD GLAVNIH PUTEVA, I BEZ VEĆIH NASELJA, KOJA SU TEK POSTEPENO POPRIMALA SVOJ OSOBNI KARAKTER. NEGOTIN JE JEDNO OD TAKVIH MESTA...

JEDAN OD NAJZNAČAJNIJIH ARHITEKATA SAVREMENOG DOBA, LE CORBISIER, JE U MLADOSTI BORAVIO U SRBIJI, 1911. GODINE. NIJE BIO ZADOVOLJAN KAKO SU GRADOVI (PO NJEGOVOJ MIŠLJENJU VULGARNO) POZAPADNJAČENI, ALI JE BIO ODUŠEVLJEN TRADICIONALNOM UMETNOSTU U ISTOČNOJ SRBIJI. U NEGOTINU JE BIO DIRNUT NARODNOM MUZIKOM, I ZAINTERESOVAN ZA VRLO OSOBNOSTI STARE NADGROBNE SPOMENIKE...

TZV. STARA NEGOTINSKA CRKVA, IZGRADENA 1803. I POSVEĆENA RODENJU BOGORODICE, U SVOM LAPIDARIJUMU ČUVA STARE NADGROBNE SPOMENIKE IZ OKOLINE...

IAKO TI SPOMENICI NISU NAROČITO STARI (VEROVATNO, OD KRAJA 18. DO RANOG 20. VEKA), ONI DELUJU VRLO ARHAJIČNO, I KAO DA ODRAŽAVAJU ČITAV ZBIR PRASTARIH TRADICIJA...

NAJČEŠĆE BEZ IMENA POKOJNIKA, ALI ISPUNJENI MNOŠTVOM UREZANIH ZNAKOVA, ODJEK SU NEKOG DREVNOG SIMBOLIZMA, KOJI JE IZRONIO IZ DUBINE VREMENA, MOŽDA ČAK IZ PRAISTORIJE...

TAKOĐE, NA NEKIM OD SPOMENIKA SU VIDLJIVI TRAGOVİ BOJE, ŠTO PODSEĆA NA ANTIČKI OBIČAJ BOJADISANJA KAMENE PLASTIKE...

U OBLIŽNJEM SELU MOKRANJE, SPOMENIK IZ 18. VEKA IZGLEDA OČARAVAJUĆE APSTRAKTNO I VANVREMENO – UZBUĐLJIVA JE POMISAO DA SE TAKVA OTKRİĆA JOŠ UVEK MOGU DA NAĐU NEGDE NA IVICI SEOSKOG ATARA...

“Šampita”

Kažu da je sve moguće osim drvenog šporetta i svadbe bez narodnjaka. Mada, nedavno sam na Fejsbuku videla da je izvesni Bosanac od drveta napravio prelep šporet, koji je u svim detaljima izgledao isto kao originalni metalni “smederevac”, u kome je stvarno gorela vatra, doduše, jednom. Znači – može!

Tog jutra sam ustala na vreme, obukla se i našminkala, a svaki put kad se dohvatim pudera setim se Čkalje koji u skeču “Stručnjak za bandere” razgovara sa inspektorom, gde priča o ženama vozačima koje se šminkaju dok čekaju zeleno svetlo na semaforu i koje ga tada strašno nerviraju: “Ona vadi pudrieru i počinje moleraž... maže, kreči, lepi tapete, udara štricluc.” Osmehom započinjem dan.

Bogato ukrašena crkva na Bežanijskoj kosi, poznata devojka u belom koju sam prvi put videla kada je imala samo tri dana, odmah nakon što je njen otac saznao da će nositi starinsko ime njegove majke... Znam da će to biti kulturna svadba, radujem se i srećna sam zbog svih njih, ali me u dubini duše muči jedno teško pitanje. Mnogi kažu: “Ja ne volim da idem na svadbe!” Razumem i zašto, često se dešava da na ulasku u restoran prosto obnevidiš od preglasne muzike: *Svadba, svadba, svadba... Hej!* Dođe ti da im kažeš: “E, baš ne bismo morali!”, i da ih zamoliš da stišaju muziku zbog opšte opasnosti po ORL i mentalno zdravlje gostiju.

Prostor koji nas je tog dana dočekao oduzima dah. Nisu bez razloga čekali šest meseci na slobodan termin. Moderan, osvetljen velikim prozorima i spektakularnim lusterima, savršeno ukrašen, voćni aranžman na ulazu, cvetni aranžmani na sve strane, visoke vaze sa cvećem na sredini svakog stola, “obučene” stolice sa mašnjama, prijatna muzika sa razglasom, lepi i raspoloženi i gosti i domaćini. Bend počinje da svira. Repertoar lagane strane zabavne muzike, nenametljivo, ne preglasno. Dok srčemo supu čujem *What a wonderful world* i napukao rejčarlovski glas... Reja nisam videla, ali sam mogla da potpišem da je lično on pevao.

Ulaze mladenci. Očaravajući osmeh kumice, bela balska haljina. Sunčan oktobarski dan, venčanje pod vedrim nebom i baldahinom, špalir stolica za goste... Prvi ples mladenaca uz spektakularne scenske dimne efekte i romantičnu pesmu

Rođe Raičevića *U tebe sam zaljubljen*. Kroz dim i šarena svetla belina mladine haljine se jasno probija i privlači poglede. Ponekad mi bude žao što se i ja nisam pridružila plejadi “šampita”, kako ih od milošte zovu, ali je o tome trebalo da razmišljam pre 20 godina. Kablovsku sam davno odjavila i izbacila televizor iz kuće, a tom prilikom jedino mi je bilo žao emisije *Say Yes to the Dress* na TLC-ju. Ima ih na Jutjubu, pa s vremena na vreme pogledam poneku, tek da me mine želja.

Ne mogu da grešim dušu. Bilo je i narodnjaka, al’ onih kulturnih, modernih, za koje često ne možeš da odrediš da li pripadaju narodnoj ili zabavnoj muzici. Prvi je “pao” oko pola šest – Aca Lukas! Sledile su ga pesme Saše Matića, Harisa Džinovića... Pevačica je pevala Severinine pesme – Severininim glasom... A onda je pevala pesme Lepe Brene – Severininim glasom, mada ga je u drugim pesmama uspešno prilagođavala. Glavni pevač je izgledao kao miks pevača Crvene jabuke i Miligrama. Menjao je glas za potrebe svake pesme i zvučalo je kao da ih ima bar petorica. Gitarista je bio posebna priča. Osim što je doveo Reja u Beograd, vaskrš’o je i Luisa, barem na tih par minuta koliko je trajala pesma.

“Mučenje” narodnjacima (i nenarodnjacima) je zvanično završeno u pola devet. Ex YU rok je poterao na skakanje ceo podijum igrača – od Zabranjenog pušenja i *Zenica bluza* pa sve do Galije i *Digni ruku (digni obadve)* – orila se sala, dizale se ruke u vazduh. U trenutku velikog nadahnuća već pomenu ti Rej-Luis-gitarista rekao je nešto kratko kao: “Ono, kad obožavaš gitaru”, i započeo akrobacije – svirao je gitaru držeći je iza leđa ili je svirao zubima, dok je sve vreme igrao.

To beše divna svadba bez narodnjaka, onih zastrašujućih, od kojih možeš da dobiješ *rigor mortis* na licu mesta. Posle sam čula da je muzički repertoar odredila i “zabetonirala” sama mlada i time svima učinila veliku uslugu. Posebnu privilegiju jedini je imao mladoženjin otac koji je zapevao *Zajdi, zajdi*, na opšte oduševljenje gostiju. Bila je to svadba za pamćenje, vredna da se o njoj napiše ova priča.

A onako, usput, nadam se da će moja draga koleginica Jelena uspeti nekad da mi dostavi fotografije na kojima se vidi kako je i ona bila lepa, onomad, kad je bila “šampita”.

TANJA STANKOVIĆ

Foto: T. Stanković

★ Noć knjige! ★

16.12.2016. 17–24h

Popusti na **Lagunina** izdanja:

1 knjiga 25%

2 knjige 30%

3 knjiige **35%**

4 i više
knjiga **40%**

Gift
program **10%**

Strana izdanja **20%** Naslovi domaćih izdavača **20%**

Uz kupovinu mnogo iznenađenja!

Laguna

DELFI
KNJIŽARE

Laguna
RADIO-93,7

[illegible]

Kompletna spisak knjižara
u kojima se održava
Noć knjige potražite
na sajtovima
www.laguna.rs
www.delfi.rs.
Popusti važe i na sajtu
www.delfi.rs.
**NAVEDENI POPUSTI SE
NE MOGU KOMBINOVATI
SA DRUGIM POPUSTIMA
I AKCIJAMA.**

JE BITI DEDA MRAZ

Ideje za

**NOVOGODIŠNJE
POKLONE**

takolako.com

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec